

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**“TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ DERS KİTAPLARI”NIN
DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Emrullah GÜLTEKİN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Gülnur AYDIN

YÜKSEK LİSANS

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANA BİLİM DALI

OCAK 2025

**“TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ DERS KİTAPLARI”NIN DEĞERLER
EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Emrullah GÜLTEKİN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANA BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

OCAK 2025

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Emrullah GÜLTEKİN

17/01/2025

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yabancılar Türkçe Öğretimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Emrullah GÜLTEKİN tarafından hazırlanan “TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ DERS KİTAPLARI”NIN DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ başlıklı tez çalışması 17/01/2025 tarih ve 14.00 saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS olarak **KABUL** edilmiştir.

Kabul

Ret

Başkan:

Prof. Dr. Nezir TEMUR

☒☐

Gazi Üniversitesi

Üye:

Doç. Dr. Gülnur AYDIN

☒☐

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Üye:

Doç. Dr. Elif İLHAN

☒☐

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

“TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ DERS KİTAPLARI”NIN DEĞERLER EĞİTİMİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Emrullah GÜLTEKİN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Ocak 2025

ÖZET

Ekonomik ve eğitim başta olmak üzere çeşitli sebeplerle yurt dışına çıkan Türkler, günümüzde özellikle Avrupa’da ciddi bir nüfusa ulaşmış durumdadır. Yurt dışında yaşayan insanların kendi değerlerine sahip çıkması; kimliklerini korumaları ve kültürel zenginliklerini sonraki nesillere aktarmaları açısından büyük önem taşır. İnsanlar, ait oldukları kültürle kendilerini tanımlar. Değerlerinin bilincinde olup özümseyen insanlar, farklı kültürden insanlarla bir arada yaşarken farklılıkları daha iyi anlar ve içinde bulunduğu topluma daha kolay uyum sağlar. Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ülkeleriyle olan bağlarını güçlendirmek, onlara dil ve kültür aktarımını sistematik bir şekilde gerçekleştirmek amacıyla Türkçe ve Türk kültürü dersleri verilmektedir. Bu araştırmada yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanan ve 2019 yılı itibarıyla kullanılmaya başlanan Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi, hangi değerlerin ne sıklıkla yer almakta olduğunu ve benzer nitelikteki ders kitaplarıyla ne derece uyumlu olduğunu ortaya koymak amaçlanmaktadır. Çalışmanın modelinde nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynaklarını, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yurt dışındaki Türk çocuklarına yönelik hazırlanan ve 2019 yılından itibaren birçok ülkede Türkçe ve Türk kültürü ders materyalleri olarak kullanılan Türkçe ve Türk kültürü hazırlık (1-2) ve seviye (1-8.) ders kitapları oluşturmaktadır. Veri kaynaklarını belirlemek için amaçsal örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Araştırmada veriler, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda “Değerlerimiz” başlığı altında sözü edilen on kök değer ölçüt alınarak elde edilmiş, betimsel yöntem kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında değerlerin belli ölçüde yer aldığı ancak bu değerlerin dağılımında düzen ve denge olmadığı görülmüştür. Seviyeye paralel olarak kitaplarda yer alan metin sayıları da arttığından ileri seviye ders kitaplarında daha fazla değerlere rastlanmıştır. Ancak bu artışın düzenli olduğu söylenemez. Ayrıca dostluk, yardımseverlik, öz denetim, vatanseverlik, sevgi ve saygı değerlerine; sorumluluk, adalet, dürüstlük ve sabır değerlerine oranla daha fazla ağırlık verildiği görülmüştür. Araştırmanın sonunda ise Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı’nda “değerler eğitimi” başlığı altında aktarılmak istenen değerlerin sıralanması, sıralanan değerlerin ders kitaplarında belli bir plana göre vurgulanması gibi birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Bilim Kodu	: 11101
Anahtar Kelimeler	: Dil eğitimi, iki dillilik, materyal, ana dili, yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretimi, yurt dışındaki Türk çocukları, Türkçe ve Türk kültürü, ders kitapları, değerler, değerler eğitimi.
Sayfa Adedi	: 96
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Gülnur AYDIN

ANALYSIS OF “TURKISH AND TURKISH CULTURE TEXTBOOKS” IN TERMS OF
VALUES EDUCATION
(M.Sc. Thesis)

Emrullah GÜLTEKİN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
January 2025

ABSTRACT

Turks who go abroad for various reasons, primarily for economic and educational reasons, have reached a significant population, especially in Europe today. It is of great importance for people living abroad to embrace their own values; to preserve their identities and to pass on their cultural richness to future generations. People define themselves with the culture they belong to. People who are aware of and internalize their values understand differences better and adapt more easily to the society they live in while living together with people from different cultures. Turkish and Turkish culture courses are given to Turkish children living abroad in order to strengthen their ties with their country and to systematically transfer language and culture to them. In this study, it is aimed to examine the Turkish and Turkish culture textbooks prepared for Turkish children living abroad and started to be used as of 2019 in terms of values education, to reveal which values are included and how frequently they are and to what extent they are compatible with similar textbooks. Document analysis method, which is one of the qualitative research methods, was used in this study. The data sources of the study consist of Turkish and Turkish culture preparatory (1-2) and level (1-8) textbooks prepared by the Ministry of National Education for Turkish children abroad and used as Turkish and Turkish culture course materials in many countries since 2019. Purposive sampling method was used to determine the data sources. In the study, the data were obtained by taking the ten root values mentioned under the title of “Our Values” in the 2019 Turkish Course Curriculum as criteria and analyzed using the descriptive method. As a result of the examination, it was seen that values were included to a certain extent in Turkish and Turkish culture textbooks, but there was no order and balance in the distribution of these values. Since the number of texts in the books increased in parallel with the level, more values were observed in advanced level textbooks. However, it cannot be said that this increase was regular. In addition, it was seen that friendship, helpfulness, self-control, patriotism, love and respect were focused rather than responsibility, justice, honesty and patience. At the end of the research, some suggestions were made, such as listing the values that are intended to be transferred under the title of "values education" in the Turkish and Turkish Culture Curriculum and emphasizing the listed values according to a certain plan in the textbooks.

Science Code : 11101
Key Words : Language education, bilingualism, material, mother tongue, teaching Turkish as a foreign/second language, Turkish children abroad, Turkish and Turkish Culture, textbooks, values, values education.
Page Number : 96
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Gülnur AYDIN

TEŞEKKÜR

Dünyaya gözümü açtığımdan beri her türlü desteğini yanı başımda hissettiğim ve varlığından ziyadesiyle memnun olduğum başta annem Fatma, babam Mehmet Selim, ablam Süheyla ve kurtarıcılarım olan değerli ağabeylerim İdris, Nurullah ve Cengiz'e sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Çalışmalarında kullandığım tüm akademik ve kültürel bilgileri özümsememde emeği geçen ilk, orta ve yüksek öğrenimdeki kıymetli hocalarıma bilhassa özveriyle beni destekleyen, akademik çalışmalarımın asıl mimarı, çok kıymetli danışmanım Doç. Dr. Gülnur AYDIN'a minnet duygularımı iletiyorum. Hayat yolculuğunda bana yoldaş olan biricik eşim Elmas ve çiçeğimiz Asmin'e de çalışmalarım esnasında bana karşı göstermiş oldukları destek, hoşgörü, sabır ve metanet için teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLoların LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xi
KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. İki Dillilik	7
2.1.1. İki Dilliliğin Çıkış Nedenleri	10
2.1.2. Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarının İki Dillilik Durumları	11
2.2. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi.....	15
2.2.1. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı	18
2.2.2. Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitapları.....	21
2.3. Değerler	24
2.3.1. Değerlerin Sınıflandırılması.....	27
2.3.2. Değerler Eğitimi	29
2.4. İlgili Araştırmalar	33
2.4.1. Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarıyla İlgili Araştırmalar	33
2.4.2. Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelendiği Araştırmalar	36
3. YÖNTEM	39
3.1. Araştırmanın Modeli	39
3.2. Araştırmanın Veri Kaynakları.....	39
3.3. Veri Toplama Aracı.....	41
3.4. Verilerin Analizi.....	41
4. BULGULAR.....	43
4.1. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Ders Kitabı'na Ait Bulgular.....	43
4.2. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Çalışma Kitabı'na Ait Bulgular	45
4.3. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Ders Kitabı'na Ait Bulgular.....	47
4.4. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı'na Ait Bulgular	49

	Sayfa
4.5. Türkçe ve Türk Kültürü 1 Ders Kitabı'na Ait Bulgular	52
4.6. Türkçe ve Türk Kültürü 2 Ders Kitabı'na Ait Bulgular	54
4.7. Türkçe ve Türk Kültürü 3 Ders Kitabı'na Ait Bulgular	56
4.8. Türkçe ve Türk Kültürü 4 Ders Kitabı'na Ait Bulgular	60
4.9. Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'na Ait Bulgular	63
4.10. Türkçe ve Türk Kültürü 6 Ders Kitabı'na Ait Bulgular	66
4.11. Türkçe ve Türk Kültürü 7 Ders Kitabı'na Ait Bulgular	69
4.12. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'na Ait Bulgular	73
4.13. Türkçe ve Türk Kültürü Kitaplarında Değerlerin Seviyelere Göre Dağılımı	78
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	81
KAYNAKÇA	89
EKLER	95
EK-1 Veri Toplama Aracı Olarak Kullanılan Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki On Kök Değer ve Bu Değerlere Ölçüt Olarak Alınan Örnek İfadeler	95
ÖZ GEÇMİŞ	96

TABLoların LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programında Yer Alan Temalar.....	21
Tablo 2.2. Rokeach'ın değer sınıflaması (1973).....	28
Tablo 2.3. Schwartz'ın değer sınıflaması (1992).....	29
Tablo 3.1. Araştırmanın veri kaynakları.....	40
Tablo 3.2. Veri toplama aracı olarak kullanılan TDÖP'deki on kök değer ve bu değerlere ölçüt olarak alınan örnek ifadeler.....	41
Tablo 4.1. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerleri içeren ifadeler.....	43
Tablo 4.2. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı.....	44
Tablo 4.3. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Çalışma Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerleri içeren ifadeler.....	45
Tablo 4.4. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Çalışma Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı.....	46
Tablo 4.5. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerleri içeren ifadeler	47
Tablo 4.6. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı.....	49
Tablo 4.7. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerleri içeren ifadeler.....	50
Tablo 4.8. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı.....	51
Tablo 4.9. Türkçe ve Türk Kültürü 1 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerleri içeren ifadeler.....	52
Tablo 4.10. Türkçe ve Türk Kültürü 1 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı.....	53
Tablo 4.11. Türkçe ve Türk Kültürü 2 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerleri içeren ifadeler.....	54
Tablo 4.12. Türkçe ve Türk Kültürü 2 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı.....	55
Tablo 4.13. Türkçe ve Türk Kültürü 3 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerleri içeren ifadeler.....	56
Tablo 4.14. Türkçe ve Türk Kültürü 3 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı.....	59

Tablo 4.15. Türkçe ve Türk Kültürü 4 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerleri içeren ifadeler.....	60
Tablo 4.16. Türkçe ve Türk Kültürü 4 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı.....	62
Tablo 4.17. Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerleri içeren ifadeler.....	63
Tablo 4.18. Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı.....	65
Tablo 4.19. Türkçe ve Türk Kültürü 6 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerleri içeren ifadeler.....	66
Tablo 4.20. Türkçe ve Türk Kültürü 6 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı.....	68
Tablo 4.21. Türkçe ve Türk Kültürü 7 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerleri içeren ifadeler.....	69
Tablo 4.22. Türkçe ve Türk Kültürü 7 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı.....	72
Tablo 4.23. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerleri içeren ifadeler.....	73
Tablo 4.24. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı.....	77
Tablo 4.25. TTK kitaplarında yer alan değerlerin seviyelere göre dağılımı.....	79

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1. TTK kitaplarında yer alan değerlerin seviyelere göre dağılımı.....78

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
CEFR	Common European Framework of Reference for Languages (Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni)
EDEP	Eğitimde Değerler Eğitimi Projesi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
T. C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
TDÖP	Türkçe Dersi Öğretim Programı
TÖMER	Türkçe Öğrenim Merkezi
TTK	Türkçe ve Türk Kültürü
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu ve amacı, araştırma soruları, araştırmanın önemi, sınırlılıkları, sayıtları açıklanmış; araştırmaya ilişkin terimlerin tanımı yapılmıştır.

Problem Durumu

Küresel bir hâl alan dünyada ülkeler, özellikle sanayi devriminden sonra ihtiyaç duyduğu iş gücünü farklı ülkelerden sağlamaya çalışmıştır. Nitekim İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da oluşan iş gücü açığını kapatmak amacıyla Türkiye'den de Avrupa'ya çok sayıda işçi göçü olmuştur. İlk zamanlar geçici olarak gidilmesi planlansa da zamanla ailelerin gitmesiyle orada yerleşik bir hayat sürülmeye başlanmıştır. Sayıların milyonları geçtiği bu göç hareketi birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir (Büyükkız vd., 2021). Ailelerin gittikleri ülkeye uyum sorunu ve doğal olarak bu ailelerin çocuklarının eğitim sorunu hem Türkler hem de ev sahibi ülkeler için ciddi bir sorun hâline gelmiştir (Demirbaş, 2014). Türklerin yoğun olarak yaşadığı Almanya'daki üçüncü kuşak Türk çocukları da ebeveynleri gibi sosyal uyum sorunu yaşamaya devam etmektedir. Okulda, resmî kurumlarda ve sosyal yaşamda karşılaştıkları yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık gibi sorunlar da eklenince uyum sorunu uzun süredir ortadan kalkmamıştır (Aksoy, 2010). Avrupa'da yaşayan Türklerin sayısı dünyadaki birçok ülke nüfusundan fazla olmasına rağmen okul teneffüslerinde bile kendi aralarında ana dillerini konuşmaları bazı yerlerde yasaklanmıştır. Bu sebeple Türkler, Türkçe konuşunca çevreleri tarafından dışlanma korkusu yaşamaktadırlar (Demir, 2010).

Avrupa ülkelerine işçi olarak giden ilk kuşağın yaşadığı uyum sorununun temelinde dil yatmaktadır. Bulundukları ülkeye göç etme sebepleri ekonomik olan bu kuşak eğitime yeteri kadar önem vermemiştir. Hiç bilmedikleri bir dilin konuşulduğu ülkede kulaktan duyma öğrendikleri kadar yerel dil ile hayatlarına devam etmişler ve ev ile iş arasında süregelen bir yaşam sürmüşlerdir. İkinci kuşak ise o ülkede büyüdüğü için uyum konusunda ilk kuşağa göre biraz da olsa şanslıdır. Ancak bu durum onların kendi öz değerlerinden uzaklaşmalarına ve aileleriyle sorunlar yaşamalarına sebep olmuştur (Esenlikçi ve Engin, 2019). Bu durumu Kavcar (1988) şu şekilde özetlemiştir:

“Yabancı bir ülkede doğup o ülkenin dilini öğrenerek büyüyen ve okul yaşı gelince de bulunduğu ülkenin çocuklarıyla birlikte okula giden Türk işçi çocukları, o ülkenin milli eğitiminin amaç ve ilkelerine göre yetişmektedirler. Bunlar Türk milli eğitiminin amaç ve ilkelerinden yoksun kalan çocuklardır. Bunların büyük çoğunluğu, edindiği tüm kültür ve davranışlarıyla geleceğin bir yabancı ülke vatandaşı adayı durumundadır” (Kavcar, 1988: 77).

Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının Türkçeyi öğrenmesi, bireysel ve toplumsal açıdan büyük bir öneme sahiptir. Dilin korunması için ailelere, eğitimcilere ve topluma büyük görevler düşmektedir. Bilinçli ve planlı bir şekilde yürütülecek dil eğitimi, çocukların ana dillerini unutmalarını önleyerek kökleriyle olan bağlarını güçlendirecektir. Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının iki dilli olarak yetiştirilmesi sürecinde yalnızca dil eğitimi değil, aynı zamanda kültürel ve ahlaki değerlerin kazandırılması da büyük önem taşımaktadır.

Dillerini kullanmakta zorluk yaşayanlar kültürlerine de zamanla yabancılaşırlar. Çünkü dil ile kültür arasında önemli bağlar mevcuttur (Büyükkız vd., 2021). Avrupa’da yaşayan Türklerin kültürlerinden kopmaması ana dillerinde eğitim görmeleri ile sağlanabilir. Ana dilini iyi konuşamayan bir birey, başka dilleri de tam anlamıyla öğrenemez çünkü insanın ilk hareket noktası kendi ana dilidir (Yıldız, 2012). Ayrıca Türkçeyi gerçek anlamda zihninde yapılandıramayan bir Türk, bulunduğu ülkenin dilini de yapısal ve zihinsel olarak anlamlandıramaz.

Bu tür sorunları çözüme kavuşturmak amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından birçok ülkeye Türkçe ve Türk kültürü dersi vermek üzere ülkemizden öğretmen görevlendirilmektedir. Bu dersleri sağlıklı yürütebilmek için de farklı zamanlarda, yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik Türkçe öğretim programları hazırlanmıştır. 2009 yılında yayımlanan öğretim programına uygun olarak hazırlanan ders kitapları; öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin üstünde olması, davranışçı yaklaşıma göre hazırlanması, birleştirilmiş sınıflarda işlenmeye uygun olmaması gibi nedenlerle öğretim sürecinde etkin olarak kullanılamamıştır (Karadağ ve Baş, 2019-1). Bunun sonucunda yeni bir öğretim programı hazırlama ihtiyacı oluşmuş ve Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2019 yılında “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı” yayımlanmıştır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda belirtilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri’ne paralel olarak hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin, dört temel dil becerilerinin

geliştirilerek Türkçeyi özenli ve doğru kullanmalarını sağlamak; söz varlıklarının zenginleştirilerek hayal, düşünce ve duygu dünyalarını geliştirmek; tüm bunların yanı sıra manevi, ahlaki, millî, tarihî, sosyal ve kültürel değerlerimizi tanıyıp benimsemelerini sağlamak hedeflenmiştir (MEB, 2018, s. 2).

MEB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından 2018’de yayımlanan “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı”na uygun olarak yeni ders kitapları hazırlanmıştır. 8 farklı seviyeden oluşan ders kitaplarında her seviye için belirlenen 8 tema bulunmaktadır (MEB, 2019). Bu kitaplar, dil ve kültür öğretimi amacıyla farklı ülkelerde ders materyali olarak 2025 yılı itibariyle de kullanılmaya devam etmektedir.

Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı’nda hedeflenen manevi, ahlaki, millî, tarihî, sosyal ve kültürel değerlerin öğrencilere aktarılmasında ders kitapları önemli bir yere sahiptir. Çünkü ders kitapları derste en çok kullanılan, öğrencilerin en çok temasta bulunduğu, dersin gidişatını yöneten bir materyaldir. Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının değerler eğitimi ne ölçüde içerdiğiyle ilgili çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanan ve 2019 yılı itibariyle kullanılmaya başlanan Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranacaktır:

1. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Ders Kitabı’nda yer alan değerler nelerdir, temalara dağılımı nasıldır ve nasıl ifade edilmiştir?
2. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Çalışma Kitabı’nda yer alan değerler nelerdir, temalara dağılımı nasıldır ve nasıl ifade edilmiştir?
3. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Ders Kitabı’nda yer alan değerler nelerdir, temalara dağılımı nasıldır ve nasıl ifade edilmiştir?
4. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı’nda yer alan değerler nelerdir, temalara dağılımı nasıldır ve nasıl ifade edilmiştir?
5. Türkçe ve Türk Kültürü 1 Ders Kitabı’nda yer alan değerler nelerdir, temalara dağılımı nasıldır ve nasıl ifade edilmiştir?
6. Türkçe ve Türk Kültürü 2 Ders Kitabı’nda yer alan değerler nelerdir, temalara dağılımı nasıldır ve nasıl ifade edilmiştir?

7. Türkçe ve Türk Kültürü 3 Ders Kitabı'nda yer alan değerler nelerdir, temalara dağılımı nasıldır ve nasıl ifade edilmiştir?
8. Türkçe ve Türk Kültürü 4 Ders Kitabı'nda yer alan değerler nelerdir, temalara dağılımı nasıldır ve nasıl ifade edilmiştir?
9. Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'nda yer alan değerler nelerdir, temalara dağılımı nasıldır ve nasıl ifade edilmiştir?
10. Türkçe ve Türk Kültürü 6 Ders Kitabı'nda yer alan değerler nelerdir, temalara dağılımı nasıldır ve nasıl ifade edilmiştir?
11. Türkçe ve Türk Kültürü 7 Ders Kitabı'nda yer alan değerler nelerdir, temalara dağılımı nasıldır ve nasıl ifade edilmiştir?
12. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda yer alan değerler nelerdir, temalara dağılımı nasıldır ve nasıl ifade edilmiştir?
13. Türkçe ve Türk kültürü kitaplarında değerlerin seviyelere göre dağılımı nasıldır?

Araştırmanın Önemi

Ülkelerinden uzakta, bulunduğu toplum içerisinde farklı kültürlerin hüküm sürdüğü bir coğrafyada yaşayan insanların kendi değerlerine sahip çıkması, özünü koruması açısından zorunluluktur. Bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması görevi de öncelikli olarak aileye düşmektedir. Aynı zamanda eğitim sistemi içerisinde planlı bir şekilde değerlere yer verilmesi gerekmektedir (Nguyen, 2016).

Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı'nda geçen genel hedefler incelendiğinde öğrencilere tanıtılmak ve benimsenmek üzere millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel ve sosyal değerlerden bahsedilmiş ancak bu değerlerin neler olduğundan ayrıca söz edilmemiş olduğu görülmektedir (MEB, 2018). Ancak Türkiye'deki okullarda Türkçe dersinde okutulmak üzere hazırlanmış olan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan “Değerlerimiz” başlığı altında değerlerin eğitimdeki öneminden bahsedilirken on kök değerden söz edilmiştir. Bu değerler şunlardır: sorumluluk, adalet, dürüstlük, dostluk, saygı, öz denetim, vatanseverlik, sabır, sevgi, yardımseverlik (MEB, 2019).

Türkiye'de yaşayıp eğitim gören Türk çocuklarına planlı bir şekilde aktarılması hedeflenen “on kök değer”in, yurt dışında yaşamını sürdürüp eğitim gören Türk çocuklarına da belli bir düzeyde aktarılması önemlidir. Bunun en planlı aktarılma şekli

ise Türkçe ve Türk kültürü derslerinde okutulan Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları yoluyla olacaktır.

2019 yılında yayımlanarak kullanılmaya başlayan Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının değerleri ne ölçüde içerdiğiyle ilgili yalnızca tek araştırma (Batur ve Şaşmaz, 2020) mevcuttur. Bu çalışmada ise Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarından sadece 5. seviyeye ait ders kitabı incelenmiş ve Türkiye’de okutulan 5. Sınıf Türkçe ders kitabıyla karşılaştırma yapılmıştır (Batur ve Şaşmaz, 2020). Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının diğer seviyeleriyle ilgili değerler eğitimi konusunda herhangi bir bulgu ve araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma, Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının tüm seviyelerine ait değerler eğitimi ortaya çıkarması bakımından önem arz etmektedir.

Sayıtlar

Bu çalışmada 2018 yılında Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının, yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına aktarılacak istenen değerler eğitiminin ne ölçüde yer aldığını belirleme açısından yeterli olduğu; ayrıca incelenen kitaplarda yer alan değerlerin 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda geçen on kök değerden olduğu varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına Türkçe ve Türk kültürünün öğretilmesi amacıyla 2019 yılından itibaren kullanılmaya başlanan Türkçe ve Türk kültürü ders materyalleri ile sınırlandırılmıştır. Bu materyaller; iki adet hazırlık kitabı ve bunlara ait iki adet çalışma kitabı, sekiz adet seviyelendirilmiş ders kitabı olmak üzere toplam 12 adet kitaptan oluşmaktadır.

Tanımlar

Ana dili: Bir kişinin doğduğu, büyüdüğü ve günlük olarak iletişim kurduğu dilini ifade eder (Topaloğlu, 1989, Korkmaz, 1992). Ana dili, bireyin ilk öğrendiği ve en iyi bildiği dildir (Vardar, 1988).

İkinci dil: Bireylerin ana diliyle birlikte veya ana dilinden sonra, yaşadığı yerde sıklıkla kullanılan, hayatına devam edebilmek amacıyla öğrendiği dildir. Göçmenler ve azınlıklar için yaşadıkları ülkenin dili, ikinci dildir (Klein, 1984, Oruç, 2016).

İki dillilik: Bireyin iki farklı dili, ana dili olarak konuşma yeteneği veya iki farklı dilde etkili bir şekilde iletişim kurabilme durumudur. İki dilli bireyler, genellikle iki farklı dili günlük yaşamlarında kullanırlar (Bloomfield, 1933, Grosjean, 2015, Süverdem ve Ertek, 2020).

Değer: Bir milletin sahip olduğu kültürel, sosyal, ekonomik ve bilimsel değerlerini içeren maddi ve manevi unsurların bütünü olarak tanımlanmıştır (TDK, 2023).

Schwartz (1992), bireylerin değerlerini anlama ve sınıflandırmasına yönelik geliştirdiği teoriye değerler belli boyutlara göre tasnif etmiştir. Her bireyin bu boyutlarda farklı önceliklere sahiptir. Aynı zamanda değerler insan davranışını ve tercihlerini şekillendirir (Schwartz, 1992).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde iki dillilik, yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının iki dillilik durumları, Türkçe ve Türk kültürü dersi, Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı, Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları, değerler, değerlerin sınıflandırılması, değerler eğitimi konularına yer verilmiştir.

2.1. İki Dillilik

TDK sözlüğünde “İki dilli olma durumu.” olarak tanımlanan iki dillilik kavramının farklı bakış açılarına göre birçok tanımı bulunmaktadır. Bir yanda maksimalist yaklaşıma sahip dar kapsamlı tanımlamalar (Bloomfield, 1933; Deshays, 1990; Hagege, 1996; Lewandowski, 1984), bir yanda ise bu dar kapsamlı maksimalist tanımlara karşı çıkan daha esnek, geniş kapsamlı ve minimalist yaklaşıma sahip tanımlamalar (Akıncı, 2016; Diebold, 1961; Grosjean, 2015; Harmsers ve Blanc, 2004; Haugen, 1953; Macnamara, 1967; Weinreich, 1953) mevcuttur.

Bloomfield’e (1933) ve Lewandowski’ye (1984) göre, iki dillilikte her iki dilde de ana dili kadar hâkimiyetin olması gerekliken Grosjean’a (2015) ve Macnamara’ya (1967) göre ise ikinci dilde temel dil becerilerinden (okuma, yazma, konuşma, dinleme) en az birini etkili kullanabilme yetkinliğine ulaşmış olmak yeterlidir.

Hagege (1996:218) “Gerçekten iki dilli olmak, iki dili eşit kolaylıkla konuşmayı, anlamayı, okumayı ve yazmayı bilmek anlamına gelir.” diyerek iki dillilik kavramının ana diliyle eşit olarak kullanma durumuna vurgu yapmıştır. Haugen (1953) ise dilin işlevselliğine dikkat çekerek iki dillilikte önemli olanın diğer dilde anlamlı sözler üretmek olduğunu ifade etmiştir.

Tüm farklı tanımlamalardan hareketle genel anlamda iki dillilik, “Bireyin günlük yaşamında iki farklı dil kullanma becerisi” şeklinde tanımlanabilir. Bu durum, bireyin iki dili anlama, konuşma, okuma ve yazma yeteneğine sahip olmasını içerir. İki dillilik, doğrudan bireyin yaşam koşullarıyla bağlantılı olup çeşitli yollarla edinilebilmektedir. Çok dilli bir çevrede büyümek, iki dilde örgün eğitim almak, farklı bir dil konuşulan bir topluma göç etmek veya mesleki ve akademik nedenlerle ikinci bir dili sonradan öğrenmek, bireylerin iki dilli olmasını sağlayan faktörler arasında yer almaktadır.

Bilişsel açıdan bakıldığında, iki dilliliğin çeşitli faydaları olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar, iki dillilikle ilişkilendirilen bilişsel becerilerin geliştiğini

göstermektedir. İki dillilik, problem çözme yeteneklerini artırmakta, dikkat süresini ve odaklanma becerisini artırmakta, çalışma belleğini geliştirmekte ve dilbilgisi farkındalığını artırmaktadır. İki dillilik, bireylerin hem analitik hem de yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olur. Araştırmalar, iki dilli bireylerin sıklıkla daha iyi dikkat kontrolü, çok yönlü yetenekleri ve problemlere yaratıcı çözümler üretme gibi gelişmiş işlevsel becerileri sergilediğini göstermektedir.

İki dilliliğin ileri yaşlarda beyin sağlığını koruyucu etkisi olduğu da bilimsel araştırmalarla desteklenmektedir. Özellikle alzheimer ve demans gibi nörolojik hastalıklara karşı iki dilliliğin koruyucu bir etkiye sahip olduğu, iki dilli bireylerin bu tür hastalıklara yakalanma sürecinin tek dillilere kıyasla daha geç başladığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni, iki dilliliğin beyni sürekli aktif tutması ve bilişsel rezervi güçlendirmesidir (Bialystok vd., 2007).

Bilişsel açıdan bakıldığında, iki dilliliğin bireyler için çeşitli zihinsel ve akademik faydalar sunduğu bilimsel çalışmalarla desteklenmektedir. Araştırmalar, iki dilliliğin bilişsel esnekliği artırdığını, bireylerin farklı dil sistemleri arasında geçiş yapabilme becerilerini geliştirdiğini ve bu durumun genel beyin fonksiyonlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. İki dilliliğe sahip bireylerin problem çözme becerilerinin daha gelişmiş olduğu, dikkati daha iyi yönlendirebildikleri ve odaklanma yeteneklerinin tek dilli bireylere göre daha güçlü olduğu tespit edilmiştir. Özellikle erken yaşta iki dillilik kazanan bireylerde, çalışma belleği kapasitesinin daha geniş olduğu ve bilişsel kontrol mekanizmalarının daha güçlü geliştiği gözlemlenmiştir. Çalışma belleği, bireyin kısa süreli bilgi saklama ve işleme kapasitesini ifade eder ve özellikle öğrenme süreçlerinde önemli bir role sahiptir. İki dilli bireylerin, bu beceriyi sürekli olarak iki dil arasında geçiş yaparak kullanmaları, onların zihinsel esnekliklerini artırmakta ve daha etkili bilişsel süreçlere sahip olmalarına katkı sağlamaktadır (Aggun, 2021).

Bilişsel faydaların yanı sıra iki dilliliğin sosyal ve kültürel etkileri de vardır. İki dillilik, yalnızca bireysel bir dil edinim süreci olmanın ötesinde, toplumların kültürel çeşitliliğini ve dilsel zenginliğini artıran önemli bir unsur olarak da görülmektedir. Tarih boyunca farklı kültürlerin ve toplumların etkileşimi, iki dilliliğin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle küreselleşmenin hız kazanması, farklı ülkeler arasında artan ticaret hacmi, uluslararası eğitim programları ve göç hareketleri,

bireylerin çok dilli ortamlara maruz kalmasını kaçınılmaz hâle getirmiştir. İki dillilik, günümüz dünyasında bireylere sosyal, kültürel ve ekonomik avantajlar sunan önemli bir beceri olarak kabul edilmektedir. İki dilli bireyler daha geniş bir insan yelpazesıyla iletişim kurma ve bağlantı kurma yeteneğine sahiptir, bu da kültürel farkındalığın ve empati duygusunun artmasını sağlar. İki dillilik aynı zamanda sosyal ve iş imkânlarını da artırır. Bir birey, iki farklı dilde yetenekli olduğunda, farklı kültürlerden gelen insanlarla daha kolay iletişim kurabilir ve küresel düzeyde bağlantılar kurabilir. Çift dilde yetenekli bireyler, çok dilli iş ortamlarında daha fazla fırsat elde eder ve küresel iş piyasasında daha çok rağbet görür.

İki dilliliğin dil öğrenimi süreci üzerinde önemli bir etkisi olduğu da ortaya konmuştur. Araştırmalar, iki dilliliğin yaşam boyu dilsel yeteneği etkilediğini göstermiştir (Bialystok, 2009). İki dilli bireyler yeni kelime öğrenmede avantajlar sergilerler, bu da kelime edinimi için iki dilliliğin avantajını gösterir (Kaushanskaya ve Marian, 2009). Ayrıca iki dillilik, yeni bir dilin öğrenilmesi sırasında ana dilden kaynaklanan müdahaleyi azaltarak yeni öğrenilen dile erişimi kolaylaştırabilir (Bartolotti ve Marian, 2012; Kaushanskaya ve Marian, 2009).

İki dillilik, dil çeşitliliğinin bir ifadesidir. Bir birey, ana dili ve ikinci bir dil arasında geçiş yaparak hem kültürel hem de bireysel bakımdan zenginleşir ve bu durum toplumların kültürel mirasını korumada da büyük bir rol oynar. Bir birey, iki dilde etkili bir şekilde iletişim kurabildiğinde hem kendi dilini hem de diğer dili yaşatır ve gelecek nesillere aktarır. Ek olarak iki dilli olmak, bireylere farklı dilsel ve kültürel bağlamlarda etkili bir şekilde gezinebilmeleri ve iletişim kurabilmeleri nedeniyle farklı kültürel ve mesleki fırsatlara erişim fırsatı sunabilir.

Elbette iki dillilik beraberinde bazı zorlukları da getirebilir. İki farklı dilde yetenekli olmak, kişinin iki dil arasında geçiş yapma becerisini gerektirir. Bireyler bazen bir dilde daha zayıf hissedebilir veya dil karışıklığı yaşayabilir. Ancak bu zorluklar doğru eğitim ve dil becerilerinin sürekli geliştirilmesiyle aşılabılır.

Dil çeşitliliğinin korunması, bireysel gelişimin artırılması ve kültürler arası anlayışın güçlendirilmesi açısından iki dillilik büyük öneme sahiptir. İki dilli bireyler, bir yandan bilişsel avantajlar elde ederken diğer yandan sosyal ve iş imkânlarını da artırma olanağı bulur. İki dillilik, toplumları daha kapsayıcı ve çeşitli kılarak daha zengin bir dünya yaratmada önemli bir rol oynar.

İki dilliliğin karmaşık ve çok yönlü bir olgu olduğunu ve etkilerinin, edinim yaşı, her iki dildeki yeterlilik ve dillerin kullanıldığı sosyo-dilsel bağlam gibi faktörlere bağlı olarak değişebileceğini belirtmek gerekir. Bu nedenle, iki dillilik çalışması dil bilimi, psikoloji, eğitim ve sosyoloji dâhil olmak üzere çok çeşitli disiplinleri kapsamaktadır. Aynı zamanda zengin bir araştırma ve inceleme alanı olmaya devam etmektedir.

Sonuç olarak, iki dillilik bireylere yalnızca iletişimsel avantajlar sunmakla kalmaz, aynı zamanda bilişsel, akademik ve sosyal alanlarda önemli katkılar sağlar. Küreselleşen dünyada, farklı kültürler ve diller arasında köprü kurabilen bireyler, hem kişisel hem de mesleki yaşamlarında önemli avantajlar elde etmektedir. İki dillilik, bireylerin farklı kültürleri anlamalarını kolaylaştırırken, aynı zamanda onların eleştirel düşünme, yaratıcı problem çözme ve akademik başarılarını destekleyen temel bir beceri olarak öne çıkmaktadır.

2.1.1. İki Dilliliğin Çıkış Nedenleri

İnsanlar, tarih boyunca farklı nedenlerle kendi ana dillerinden farklı diller öğrenmek zorunda kalmışlardır. Göç hareketleri, ekonomik ve ticari ilişkiler, kültürel etkileşim, eğitim, küreselleşme ve teknolojik gelişmeler bu süreci tetikleyen en önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle küreselleşmenin hız kazanmasıyla birlikte farklı dillerin öğrenilmesi bireyler ve toplumlar için kaçınılmaz bir gereklilik hâline gelmiştir. Ticaret, uluslararası iş birlikleri ve ekonomik ilişkiler; farklı dilleri konuşan toplumları bir araya getirmekte ve bu toplulukların birbirleriyle sağlıklı iletişim kurabilmesi için ortak bir dil öğrenme ihtiyacını doğurmaktadır. Mackey (1967), farklı dil konuşan toplulukların genellikle ekonomik ve ticari sebeplerle bir araya geldiğini belirtmiş ve bu toplulukların etkili bir iletişim kurabilmesi için birbirlerinin dillerini öğrenmek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Tarih boyunca ticaret yolları üzerindeki tüccarlar, sömürgecilik döneminde farklı kıtalara yayılan toplumlar ve günümüzde küresel şirketlerde çalışan bireyler, farklı diller öğrenerek hem ekonomik hem de sosyal açıdan avantaj elde etmişlerdir. Bununla birlikte, eğitim olanaklarının artması ve uluslararası öğrenci değişim programları da bireylerin yabancı dil öğrenme sürecini teşvik eden faktörler arasında yer almaktadır. Dil öğrenimi, bireylerin farklı kültürleri anlamasını sağlarken, aynı zamanda bireyler arası iletişimi güçlendiren ve toplumlar arasındaki etkileşimi artıran önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır.

İki dilliliğin ortaya çıkmasına neden olan önemli faktörlerden biri de göç olgusudur. İnsanlar, ekonomik, sosyal, politik ya da eğitimle ilgili çeşitli nedenlerle doğup büyüdüğü yerlerden farklı ülkelere veya bölgelere göç etmektedirler. Özellikle daha iyi bir yaşam standardına ulaşmak, iş olanaklarından faydalanmak veya eğitim almak amacıyla gerçekleşen göçlerde bireyler bulundukları yeni topluma uyum sağlayabilmek adına o toplumun dilini öğrenme gerekliliği ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Çalışma hayatında etkin olarak yer almak isteyen göçmenler, iş ortamında çoğunlukla bulundukları ülkenin dilini konuşmak zorunda kalmaktadır. Ancak, aile içinde ve yakın çevrede ana dillerini kullanmaya devam ettikleri için günlük yaşamlarında iki dili bir arada kullanma durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, bireylerin hem iş yerinde hem de sosyal çevrelerinde farklı dillerle iletişim kurmasını gerektirirken zamanla doğal bir iki dillilik sürecine yol açmaktadır. Özellikle göçmen ailelerin çocukları, hem aile içinde konuşulan ana dili hem de eğitim gördükleri veya sosyal yaşamda maruz kaldıkları ikinci dili öğrenerek iki dilli bireyler haline gelmektedirler. Çocukların okul ortamında edindikleri ikinci dil zamanla baskın hâle gelebilirken evde kullanılan ana dil korunmaya devam edebilmektedir. Böylece, göçle birlikte bireylerde iki dilliliğin ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır. Grosjean (1982), göç eden bireylerin günlük yaşamlarında birden fazla dili aktif olarak kullanmasının iki dilliliğin oluşmasında önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Göçmenlerin iki dilliliği sadece kişisel bir kazanım olmaktan öte, yaşadıkları toplumların kültürel çeşitliliğine de katkı sağlamakta ve diller arası etkileşimi artırmaktadır.

Küresel insan yaşamının kaçınılmaz sonucu olan iki dilliliğin ortaya çıkışı göç, evlilik, eğitim ve mesleki fırsatlar gibi çeşitli faktörlere bağlanmaktadır. İki dilliliğin ortaya çıkış sebeplerine bakıldığında hepsinde insan hareketliliği söz konusudur. Her ne sebeple olursa olsun insan hareketliliği, iki dilliliğin ortaya çıkmasında en önemli etkidir (Grosjean, 1982).

2.1.2. Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarının İki Dillilik Durumları

Türklerin yabancı ülkelere göçünün eğitim, siyasi, ekonomik, sağlık ve kültürel boyutları kapsayan geniş kapsamlı sonuçları vardır. Göçün çok yönlü sonuçlarını anlamak ve ele almak hem göç veren hem de göç alan toplumlar için hayati öneme sahiptir. Göç ettikleri ülkede kalıcı düzen kurmalarından sonra Türkler, ailelerini de yanlarına alarak yaşamlarına burada devam etmişlerdir. Bu durum ise birtakım

sorunları beraberinde getirmiştir (Büyükikiz vd., 2021). Hem yaşadıkları ülke için hem göçmen Türkler için en önemli meselelerden biri şüphesiz çocuklarının eğitimidir. Çünkü bulundukları ülkeye uyum sağlamalarının en etkili yolu yeni nesillerin etkileşiminden geçmektedir. Türk çocuklarının eğitim durumları ulusal ve uluslararası birçok araştırmanın konusunu oluşturmuştur (Ammermüller, 2005; Bayat, 2016; Klatter-Folmer, 1996; Mulder, 1996; Şen, 2015; Tesser, 1993; Verhallen ve Schoonen, 1993; Yağmur, 2007; Yıldız, Arslan ve Thomas, 2021).

Bazı araştırmacılar, göçmen çocuklarının iki dilli olmalarının başka bir deyişle hem ana dillerini hem de bulundukları toplumun dilini günlük yaşamlarında kullanmalarının akademik ve sosyal başarılarını olumsuz yönde etkileyebileceğini savunmuşlardır. Bu görüşe göre ana dilin yanı sıra ikinci bir dilin de aktif bir şekilde kullanılmasının çocukların dil gelişimini karmaşıklatabileceği, dil becerilerinde gecikmelere yol açabileceği ve okuma, yazma gibi temel akademik becerilerde zorluklar yaratabileceği öne sürülmüştür. Ayrıca göçmen çocukların ana dillerini sürekli olarak kullanmaları, onların yaşadıkları toplumla dilsel ve kültürel uyum süreçlerini zorlaştırabileceği gibi bu durumun sosyal dışlanma ve uyum sorunları gibi olumsuzlukları beraberinde getirebileceği öne sürülmüştür.

Ammermüller (2005), evde ana dillerini konuşan göçmen çocuklarının okul başarısının ana dili Almanca olan çocuklara göre daha düşük olduğunu ileri sürmüştür. Ancak yapılan bu çalışmada gözden kaçırılan bir durum vardır. Söz konusu göçmen çocuklarının büyük çoğunluğunu sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi düşük olan işçi ebeveynlerin çocukları oluşturmaktadır. Ana dili Almanca olan çocukların ebeveynlerinin ise yüksek eğitilmiş olmaları çocukların okuldaki derslerde daha başarılı olmalarında önemli rol oynamaktadır. Sonuç olarak burada başarısızlıktan bahsedilecek olsa bile bunun sebebini sadece çocukların iki dilli olmalarına ya da ana dillerini günlük yaşamda kullanmaları gibi tek bir etkene bağlamak son derece hatalı olacaktır.

Aynı şekilde yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının başarılarını ölçen bazı araştırmalar, Türk çocuklarının diğer göçmen çocuklarına göre daha az başarılı olduğunu ortaya koymaktadır (Mulder, 1996; Tesser, 1993). Bu araştırmalarda da ailelerin eğitim düzeyi önemli bir etkidir. Dünya genelinde birinci veya ikinci nesil göçmen çocuklarının gittikleri ülkedeki ana dili konuşur çocuklara kıyasla okul

derslerinde daha düşük başarıdan söz edilebilir. Ancak nesiller çoğaldıkça bu maksadın kapandığı görülmektedir.

Verhallen ve Schoonen (1993) ise Türk çocuklarının başarısızlığını kelime öğrenimi yetersizliğine bağlamıştır. Bulundukları ülkeye yakın zamanda göç etmiş bireylerin o ülkenin dilini orada yüzlerce hatta binlerce yıl yaşayan kişilerle aynı düzeyde kullanması beklenemez. Sonuçta ailede oluşan köklü bir dil geçmişi, o ailenin çocuklarına da dil zenginliği olarak yansır. Dili okuldan veya arkadaş çevresinden öğrenen göçmen çocuklarının dilin inceliklerine ulaşması daha zordur. Kelime hazinesi eksikliği de bu açıdan bakıldığında gayet doğal bir sonuçtur. Ancak kişisel gelişim ile göçmen çocukları yetişkinliğe ulaştıklarında hayatta çok daha başarılı konumlara gelebilmektedir. Keza göç alan ülkelerdeki yöneticilere bakıldığında büyük bir kısmının göçmen çocuklarından oluştuğu açıkça görülmektedir.

Son yıllarda yapılan birçok araştırma, bu görüşleri sorgulamış ve iki dilliliğin aslında bireylerin bilişsel, sosyal ve kültürel anlamda daha avantajlı olabileceklerini göstermiştir. İki dilliliğin çocukların dilsel becerilerinin yanı sıra genel bilişsel gelişimlerini de olumlu yönde etkileyebileceği ortaya konmuştur. Özellikle iki dilli bireyler, dildeki yapısal farkları daha hızlı kavrayabilme ve dil becerilerini daha esnek bir şekilde kullanabilme yeteneğine sahiptir. Bu durum, çocukların analitik düşünme becerilerini geliştirmelerine, problem çözme yeteneklerini artırmalarına ve daha yaratıcı bir şekilde düşünmelerine yardımcı olmaktadır.

Ayrıca iki dillilik, çocukların dikkat kontrolü ve hafıza kapasitesini de olumlu yönde etkilemektedir. İki farklı dil arasında geçiş yapabilme becerisi, çocukların beyinlerinde daha fazla bilişsel esneklik yaratır. Bu, onların aynı anda birden fazla görevi yerine getirme yeteneklerini artırmakta ve bilişsel yük altında daha etkili çalışmalarını sağlamaktadır. Buna ek olarak iki dillilik, çocukların çevrelerine karşı daha dikkatli olmalarına, daha fazla sosyal etkileşimde bulunmalarına ve daha geniş bir kültürel bakış açısına sahip olmalarına olanak tanır. Bu, onların hem sosyal anlamda daha uyumlu olmalarını hem de farklı kültürlerle etkileşimde daha başarılı olmalarını sağlamaktadır.

Hollanda'da yapılan bir doktora çalışmasında Türk çocuklarının ilköğretim kurumlarındaki başarı durumları ortaya konmuştur. Araştırmada çocukların okul başarısıyla ana dili kullanım becerileri arasında doğrudan bir ilişki tespit edilmiştir

(Klatte-Formel, 1996). Başka bir deyişle ana dilini iyi derecede kullanabilen iki dilli Türk çocukları, bulundukları ülkenin diline ve kültürüne daha kolay uyum sağlamakta ve bilişsel becerileri daha iyi düzeye ulaşmaktadır.

İki dilliliğin çocukların başarısını artırdığı sonucuna ulaşan Driessen, Van der Slik ve Bot (2002), araştırmasında Hollandaca dışında başka bir ana dili günlük yaşamda kullanan çocukların tek dilli Hollandaca konuşan çocuklara oranla daha başarılı olduğunu tespit etmiştir. Bu araştırmada gözlemlenen iki dilli çocukların günlük yaşamda ve aile arasında birinci (ana dili) dillerini, okul yaşamlarında ise Hollandacayı kullandıkları grlmştir. Görüldüğü üzere ana dilini etkin bir şekilde kullanmak iki dilli çocukların okul başarısının düşmesine sebep olmamış, aksine okul başarılarının artmasını sağlamıştır.

Yağmur (2007), Almanya’da yaptığı kapsamlı çalışmasında iki dilli çocukların dil becerilerini karşılaştırmalı olarak lmştir. Elde edilen sonuçlara göre ana dili Almanca olan ocukların Almanca becerilerini ölçen testte diğer iki dilli göçmen çocuklara göre çok daha başarılı olduğu saptanmıştır. Ayrıca Türk çocuklarının diğer göçmen çocuklarından daha başarısız olduğu ortaya çıkmıştır. Yağmur’un araştırmasının en önemli sonucu ise, iki dilli çocuklarda ana diliyle ikinci dil arasında mutlak bir bağlantının olmasıdır. Ana dili becerilerinde başarılı olan çocuklar ikinci dilde de aynı oranda başarılı olmaktadır.

Kanadalı araştırmacı Cummins’in (1979) eşik kuramına göre iki dilli bireylerin dil becerisini kullanma başarısı her iki dilde de belli bir düzeye ulaşmasıyla mümkün olmaktadır. Cummins dil ediniminde iki eşikten bahseder. ocuk birinci eşiğe ulaşmadığı takdirde her iki dilde de yetkin olamaz ve bilişsel olarak da başarılı olması mümkün değildir. Birinci eşiğe ulaşan çocuğun bir dilde baskın olduğu söylenebilir. Baskın dili bulunan çocukların bilişsel başarı durumu orta düzeydedir. nemli olan çocuğun ikinci eşiğe ulaşmasıdır. İkinci eşiğe ulaşan çocuklar her iki dilde de yetkin konumundadır. Her iki dilde de yetkin konumuna ulaşan çocuklar dengeli iki dilli olarak adlandırılır. Dengeli iki dilli çocuklarda bilişsel başarı üst düzeydedir. Bu durumda dengeli iki dilliliğin önemi ortaya çıkmaktadır.

Yapılan araştırmalar, iki dilliliğin dilsel ve bilişsel gelişim üzerindeki olumlu etkilerinin yalnızca dil bilgisi ve kelime dağarcığıyla sınırlı olmadığını göstermektedir. İki dilli çocuklar, dil becerilerinin ötesinde, genellikle daha yüksek seviyede empati,

kültürel farkındalık ve sosyal beceriler geliştirme eğilimindedirler. Ana dilini kullanan çocuklar, aynı zamanda farklı kültürel bağlamlarda daha rahat iletişim kurabilme yeteneğine sahiptirler. Bu da onların toplumlararası ilişkilerde daha başarılı olmalarını ve kültürel çeşitliliği daha iyi anlamalarını sağlar. Dolayısıyla iki dilliliğin göçmen çocukları için bir dezavantaj olarak görülmesi, daha çok geleneksel tek dilliliği savunan bakış açısına dayanmaktadır. Oysaki iki dillilik, özellikle farklı dil ve kültürlerin sürekli etkileşimde olduğu bir dünyada, bireylere sadece dilsel beceriler kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda zihinsel ve sosyal açıdan daha güçlü bireyler olmalarına yardımcı olur. Bu bağlamda iki dillilik, göçmen çocuklarının potansiyelini sınırlamak yerine onları daha esnek, açık fikirli ve kültürler arası etkileşimlerde başarılı bireyler olarak yetiştirebilir. Bilişsel gelişim, sosyal uyum ve akademik başarı gibi pek çok açıdan, iki dilli bireylerin önemli bir avantaja sahip olduğu söylenebilir.

İki dilli göçmen çocuklarının okul başarısının düşük olmasının onların ana dilini kullanmasından kaynaklandığı tezi geçerliliğini yitirmiştir. Aksine ana diline hâkim, kimlik duygusu gelişmiş çocuklarda bulundukları ülkeye uyum ve okul derslerinde başarı üst düzeydedir. Ana dilini, kültürünü ve kimliğini önemsemeyen göçmen çocukları; bulundukları ülkeye uyum sağlamada sorunlar yaşamaktadır. Bunun sonucu olarak kenar mahalle diye tabir edilen suç oranlarının yüksek olduğu yerleşim yerleri meydana gelmektedir ve bu çocuklar hem kendisi için hem içinde yaşadığı toplum için güvenlik sorunu olmaya kadar varmaktadır.

Çoğul dilliliğin önemi Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde de vurgulanmıştır (CEFR, 2001). İkinci dil edinim düzeyi birinci dil ile doğrudan bağlantılıdır. Ana dilinde yetkin olan çocuklar ikinci dili de aynı şekilde iyi öğrenebilir (Cummins, 2001). Bu durumu benimseyen başta Avrupa ülkeleri ülkelerinde yaşayan göçmen çocuklarına ana dillerini öğrenme fırsatı sunmuştur.

2.2. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi

Her ülkenin eğitim sistemi o ülkenin resmî/ana dili üzerine inşa edilir. Eğitimde kullanılan dil toplumda birliği sağlar ve gelişime uğrar. Yalnızca ailede ve çevrede kullanmakla ana diline yeterince hâkim olunamaz. Eğitim-öğretim ortamında belli bir program dâhilinde kullanılan dil, akademik çalışmalarda da kendine yer bulursa ait olduğu milleti yüceltir.

Yurt dışında farklı dil ve kültür ortamlarıyla karşılaşan Türk çocuklarının kendi kültür ve kimliklerine bağlılık duymaları önemlidir. Ana dilini iyi bilmek, iletişim becerilerini geliştirir ve kültürleriyle daha derinlemesine etkileşimde bulunmalarını sağlar. Aynı zamanda aile bağlarını güçlendirir. Çocuklar, aileleriyle aynı dili ve kültürü paylaştıklarında, aile içindeki iletişim daha güçlü olur. Türkçe ve Türk kültürü dersleri, çocukların kendi kültürlerine olan bağlılıklarını güçlendirmesi, kimliklerini ve ana dillerini koruması ve geliştirmesi bakımından çok önemli bir yere sahiptir. Ana dillerini eğitim sistemi içerisinde belli program dâhilinde öğrenebilme ve geliştirebilme fırsatı sunan Türkçe ve Türk kültürü dersine ilişkin ülkelerle Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) arasında imzalanan ikili anlaşmalar sonucunda oluşturulmuştur. Türkçe ve Türk kültürü dersi yurt dışında yaşayan Türk çocukları için örgün eğitim içerisinde ana dillerini ve kültürlerini öğrenebilme fırsatı sunması açısından tek yoldur.

Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı'nda bu dersin amacı şu şekilde açıklanmıştır:

“Türkçe ve Türk kültürü dersinin amacı yurt dışındaki Türk çocuklarının Türkçeyi etkili bir şekilde edinmesini sağlamak ve onların Türkçe dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmektir. Ana dili Türkçeyi daha etkin kullanmanın yanı sıra yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına Türk kültürünün temel unsurlarını aktarmak, Türk kültürü ile bulundukları ülkenin kültürel öğelerini ilişkilendirerek kültürler arası ilişkileri geliştirmek dersin bir diğer amacıdır.” (MEB, 2018, s. 2)

Dersin amaçları arasında ana dilini etkili bir şekilde edinmesini sağlama ve Türk kültürünün temel unsurlarını aktarma dışında çocukların kültürler arası ilişkileri geliştirmeye de vurgu yapılmıştır. Böylece bu dersle birlikte çocukların yaşadıkları ülkenin kültürüne de uyum sağlaması amaçlanmıştır.

Türkçe ve Türk kültürü dersi, örgün eğitim içerisinde seçmeli ders olması sebebiyle gönüllülüğe bağlı olarak genelde okul dersleri dışında bir saatte işlenmektedir. Ayrıca bu dersin karne notunu etkilememesi öğrenci ve veli motivasyonunu olumsuz yönde etkilemektedir. Yurt dışında yaşayan Türk toplumunda ana dili bilincini geliştirmek bu açıdan önemlidir. Çünkü yanlış düşünen veya yanlış yönlendirilen öğrenci velileri bu derse gereken önemi vermemektedir (Yıldız vd., 2021).

Türkçe ve Türk kültürü dersine olan ilgiyi artırmak, ailelerde ana dili bilincini artırmak ve öğrencilere dersi sevdirmek bu dersi veren öğretmenlere yüklenmiştir (MEB, 2018). İkili anlaşmalar sonucu Türkçe ve Türk kültürü dersini vermek üzere birçok ülkeye Türkiye’den öğretmen görevlendirilmektedir. MEB Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü marifetiyle Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonu tarafından yapılan sınavla ülkelere Türkçe ve Türk kültürü dersi öğretmeni görevlendirilmektedir. Resmî Gazete’de 2003 yılında yayınlanarak yürürlüğe giren Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonunun Çalışma Esas ve Usulleri ile Bu Komisyon Tarafından Yurt Dışında Görevlendirilecek Personelin Nitelikleri ile Hak ve Yükümlülüklerinin Belirlenmesine İlişkin Karar’da görevlendirilecek öğretmenlerde aranan genel şartlar şu şekilde belirtilmiştir:

- a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- b) 657 sayılı Kanuna veya 11/10/1983 tarihli ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununa tabi olarak çalışıyor olmak (Vekil öğretmenler ve vekil imamlar ile sözleşmeli olarak çalıştırılanlar hariç),
- c) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı 1 yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak,
- ç) Son 10 yılda haklarında uyarma ve kınama cezaları dışında disiplin cezası verilmemiş olmak,
- d) Askerlik hizmetini yapmış olmak veya askerlik hizmetinden muaf tutulmuş olmak,
- e) En az ön lisans düzeyinde öğrenim görmüş olmak,
- f) Yurtdışında görevlendirileceği alanda en az 5 yıllık mesleki tecrübeye sahip olmak,
- g) Görevini yapmasına engel olabilecek vücut ve akıl hastalığı veya vücut sakatlığı ile engelli bulunmamak,
- ğ) Hizmetin gerektirdiği temsil yeteneğine sahip bulunmak,
- h) Yurtdışında görevlendirilmesine bir engeli bulunmamak,
- ı) Yapılacak sınavlarda başarılı olmak.

Yurt dışına Türkçe ve Türk kültürü dersini vermek üzere görevlendirilecek öğretmenlerin branşları ülkelere göre değişmekle birlikte bazı ülkelerde belli bir yabancı dil seviyesi de aranan diğer şartlardandır. En çok görevlendirilen öğretmen branşları “Almanca, Fransızca, İngilizce, din kültürü ve ahlâk bilgisi, sosyal bilgiler, sınıf öğretmenliği, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı”dır. Farklı branşlardan görevlendirilen öğretmenlerin tümünün Türkçe ve Türk kültürü dersine girmesi beklenmektedir. Görevlendirme öncesi sadece bir iki haftalık uyum semineri verilmekte, düzenli olmamakla birlikte görevlendirme öncesi veya sırasında kısa çevrim içi eğitimlerle öğretmenler desteklenmektedir. Bu durumda, misyonu bunca kritik olan Türkçe ve Türk kültürü dersinden yeterince fayda sağlanamamaktadır. Adıgüzel ve Şen (2018), yurt dışına görevlendirilen öğretmenlerin kaygı ve hazırbulunuşluk durumlarını incelemiş ve kendini bu göreve hazır hissetmeyen öğretmenlerin büyük bölümünün verecekleri dersle kendi branşlarının çok ilgili olmadığını dolayısıyla ders esnasında ne yapacaklarını tam olarak bilemediklerini ortaya koymuştur.

2.2.1. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı

Türkçe ve Türk kültürü dersinin planlı bir şekilde yürütülebilmesi için farklı zamanlarda, yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına Türkçe ve Türk kültürü öğretimine yönelik öğretim programları hazırlanmıştır. İlk 1986 yılında yayımlanan öğretim programları; farklı adlarla 2000, 2006 ve 2009 yıllarında yeniden yayımlanmıştır (Şen, 2010). Ancak 2009 yılında yayımlanan öğretim programının kullanımı bu derse ait bazı sorunlara cevap veremediği için yeni bir öğretim programı hazırlama gereği doğmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türkçe ve Türk kültürü dersine ait sorunların belirlenerek yeni öğretim programını dersin gereklerine uygun olarak oluşturmak amacıyla “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Mevcut Durum Analizi” adıyla bir rapor hazırlanmıştır. Rapora göre yeni öğretim programında dikkat edilmesi gereken ilke niteliğindeki beklenti ve öneriler şu şekilde sıralanmıştır:

1. Ders süresi tabanlı kazanım
2. Tarih ve kültür öğretimine ilişkin ilkeler
3. Dört temel dil becerisinin birlikte kullanımı
4. Yaş ve dil düzeyi birlikte ele alınmış öğretim programı
5. Birleştirilmiş sınıflara uygun öğretim programı
6. Türkçe bilmeyen öğrencilerin ihtiyacını karşılayan öğretim programı
7. Okul öncesi döneme yönelik öğretim programı

8. Sosyal yapılandırmacılık temelli tasarım (Karadağ ve Baş, 2019-1, s. 443)

Tüm bu beklenti ve önerilere uygun olarak 2018 yılında yeni Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı hazırlanmıştır. Öğretim programında Türkçe ve Türk kültürü dersiyile ilgili genel bilgilere, programın özel amaçlarına, öğrenme ve öğretme süreçlerine, ölçme değerlendirmeye, temalara ilişkin açıklamalara ve dört temel dil becerilerine ait kazanımlara yer verilmiştir.

Öğretim programıyla yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dilleri Türkçeyi etkili şekilde öğrenmelerinin yanı sıra onlara kendi öz kültürlerinin temel öğelerini aktararak bulundukları ülkenin kültürel özellikleriyle ilişkilendirmeleri böylece kültürler arası özelliklerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2018).

Programda öğrencilere dil becerileri ile kültür aktarımının yanı sıra millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlerimizin de benimsenmesinin hedeflendiği görülmektedir. Ülkelerinden uzakta yaşamını devam ettiren Türk çocuklarına kendi değerlerinin aktarılması önem arz etmektedir.

Türkçe ve Türk kültürü dersinin eğitim sistemi içerisinde not ile değerlendirilmemesi; öğrencilere kaygıdan uzak, kendilerini özgürce ifade edebilecekleri, yaratıcı potansiyellerini sergileyebilecekleri ve genel anlamda daha mutlu hissedebilecekleri bir ortam yaratma bakımından önemli bir avantaj sağlayabilir. Not verme sisteminin olmadığı bu tür derslerde öğrenciler başarıya yönelik baskı hissetmeden, dersi bir öğrenme ve keşfetme fırsatı olarak görebilirler. Öğrencilerin kendilerini rahat hissedebilecekleri, öğrenmeye daha açık olacakları bir ortamda düşünsel ve duygusal gelişimleri daha sağlıklı bir şekilde ilerler. Böylece, not kaygısı ve sınav stresi olmadan öğrenme sürecine daha özgürce katılabilirler. Bu bağlamda, öğrencilerin kişisel gelişimlerini daha özgür bir şekilde gerçekleştirmeleri hem akademik hem de sosyal anlamda daha sağlıklı bireyler olmalarına katkıda bulunur.

Türkçe ve Türk kültürü derslerinde not sisteminin olmaması, öğrencilerin ders içeriğine odaklanmalarını ve dersten aldıkları bilgileri gerçek yaşamla bağdaştırarak içselleştirmelerini de kolaylaştırır. Bu tür bir ortamda öğrenciler, derse katılım sağlamak için not almayı değil, gerçek anlamda öğrenmeyi ve kendilerini ifade etmeyi amaçlarlar. Öğrencilerin sadece bilgi aktarma değil, aynı zamanda düşüncelerini

paylaşma, yaratıcı fikirler geliştirme ve kültürel bakış açılarını zenginleştirme fırsatına sahip olmaları onların daha geniş bir dünyaya açılmalarını sağlar. Bu süreçte öğretmenlerin de önemli bir rolü vardır. Öğretmenler, öğrencilerin gelişimini ve derse olan katılımlarını yakından izlemeli, bu katılımları düzenli olarak kayda almalıdır (MEB, 2018). Öğrencilerin hangi konularda daha fazla ilgi gösterdiği, hangi alanlarda daha fazla gelişim gösterdikleri gibi bilgiler, öğretmenler tarafından dikkatle değerlendirilmelidir. Öğrencilerin gelişimini sadece sınav sonuçlarıyla ölçmek yerine, ders içindeki etkileşimleri, düşünsel katkıları ve kültürel anlayışları göz önünde bulundurmak daha kapsamlı bir değerlendirme süreci sunmaktadır.

Öğretmenlerin öğrencilerin gelişimlerini kayıt altına alarak belirli aralıklarla ailelere bilgi vermesi, öğrencinin ders içindeki ilerlemesi hakkında daha net bir sonuç ortaya çıkarır. Bu yolla aileler çocuklarının derslere katılımını, derse olan ilgisini ve Türkçe ve Türk kültürüne dair kazandıkları becerileri daha iyi bir şekilde takip edebilirler. Böylece öğrenci yalnızca okulda değil, evde de gelişimi konusunda destek bulur, bu da onun öğrenme sürecine olumlu yönde katkı sağlar. Öğrencinin hem öğretmeniyle hem de ailesiyle sürekli bir iletişim içinde olması, eğitim sürecinin daha verimli ve etkili olmasını sağlar. Türkçe ve Türk kültürü dersinin amacı, sadece dil becerilerini geliştirmek değil, aynı zamanda öğrencilerin kültürel kimliklerini anlamalarına, toplumda daha bilinçli ve sorumlu bireyler olarak yer almalarına katkıda bulunmaktır. Bu amaca ulaşmak için not verme yerine öğrencilerin gelişim süreçlerini izlemek, sürekli geri bildirim sağlamak ve öğrenme sürecine katılımlarını artırmak etkin bir yol olacaktır.

Programda dinleme, konuşma, okuma, yazma gibi Türkçe dil becerilerine ilişkin kazanımlar oluşturulmuş ve Türk kültürüne ait unsurların aktarılması için de temalar kurgulanmıştır. Programda yer alan sekiz ana tema tüm sınıf seviyesi için aynıdır. Düzeyler arasındaki ayrım alt temalarla sağlanmış, zorluk derecesi sarmal mantıkla basitten karmaşığa öğrencilerin gelişim özelliklerine göre aşamalı olarak artacak biçimde verilmiştir (Karadağ ve Baş, 2019-2).

1-4. seviye arasında yer alan kazanımlar genellikle çocukların temel kişiler arası iletişim becerilerini içerirken çıkarım, karşılaştırma, sentezleme, sınıflandırma, değerlendirme gibi üst düzey bilişsel dil becerileri içeren kazanımlar 5-8. seviye arasında zorluk derecesi giderek artacak biçimde oluşturulmuştur (MEB, 2018).

1. Ben ve Ailem	5. Gezelim Görelim
2. Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama	6. Geçmişe Açılan Kapı
3. Oyun ve Eğlence	7. Sanat ve Edebiyat
4. Bayramlar ve Kutlamalar	8. İnsan ve Doğa

Tablo 2.1. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı’nda yer alan temalar

2.2.2. Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitapları

Ders kitapları, öğrencilerin eğitim hayatında temel bir rol oynar. Bu kitaplar, belirli bir dersin müfredatına uygun olarak hazırlanır ve öğrencilere konuyla ilgili temel bilgileri sunar. Sistematik bir yapıya sahip olan ders kitapları, konuları başlangıçtan ileri seviyeye doğru adım adım ele alarak öğrencilere düzenli bir öğrenme deneyimi sağlar. Ayrıca, kitaplar genellikle konuları pekiştirmek amacıyla öğrencilere yönelik egzersizler ve sorular içerir, bu da öğrencilerin bilgileri uygulamalı olarak öğrenmelerine yardımcı olur. Ders kitapları, güvenilir kaynaklar olmaları ve genellikle uzmanlar tarafından hazırlanmaları nedeniyle öğrencilere doğru ve güvenilir bilgi sunar. Bu kitaplar, öğrencilere konuları anlamaları, sınavlara hazırlanmaları ve akademik başarı elde etmeleri için önemli bir rehberlik aracı olarak değerlendirilir.

2017 yılında MEB tarafından yapılan “Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Mevcut Durum Analizi” adlı çalışmayla 2010 yılında yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik hazırlanan Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının neredeyse kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Karadağ ve Baş, 2019-1). Ders kitaplarının kullanılmama nedenlerini Karadağ ve Baş şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Kitapların öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerinin üstünde olması
2. Kitaplarda bulunan biçimsel sorunlar
3. Ders ve çalışma kitapları ile öğretim programı arasındaki uyumsuzluk
4. Ders kitabı ile çalışma kitabı arasındaki uyumsuzluk
5. Hayatilik ilkesinin ihlali
6. Davranışçı yaklaşıma göre tasarlanmış olma
7. Konular arasındaki bütünlük sorunu
8. Birleştirilmiş sınıflara uygun olmama
9. Yönerge ve kitaplarda yer alan sorulardan kaynaklanan sorunlar (Karadağ ve Baş, 2019-1, s. 440).

Çocukların Türkçe derslerine olan ilgisinin az olmasının sebeplerinden biri niteliksiz ders kitaplarıdır (Yağmur, 2006). Biçimsel, içerik ve uygulama bakımından birçok sorunu olan bu kitaplar yerine 2018 yılında yayımlanan Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı'na uygun olarak 2019 yılında yeni Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları hazırlanmıştır. Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınarak hazırlanan bu ders kitapları hazırlık kitapları ve seviye kitapları olmak üzere iki gruba ayrılır.

Türkçeyi hiç bilmeyen çocuklara yönelik hazırlanan hazırlık kitapları, Hazırlık 1 ve 2 olmak üzere iki adet ders kitabı ve bunlara yönelik iki adet çalışma kitabı ayrıca dersi işleyen öğretmene rehberlik olması açısından bir adet öğretmen kılavuz kitabından oluşmaktadır. Türkçe ve Türk kültürü dersini seçen Türk çocuklarından bazıları aile içinde Türkçe konuşulmadığı için neredeyse hiç Türkçe bilmemektedir. Ayrıca nadiren de olsa ana dili Türkçe olmayan yabancı çocuklar da bu dersi seçebilmektedir (Yıldız vd., 2021). 80-100 saatlik içeriğe sahip hazırlık kitapları, Türkçe bilmeyen çocuklara temel seviyede Türkçe dil becerileri kazandırmayı hedeflemektedir. Türkçe ve Türk kültürü hazırlık kitapları, Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde (2013) belirtilen temel seviye dil yeterliliklerine (A1-A2) uygun olarak hazırlanmıştır (Karadağ ve Baş, 2019-2).

Öğrencilerin hazırlık ders kitaplarını kullanabilmeleri için temel okur-yazarlık eğitimini tamamlamış olmaları gerekir. Bulundukları ülke dilinde okur-yazar olmayan çocukların Türkçe ve Türk Kültürü 2 Ders Kitabı'nda yer alan ilk 5 temayı tamamlayarak Türkçe okuma-yazma eğitimini bitirdikten sonra hazırlık kitaplarına başlamaları gerekmektedir.

Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 ve 2 Ders Kitabı, ders esnasında öğretmen gözetiminde kullanımı düşünülerek hazırlanmıştır. Çalışma kitapları ise öğrencilerin ödevlendirilmesinde veya bireysel çalışmalarında kullanımı esas alınarak tasarlanmıştır. Hazırlık kitaplarını tamamlayan öğrencilerin seviye kitaplarına geçiş yapması uygundur. Öğretmen kılavuz kitabı da hazırlık kitaplarının nasıl kullanılacağına dair öğretmene rehberlik etmesi bakımından önemlidir.

Türkçe ve Türk kültürü seviye kitapları öğrencilerin yaş düzeyine göre değil dil seviyelerine göre hazırlanmıştır. Farklı yaş gruplarının birleştirilmiş sınıfta eğitim görmesinin yarattığı sorunlar bu yolla giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca temaların

sıralaması da her seviye kitabında aynı olduğu için farklı seviyede bulunan öğrencilerin aynı sınıfta, aynı zamanda, birlikte eğitim görmesine olanak sağlamaktadır. Seviyeler arasında alt temalara göre sarmal olarak zorluk derecesi artmaktadır.

Alışılmış ders kitaplarından önemli ölçüde farklılık gösteren Türkçe ve Türk kültürü seviye kitapları, öğrencilere daha etkileşimli ve yaratıcı bir öğrenme deneyimi sunmayı amaçlayan senaryo tabanlı bir yaklaşım ile tasarlanmıştır. Bu kitaplar aracılığıyla, her tema için özgün senaryolar geliştirilerek öğrencilere yalnızca dil becerilerini değil aynı zamanda problem çözme, yaratıcı düşünme ve iş birliği yapma gibi becerileri kazandırmak hedeflenmektedir. Senaryo tabanlı öğrenme, öğrencilerin konuları farklı bakış açılarıyla ele almalarını sağlar ve onları dersin her aşamasında etkin bir şekilde sürece dâhil eder. Böylece, öğrenciler öğrenme sürecinde tepkisiz kalmak yerine içinde yer aldıkları senaryolarla daha derinlemesine bir etkileşimde bulunurlar. Bu süreç, öğrencilere hem bireysel hem de grup çalışmaları aracılığıyla öğrenmeyi deneyimleme fırsatı sunmaktadır.

Birleştirilmiş sınıf ortamında bu tür kitaplar, öğrencilerin hem bireysel olarak kendi hızlarında ilerlemelerini hem de grup içinde iş birliği yaparak birlikte öğrenmelerini mümkün kılar. Senaryolar, her öğrencinin farklı seviyelerdeki yeteneklerine hitap edecek şekilde düzenlendiğinden hem ileri düzeydeki öğrenciler hem de daha fazla desteğe ihtiyaç duyan öğrenciler bu materyallerden etkin bir şekilde faydalanabilir. Grup çalışmaları sırasında öğrenciler, senaryonun bütünlüğünü sağlayarak iş birliği içinde çözüm yolları geliştirebilir ve grup içindeki farklı bakış açılarını birleştirerek daha zengin öğrenme deneyimleri elde edebilmektedirler. Bu süreç, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmelerini ve birlikte çalışma yeteneklerini artırmalarını sağlar.

Ayrıca senaryo tabanlı yaklaşım, Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin hem dilsel hem de kültürel açıdan derinlemesine kavranmasını mümkün kılar. Her tema öğrencilere yalnızca dilin kurallarını öğretmekle kalmaz, aynı zamanda Türk kültürüne dair önemli öğeleri de senaryo çerçevesinde işler. Öğrenciler, bu temalar üzerinden Türkçeyi kullanarak kültürel değerleri, tarihsel olayları ve sosyal değerleri öğrenirler. Bu, dil öğrenimini bir kültürel keşif sürecine dönüştürür ve öğrencilerin dilsel becerilerinin yanı sıra kültürel farkındalıklarını da artırır.

Türkçe ve Türk Kültürü 1 Ders Kitabı; okul öncesi çağda bulunan, henüz okuma-yazma bilmeyen çocuklara yönelik olarak hazırlanmıştır. Kitapta yer alan dinleme,

konuşma, çizgi, boyama etkinlikleriyle çocukların okuma-yazmaya hazırlanması hedeflenmiş, aynı zamanda öğretim programında yer alan temalara uygun Türk kültürüne ait öğelere yer verilmiştir.

Türkçe ve Türk Kültürü 2 Ders Kitabı'nda ilk beş temada çocuklara okuma-yazma öğretmek hedeflenmiş, son üç temada yer alan metin ve etkinliklerle okuma-yazma sonrası çalışmalara yer verilmiştir. Kitapta Türkiye'deki ilk okuma-yazma öğretim modeli esas alınarak ses temelli cümle yöntemi kullanılmıştır. Senaryo tabanlı olarak hazırlanan kitapta çocukların eğlenerek öğrenmesini sağlamak amacıyla basitten karmaşığa, somuttan soyuta ilkelerine uygun biçimde sarmal içerik mevcuttur.

Türkçe ve Türk Kültürü 3 ve 4 Ders Kitabı, çocukların seviyesine göre temel kişiler arası iletişim becerilerini geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır. Temel seviye Türkçe yeterliliklerine sahip öğrencilerin bağımsız olarak kullanabileceği 5-8. seviye ders kitaplarıyla ise öğrencilerin çıkarım, sınıflandırma, karşılaştırma, sentezleme, değerlendirme gibi üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmek hedeflenmektedir.

2.3. Değerler

Değer kavramı, tarih boyunca farklı kültürlerde ve düşünce sistemlerinde farklı şekillerde anlaşılmış ve kullanılmıştır. Bu nedenle, değer kavramının ilk olarak ne zaman ortaya çıktığını belirlemek zordur. Ancak, bu kavramın kökenleri genellikle antik dünyaya ve felsefi düşünceye dayandırılır.

Antik Yunan düşünürleri, özellikle Sokrates, Platon ve Aristoteles; etik ve ahlaki değerler üzerine düşüncelerini geliştirmişlerdir. Aristoteles'in Nikomakhos'a Etik adlı eseri, değerleri ve erdemi anlamak için önemli bir kaynaktır. Antik dünyada, insan davranışının neyin iyi veya kötü olduğu üzerine olan düşünceler, değerlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Aristoteles, insan için neyin iyi olduğunu soruşturmuş ve toplum için iyi olanın birey için de iyi olması gerektiği sonucuna varmıştır (Aristoteles, 2020). Aristoteles değerlerden bahsederken “İnsanın kendi varlık özünü varlık ya da olguda gerçekleştirmesi, kemale ermesi” şeklinde açıklamış. Sokrates ve Platon ise değerlerin herkese göre değişen şeyler olmadığını, insanın nerede olursa olsun tek bir ahlaki ilkeye uyması gerektiğini ve tek bir estetik değere yönelmek mecburiyetinde olduğunu savunmuştur (Önal, 2006).

İnsan hayatını yönlendiren ve şekillendiren birçok faktör vardır. Bunların arasında en önemli olanlardan biri değerlerdir. Değerler; neyin önemli olduğunu, insanın nasıl davranması gerektiğini ve hayattaki amaçlarını belirler. Değerler, insanın kim olduğunu ve ne istediğini anlamının bir yoludur.

Değerler; bireylerin veya toplumların önemseydiği, savunduğu ve benimsediği inançlar, prensipler ve normlardır. Bu; bir kişinin veya bir grup insanın davranışlarını, kararlarını ve tercihlerini yönlendiren temel önceliklerdir. Değerler; kültürel, dinî, ahlaki, sosyal veya bireysel kaynaklı olabilir ve bir kişinin karakterini ve yaşam tarzını şekillendirir.

Değerlerimiz aynı zamanda başkalarıyla ilişkilerimizi de belirler. Değerlerimize göre hareket etmek, diğer insanlarla daha iyi ilişkiler kurmamıza yardımcı olur. Örneğin; saygı ve empati değerlerimize dayanarak başkalarına saygılı ve anlayışlı davranabiliriz. Değerlerimiz, insanların etrafımızda bize saygı göstermesini ve bizi olduğumuz gibi kabul etmelerini sağlar.

Değerler, bireylerin ve toplumların kimliklerini belirlemede önemli bir rol oynar. İnsanlar genellikle bu değerlere uygun davranışlarda bulunmaya çalışır ve değerlere bağlı kalarak bir anlam ve amaç bulabilirler. Değerler; bireyler arasında farklılık gösterebilir ve zaman içinde değişebilir ancak genellikle bir kişinin temel karakterini oluşturan kalıcı öğelerdir.

Schwartz (1992), değerleri “Toplumu oluşturan bireyler tarafından benimsenen ortak duygu, düşünce ve davranışları yansıtan temel ilke veya inanışlar.” şeklinde tanımlayarak Aristoteles gibi değerlerin toplum için birleştirici işlevine vurgu yapmıştır.

Değerlerin toplum yaşamındaki yeri önemlidir çünkü değerler, toplumun birbirleriyle olan ilişkilerini düzenler ve toplumun ortak değer ve normlarını belirler. Değerler, toplumun birlik ve beraberliğini sağlar ve insanların birbirlerine saygı göstermesini teşvik eder (Yazıcı, 2014). Ortak değerlere sahip bir toplum, bireyler arasında daha güçlü bir bağ oluşturabilir. Değerler, insanları birbirine bağlayan bir unsur olarak işlev görmektedir. Ortak paydalarda buluşmak, toplum içinde birlik ve dayanışmayı artırabilir. Toplumun kabul ettiği temel değerler, insanların nasıl davranmaları gerektiği konusunda rehberlik eder. Bu normlar toplum içindeki düzeni korumaya yardımcı olmaktadır. Toplumun değerleri bireylerin kimliklerini şekillendirmede önemli bir role sahiptir. Bireyler toplumun değerlerini içselleştirerek,

bu değerlere uygun davranışlar sergileyebilir ve bu değerlerle özdeşleşerek bir toplum üyesi olarak kendilerini tanımlayabilirler.

Değerler; bir toplumu oluşturan bireylerin düşünce, tutum ve davranışlarını şekillendiren, onlara hangi durumlarda nasıl hareket etmeleri gerektiğini öğreten, toplum içinde uyum ve düzeni sağlayan anlam yüklü kavramlardır. Bu kavramlar, bireylere yalnızca neyin önemli olduğunu göstermekle kalmaz, aynı zamanda ahlaki ve etik ilkeleri benimsemelerine, sosyal ilişkilerinde doğru ve uygun kararlar almalarına da rehberlik eder. Toplumun ortak bilinç ve kültürel mirasıyla yoğrulmuş olan değerler, bireylerin toplumsal normları içselleştirmesine yardımcı olarak onların hem kendilerine hem de çevrelerindeki insanlara karşı sorumluluk bilinci geliştirmelerini sağlar (Topal, 2009).

Toplumun değerleri geniş bir yelpazede farklılık gösterebilir ve kültürel, tarihsel, coğrafi faktörlere bağlı olarak değişebilir. Bir toplumun sahip olduğu değerler, o toplumun geçmişte yaşadığı deneyimlerden, gelenek ve göreneklerinden, dinî inançlarından ve hatta coğrafi konumunun getirdiğı yaşam koşullarından etkilenecek şekilde şekillenir. Bu değerler, bireylerin nasıl davranması gerektiğine dair ortak normlar oluşturarak toplum içinde uyumu ve düzeni sağlar. Bir toplumun üyeleri benzer değerlere sahip olduğunda, bireyler arasındaki dayanışma artar ve toplumsal bağlar güçlenir. Değerlerin toplumsal düzenin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde kritik bir rol oynadığı gerçeğı göz ardı edilemez. Değerlerin olmadığı ya da zayıfladığı toplumlarda bireyler arasındaki bağlar kopabilir, etik normlar sarsılabilir ve toplumsal huzur bozulabilir.

Değerlere dayalı bir toplum, sadece etik ilkeleri benimsemekle kalmaz, aynı zamanda daha sürdürülebilir, dayanışmacı ve güçlü bir yapıya sahip olur. Bu tür bir toplumda bireyler, başkalarına karşı daha duyarlı, sorumluluk sahibi ve adil olma eğiliminde olur. İnsanlar arasında saygı, hoşgörü ve yardımlaşma gibi erdemler ön planda tutulduğunda, sosyal çatışmalar azalır ve barışçıl bir ortam sağlanır. Toplumun temel taşlarını oluşturan değerler, geçmişten geleceğe taşınarak bireylerin hem kendilerine hem de çevrelerine karşı bilinçli ve duyarlı olmalarını sağlayan önemli bir rehber niteliğindedir.

Schwartz ve Bilsky (1987, s. 551) değerler ile ilgili yapılan çalışmalardan hareketle değerlerin özelliklerinden şu şekilde bahsetmiştir:

- Kavramlar veya inançlardır.
- Arzu edilen son durumlar veya davranışlarla ilgilidir.
- Belirli durumların ötesine geçen bir kavramdır.
- Davranış veya olayların değerlendirilmesine ve seçimine rehberlik eder.
- Önem sırası görecelidir.

Bu beş özellik insani değerlerin biçimsel özelliklerini açıklamaktadır (Schwartz ve Bilsky, 1987).

2.3.1. Değerlerin Sınıflandırılması

Allport ve Vernon'un 1931'de yayımladığı "Study of Values" adlı çalışma daha sonra Allport, Vernon ve Lindzey tarafından 1970'te revize edilmiş ve değerler ile ilgili bilimsel araştırmaların dayanak noktası olmuştur. Bu çalışmada değerler; ekonomik, teorik, estetik, politik, sosyal ve dinî değerler olmak üzere altı farklı kategoriye ayrılmıştır (Bacanlı ve Dombaycı, 2012).

Kültür ve medeniyetimize yön veren ünlü düşünürlerimizden Gazali ve İbni Sina'nın, değerler konusundaki görüşlerinin uyumlu olduğu söylenebilir. İki düşünür; adalet, bilgi-ilim ve akıl, sabır ve şükür, tevazu gibi değerlerin tüm insanlarda bulunması gerektiği konusunda ortak noktada buluşmuştur. Ayrıca Gazali; sükût etmek, temizlik, doğru söylemek, affedicilik, çalışkan olmak, cömertlik, dostluk, cesaret, tevekkül etmek, tövbe etmek, samimiyet, kanaat, sevgi, ölçülü olmak, merhamet gibi değerlerin de bir insanda bulunmasını tavsiye etmiştir. İbni Sina'ya göre ise bu değerler cömertlik, cesaret, kanaat, yumuşaklık, vefa, iffet, utanma duygusu, ahde vefa, doğru sözlü olmak ve zekâdır (Demircioğlu, 2020).

Sezer (2016, 2021), öğretmen ve velilerin değerler eğitimi ile görüşlerini araştırdığı çalışmalarında velilerin çocuklarına doğruluk, saygı, dürüstlük, çalışkanlık, sevgi, merhamet, hakkaniyet, adalet, fedakârlık, cesaret ve hayırseverlik değerlerinin kazandırılmasını istediğini (Sezer, 2016); öğretmenlere göre ise öncelikle dürüstlük, saygı, yardımseverlik, hoşgörü, vatanseverlik, adalet, sorumluluk ve çalışkanlık gibi değerler kazandırılması gerektiğini aktarmıştır (Sezer, 2021).

Birleşmiş Milletlerin bilim ve kültür örgütü UNESCO'nun kabul ettiği evrensel değerler ise şunlardır: özgürlük, yardımlaşma, mutluluk, alçakgönüllülük, dürüstlük,

barış/ huzur, sevgi, saygı, sadelik, sorumluluk, hoşgörü ve birlik (Bacanlı ve Dombaycı, 2012).

Uluslararası alan yazında kabul gören bir diğer çalışma Rokeach'ın (1973) değerler sınıflandırmasıdır. Rokeach'ın değerleri araçsal ve amaçsal değerler olarak sınıflandırması, kültürlerarası çalışmalar ve değerler hakkında ölçeklerin geliştirilmesi dahil olmak üzere çeşitli alanlarda geniş çapta tanınmış ve kullanılmıştır (Eyel vd., 2020; Tuulik vd., 2016; Zhao vd., 1998; Schwartz ve Bilsky, 1990). Araçsal değerler, dürüstlük, bağımsızlık ve sorumluluk gibi bireylerin amaçlarını takip etme yollarını ifade ederken amaçsal değerler mutluluk, bilgelik ve özgürlük gibi bireylerin uğruna çabaladığı nihai hedefleri temsil eder (Eyel vd., 2020). Bu sınıflandırma, insani değerleri anlamak ve analiz etmek için bir çerçeve sağlayarak sosyal bilim araştırmalarında ve uygulamalarda değerli bir araç haline gelmiştir. Yiğittir'in (2012, s. 3) aktardığına göre Rokeach'ın sınıflamasında 18 amaçsal, 18 araçsal olmak üzere 36 değer bulunmaktadır. Bu değerler tablo 2.2'de gösterilmiştir.

Amaçsal (Terminal) Değerler		Araçsal (Instrumental) Değerler	
Rahat bir hayat	Mutluluk	Hırslı/istekli	Hayal gücü kuvvetli
Heyecanlı bir hayat	İç huzuru	Ufku geniş olma	Bağımsızlık
Başarma hissi	Gerçek sevgi	Kabiliyetli	Entelektüel
Barış içinde bir dünya	Ulusal güvenlik	Neşeli	Mantıklı
Güzellikler dünyası	Zevk	Temiz	Sevgi dolu/ sevecen
Eşitlik	Kurtuluş	Cesaretli	İtaatkâr
Öz saygı	Sosyal tanınma	Affedici	Kibar
Aile güvenliği	Gerçek dostluk	Yardımsever	Sorumlu
Özgürlük	Bilgelik/hikmet	Dürüst	Öz kontrol

Tablo 2.2. Rokeach'ın değer sınıflaması (1973)

Rokeach'ın çalışmalarını temel alarak araştırmalarını geliştiren Schwartz (1992), değerler üzerine yaptığı kapsamlı çalışmalar sonucunda, araç-amaç değer ayrımını korumanın yanı sıra, tüm kültürlerde ortak olarak bulunan ve insan davranışlarını yönlendiren 10 evrensel değer var olduğunu öne sürmüştür. Bu evrensel değerlerin, bireylerin karar alma süreçlerinden toplumsal ilişkilerine kadar geniş bir etki alanına sahip olduğunu belirten Schwartz, değerlerin bireylerin hayatındaki önemini vurgulamış ve

bunların kültürel, sosyolojik ve psikolojik bağlamlarda nasıl şekillendiğini incelemiştir. Schwartz'ın değer sınıflaması tablo 2.3'te gösterilmiştir.

Evrensellik	İyilikseverlik
Kendini yönlendirme	Gelenek
Uyarım	Uyum
Hazcılık	Güvenlik
Başarı	Güç

Tablo 2.3. Schwartz'ın değer sınıflaması (1992)

Schwartz'ın geliştirdiği bu değer sınıflaması son yıllarda en çok kabul edilen ve bilimsel çalışmalarda değer ölçeği olarak kullanılan değer sınıflamasıdır.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Değerlerimiz" başlığı altında değerlerin eğitimdeki öneminden bahsedilirken on kök değerden söz edilmiştir. Bu çalışmanın da veri toplama aracı olarak kullanılan on kök değer şunlardır: sorumluluk, adalet, öz denetim, dostluk, dürüstlük, vatanseverlik, sabır, saygı, sevgi, yardımseverlik (MEB, 2019).

Bilim adamlarının değerleri sınıflarken farklı bakış açılarından yararlandıkları görülmektedir. Bu nedenle değerlerin kesin bir sınıflandırılması söz konusu olamaz. Ancak adalet, sevgi, saygı gibi bazı evrensel değerlerin tüm sınıflamalarda yer aldığı dikkat çekmektedir.

2.3.2. Değerler Eğitimi

Değerler; insanların neyi önemseydiği, neye değer verdiği ve hangi prensiplere bağlı kaldığı konusunda bir kılavuz görevi görür. Bireylere toplumda başarılı olma ve mutlu bir yaşam sürme konusunda temel bir yol haritası sunar. Hayatta doğru seçimler yapma, etik davranışlar sergileme ve toplumda sorumluluk sahibi olma becerilerini kazandırması bakımından değerler eğitimi çocukların gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra değerler çocukların duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimine de katkıda bulunur. Değerler eğitimi; çocukların kendilerini tanımlarına, başkalarıyla empati kurmalarına ve ilişki kurmalarına yardımcı olur. Bu da onların daha sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmelerine olanak tanır.

Karakter; bir bireyin düşünceleri, davranışları, duyguları ve değerleriyle ilgili temel özelliklerinden meydana gelir. Değerler eğitimi, çocuklara doğru ve yanlış

arasındaki farkı öğreterek ve onları ahlaki bir düşünce yapısına yönlendirerek çocukların karakterlerini inşa etmelerine yardımcı olur. Bu da onların kişiliklerini güçlendirir ve toplumda sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olur.

Değerler; bireyin hayata tutunmasına, toplumla iletişim kurmasına ve etik değerlere uygun davranışlar sergilemesine yardımcı olan önemli bir unsurdur. Çocukların değerlerin etkisi altında büyümesi, onların karakter gelişimini etkileyen ve topluma uyumlu bireyler olmalarını sağlayan bir süreçtir.

Değerler eğitimi, çocukların iç dünyalarının gelişmesine katkıda bulunur. Bu eğitim sayesinde çocuklar, kendi değerlerini anlamaya başlar ve bu değerler doğrultusunda hareket etmeyi öğrenirler. Kendi değerlerine sadık kalarak kararlar alırken daha güvenli ve sağlam bir temel üzerinde hareket ederler. Bu da çocukların kendine güvenini artırır ve kişilik gelişimlerine olumlu katkı sağlar.

Değerler eğitimi aynı zamanda çocukların ahlaki gelişimine de büyük katkı sağlar. Ahlaki değerler toplumun temelinde yatan ilkelerdir ve insanların doğru ile yanlış ayırt etmelerine, etik değerleri benimsemelerine yardımcı olur. Değerler eğitimi, çocuklara doğru ve etik değerleri öğretirken onların ahlaki bilincini geliştirir ve olumlu davranışlar sergilemelerini destekler.

Toplumsal değerlerin öğrenilip hayata geçirilmesinde çocukluk döneminde değer oluşumunun önemi büyüktür. Çocukluk döneminde edinilen değerler, çocukların aile dışındaki ve sonraki yaşamlarındaki davranış ve eylemlerinin temelini oluşturmaktadır. Ebeveynler, çocukları üzerindeki sorumluluklarının getirdiği uygulamalar yoluyla çocuklarda arzu edilen davranışların modeli olarak önemli rol oynamaktadır (Lanaca vd., 2022).

Değerler eğitimi, çocuklara istedikleri değerleri geliştirme ve yaşamları boyunca değerlerine uygun davranma becerisi kazandırarak onları toplumsal ve ahlaki açıdan sorumlu bireyler haline getirmeyi amaçlar. Çocuklar, ailelerinden, öğretmenlerinden ve çevrelerindeki diğer yetişkinlerden değerleri öğrenir ve model alırlar. Bu nedenle, çocukların değerleriyle doğru bir ilişki kurmalarını sağlamak için yetişkinlerin örnek davranışlar sergilemesi büyük önem taşır.

Çocukların değerlerle olan ilişkisi, öncelikle ailede başlar. Aile, çocuklara değerleri öğretmek için en etkili ortamdır. Aile içerisinde çocuklara sevgi, saygı,

dürüstlük, hoşgörü gibi önemli değerleri aktarmak; onları bu değerleri benimsemeye teşvik etmek gerekir. Ayrıca aile içinde değerlerle ilgili davranışlar sergilemek, günlük yaşamda değerleri uygulamak çocukların değerleriyle daha sağlıklı bir ilişki kurmalarını sağlar. Kimlik oluşumu ile ebeveyn-çocuk değer uyumu arasındaki ilişkileri inceleyen Knafo ve Schwartz (2004), ebeveynlerinin sahip olduklarını düşündüğü değerleri çocukların da benimsediğini ortaya koymuştur.

Çocukların değerleri öğrenmesi ve benimsemesi için ailelerin yanı sıra örgün eğitimin etkisi de büyüktür. Değerler eğitimi çocuğun yaşamının erken dönemlerinden başlanarak sistemli bir şekilde verilmelidir. Eğitim sistemleri, sadece akademik başarıya odaklanmaktan ziyade çocukların değerlerini ve ahlaki duygularını geliştirmeye yönelik programlara da yer vermeli ve desteklemelidir. Okul ortamında değerler eğitimi müfredatın bir parçası haline getirilmeli ve öğretmenler çocuklara değerlerin önemini anlatmalıdır. Okullarda değerler eğitimi derslerinin yanı sıra, günlük rutinlerde değerlere vurgu yapmak ve çocukların değerleriyle ilgili tartışmalara katılmalarını sağlamak da önemlidir. Okul ortamında çocuklar, farklı değerleri olan arkadaşlarla etkileşimde bulunarak değer çatışmalarını anlamayı ve çözmei öğrenirler.

Dilmaç (2007), Koç (2007), Balcı (2008), Keskinoglu (2008), Aladağ (2009) ve Demirtaş (2009) tarafından gerçekleştirilen yüksek lisans ve doktora tezi araştırmalarında uygulamalı olarak gerçekleştirilen değerler eğitiminin öğrencilere birçok yönden katkılar sağladığı vurgulanmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 8 Eylül 2010 tarih ve 2010/53 sayılı genelge ile ülkemizde karakter ve değer eğitimine eğitim sistemi dahilinde ilk kez yer verilmiş, değerler eğitiminin önemi ilk kez vurgulanmıştır. Daha sonra öğrencilerin çağımızda kaybolmaya yüz tutan millî, manevi, insani ve kültürel değerleri benimsemesini sağlayarak gelecek nesillere aktarabilmek maksadıyla “Eğitimde Değerler Eğitimi Projesi” (EDEP) hayata geçirilmiştir (Şimşek ve Alkan, 2019).

Değerler eğitimi, çocukların karakter gelişimine katkıda bulunan önemli bir süreçtir. Çocuklara pozitif değerleri öğretmek ve onların sağlıklı bir şekilde gelişmelerini desteklemek için değerlerin etkili bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Ortaokullarda değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerini araştıran Sezer (2021); katılımcıların, ortaokullarda değerlerin aktarılmasında daha çok örnek olay inceleme, drama tekniği, rol-model olma ve öykü anlatma yöntem ve tekniklerinden

faydalandıklarını ortaya koymuştur. Bu araştırmada öğretmenler, ayrıca değerler eğitiminin devamlılık temelinde etkili bir planlama ve işbirliğine dayalı olarak özendirme, yansıtma ve örnek olma biçiminde sürdürülmesi gerektiğini belirtmiştir. Değerlerin öğretim programlarında kazanımlar şeklinde yer alması; öğrencilere uygulamalı etkinliklerle benimsetilmesi; öğretmenler, yöneticiler ve velilerin öğrencilere model ve örnek olması gerektiği önerilerinde bulunulmuştur (Sezer, 2021).

Değerler eğitiminde kullanılabilecek birçok yaklaşım bulunmaktadır. Bireyler kendi değer doğrularına veya değerın nasıl aktarılacağına ilişkin çeşitli yaklaşımlar belirlemişlerdir. Bacanlı'nın (1999: s. 21) aktardığına göre bu yaklaşımlar Carter III (1983) tarafından 6 grupta toplanmıştır:

1. Öğretici (Inculcative) Yaklaşım: Bu yaklaşım öğretilecek belli bir değer grubu kabul eder ve öğrencilere aktarır.
2. Klasik Yaklaşım: Tüm öğrencilere felsefe anabilim dalından seçilmiş dersler sunar.
3. Yaşantısal Yaklaşım: J. Dewey tarafından ortaya atılmıştır ve istenen ahlaki karakter için model olmak üzere bazı öğrenci liderleri belirlenir.
4. Gelişmeye Yönelik Yaklaşım: Yaşantısal yaklaşımın kişiselleştirilmiş bir versiyonu gibi görünür ve öğrenciye gerçek/hâlihazır dünyada değerleri sorgulamayı getirir.
5. Gelişimsel Yaklaşım: Piaget ve Kohlberg'in çalışmalarından türemiştir.
6. Meslek Öncesi Yaklaşım: Genel amacı bir ders boyunca (tam veya bir kredili) düzenli bir derste, öğrencileri değerlerle tanıştırmaktır (Carter, 1983; akt. Bacanlı, 1999: s. 21).

Harmin ve Simon'a (1975) göre ise değerlerin aktarılmasında kullanılabilecek üç farklı yol bulunmaktadır. Birinci yol değer eğitimi için özel olarak bir şey yapmamaktır. Hayatın olağan akışı içerisinde çocuğun değerleri doğal yoldan benimseyip edinmesine dayanır. İkinci yol, iyi olan değerlerin belirlendiği ve gelecek nesillere öğretilmesinin hedeflendiği değer aktarımıdır. Sonuncu ve üçüncü yol ise değerlerin kişiden kişiye değiştiğini kabul eder ve bireylere değerlerin aktarımı değil, bireyin kendisinde bulunduğu değerlerin farkına varmasını sağlamayı amaçlayan değer açıklamaktır.

Tüm bu değer aktarım yöntemlerinden hareketle unutulmamalıdır ki değerler eğitimi süreci, sürekli bir öğrenme ve model olma sürecidir. Değerleri öğrenmek; sabırlı ve istikrarlı bir çaba gerektirir.

2.4. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde, 2019-2020 eğitim ve öğretim yılından itibaren kullanılmaya başlanan Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları ve Türkçe öğretiminde kullanılan diğer ders kitaplarında yer alan değerler eğitimi ile ilgili araştırmalar irdelenmiştir.

2.4.1. Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarıyla İlgili Araştırmalar

Batur ve Şaşmaz (2020), Türkiye'deki okullarda 2019 yılında kullanılan Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ile Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'nda yer alan değerleri (2019 Türkçe Öğretim Programı'nda sözü edilen on kök değer) karşılaştırmalı olarak incelemiş ve her iki kitapta da bütün değerlerin yer aldığı ancak dağılımında bir denge olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de okutulan 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değer sayısı Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'nda yer alan değerlere göre iki kattan daha fazladır.

Büyükikiz ve diğerleri (2021), Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında bulunan etkinliklerin Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımları karşılama durumunu değerlendirmek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmasında etkinliklerin okuma, yazma, konuşma ve dinleme öğrenme alanlarına göre her seviyede farklı şekilde ağırlık verildiğini tespit etmişlerdir.

Yeşilyurt (2021), çalışmasında Türkçe ve Türk kültürü kitaplarındaki özel adların neler olduğunu tespit etmek, millî kültür unsurlarımızın simgesi olan ancak kitaplarda yer almayan özel adlara ilişkin eksiklikleri belirleyerek bunlara dikkat çekmek ve özel adların kültürümüz için önemini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarındaki okuma ve dinleme metinleri ile tüm etkinlikler incelenmiştir. Çalışma sonunda Türk kültürüne ait özel adların ders kitaplarında yer aldığı ancak seviyelere göre dağılımın düzenli olmadığı görülmüştür.

Canbolater (2022); Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı'nda yer alan yazma becerisi kazanımlarının 5-8. seviye Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında karşılama durumunu incelemiştir. Araştırma sonucuna bakıldığında 5-8. seviye Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarındaki yazma etkinliklerinin bir kısmı Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımları tam anlamıyla karşılamadığı

görülmektedir. Yazma etkinlikleri metne yönelik değil daha çok kavram oluşturmaya ilişkin olduğu için cümle boyutundan öteye gidememiştir.

İncekara (2022), araştırmasında Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında yer alan metinlerin millî ve evrensel kültür öğelerini incelemiştir. Bu doğrultuda her kitabın içeriğinde yer alan metin ve etkinliklerin hangi kültür unsurlarını içerdiğini ve bu unsurlara ne sıklıkta yer verildiğini tespit etmiştir. Bu çalışma sonucunda elde edilen verilere göre; irdelenen ders kitaplarındaki metinlerde ve etkinliklerde örf ve âdet, söz varlığı, sanat, giyim, din, yemek, vatan, tarih, Türkiye coğrafyası, millî kurum ve kuruluşlar, evrensel değerlere ilişkin kültür unsurlarına yer verildiği görülmüştür. Geleneksel Türk sporuna ilişkin kültür öğelerine ise yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Okur ve Yavuz (2022), çalışmasında Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'na ilişkin dört temel dil becerisi, dil bilgisi ve kültürel aktarım unsurlarına dair etkinlikler ile içerik, güncellik, düzeye ve amaca uygunluk gibi konuları incelemiştir. Araştırma sonucunda konular; uygulanışı, etkinlikler ve kullanılan görseller bakımından birbirini destekler nitelikte ve bir bütünlük gösterdiği görülmüştür.

Polat (2022); Türkçe ve Türk Kültürü 5 ve 6 ders kitaplarında yer alan okuma metni sorularını amacına, soruluş yerine, türüne, gerektirdiği bilişsel sürece, Bloom taksonomisine ve cevabın kaynağına göre incelemiştir. Elde edilen verilere göre 5. seviye ders kitabında yer alan soruların sayısı 6. seviyeye göre daha fazladır. 5. seviye ders kitabında yer alan soruların daha çok kimlik belirlemeye, 6. seviye ders kitabında yer alan soruların ise uygulamaya yönelik olduğu görülmüştür. Bloom taksonomisine ilişkin her iki seviye kitabında da en çok hatırlama ve anlama basamağında, en az çözümleme, uygulama ve yaratma basamağında soruların yer aldığı tespit edilmiştir.

Katı (2022), Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında yer alan söz varlığı unsurlarını belirlemeyi ve bunun sonucunda elde edilen verilerin öğretime yönelik 1244 kelimelik hedef kelime listesi ile karşılaştırarak ortaya koymayı amaçladığı araştırmasında tüm seviye kitaplarında ortak kullanılan kelimelerin kullanım sıklığının yoğun olduğunu ve ders kitaplarında yer alan söz varlığı unsurlarının öğretilmesi hedeflenen kelime listesi ile örtüştüğünü ortaya koymuştur.

Serin ve Arslan (2023), yurdundan uzaklarda yaşayan Türk çocuklarının en çok sorun yaşadığı becerinin konuşma becerisi olduğunu öne sürerek Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında yer alan konuşma etkinliklerini çeşitli değişkenlere göre incelemiştir.

Toplam 278 konuşma etkinliğinin yer aldığı tespit edilen çalışmada sayı, tür ve konu bakımından yeterli bulunmuş ancak yöntem ve teknik bakımından ders kitaplarının zayıf kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Programda yer alan kazanımların çoğuna yer verildiğine değinilirken bu kazanımların dengeli bir dağılım göstermediği de belirtilmiştir.

Benzer bir çalışma Çetin ve Şen (2023) tarafından yapılmış, 8. seviye Türkçe ve Türk kültürü ders kitabında yer alan konuşma becerisine ek olarak yazma becerisine yönelik etkinlikler de incelenmiştir. Araştırmada konuşma etkinliklerinin sayısının temalar ilerledikçe arttığı ve kazanımların etkinliklerdeki dağılımının dengeli olduğu tespit edilmiştir. Yazma etkinliklerinin ise hem sayı bakımından temalara göre hem etkinliklerin kazanımları karşılama sıklığı dengeli bulunmamıştır.

Ercan-Güven ve Gürbüz-Us (2020), Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında yer alan dinleme etkinliklerini incelemeyi amaçlayan çalışmasında kitaplarda yer alan dinleme etkinliklerinin farklı şekilde dağıldığını tespit etmiş, bazı kitaplarda ise hiç dinleme etkinliğine rastlanılmadığı görülmüştür. Bununla birlikte dinleme etkinliği bulunan kitaplarda da sayının yetersiz olduğu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarındaki somut olmayan kültürel mirasları inceleyen Gülден, Demirel ve Demirel (2023), çalışmasında somut olmayan kültürel miras unsurlarına Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında belli ölçüde yer verildiğini tespit etmiş ancak yurt içinde okutulan Türkçe ders kitaplarına göre bu unsurlara çok daha az değinildiği sonucuna ulaşmışlardır.

Acar ve Karakuş (2022), 5-8. seviye Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında bulunan metinlerin okunabilirlik seviyelerini belirlemeyi amaçladığı çalışmasında kitaplarda yer alan metinlerin okunabilirlik düzeyinin sınıf seviyesine göre doğru orantıda zorlaştığı sonucuna ulaşmışlardır.

Gociaoğlu (2023), Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında yer alan özür dileme yöntemlerini incelediği çalışmasında yalnızca bir çeşit özür dileme yöntemine az sayıda yer verildiğini tespit etmiştir. Farklı durumlarda ortaya çıkabilecek diğer özür dileme yöntemlerinin ders kitaplarında yer almadığı sonucuna ulaşmıştır.

Akalın (2024), yüksek lisans tezi olarak yaptığı çalışmasında Türkçe ve Türk kültürü ders materyallerinin biçimlendirici değerlendirme açısından incelemiştir. Araştırmada Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında öğrencilerin üst düzey düşünme

becerilerini ölçen soru-görev sayısının az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda ulaşılan diğer bir sonuç ise ders materyallerinin içeriklerinin yanı sıra ders saatinin yetersizliği, birleştirilmiş sınıfta eğitim yapılması ve dersin okul saatleri dışında seçmeli olarak yapılması gibi durumların öğrencilerin derse olan motivasyonlarını düşürdüğü yönündedir.

2.4.2. Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelendiği Araştırmalar

Kaygana, Yapıcı ve Aytan (2013), 6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin vurguladığı değerleri incelediği araştırmasında incelenen ders kitaplarındaki okuma metinlerinin değerler eğitimi açısından uygun olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Gül (2017), çalışmasında Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan değerleri Schwartz'ın değerler listesine göre belirlemeye çalışmıştır. Elde edilen verilere göre değerlerin temalara dağılımında orantı olmadığı, bazı temalarda belirli değerler sıkça yer alırken değerlerin bir kısmına aynı temada yer verilmediği görülmüştür.

Gereken (2018), 2017 yılında kullanılan 5. sınıf Türkçe ders kitabını değerleri yansıtan atasözlerinin varlığı açısından incelemiştir. Araştırma sonucuna göre kitapta 27 atasözüne rastlanmış, bu atasözlerinden 18'i Türkçe Öğretim Programı'nda bahsedilen 10 kök değerle ilgili olduğu, diğer dokuz atasözü bunlardan farklı değerleri aktardığı saptanmıştır. Yapılan değerlendirmelerden hareketle atasözlerinin değerler eğitiminde kullanılmasının etkili bir yöntem olduğu sonucuna varılmıştır.

Deniz ve Karagöl (2018), araştırmasında 2017 yılında 5 ve 6. sınıflarda kullanılan beş adet Türkçe ders ve etkinlik kitaplarında yer alan değerleri tespit etmeyi amaçlamıştır. İncelenen ders ve etkinlik kitaplarında değerlerin dağılımında bir orantısızlık olduğu, hiç yer almayan değerlerin de olduğu saptanmıştır.

Alıcı (2019), ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri değerler eğitimi açısından incelemeyi amaçlayan araştırmasında incelenen metinlerde değerlerin dengeli bir şekilde yer almadığı ancak temaların içerisindeki metinlerle ilgili olduğu ve değer öğretimine uygun metinler olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Cura (2019), 1992 ve 2005 Türk Edebiyatı Öğretim Programı'na uygun olarak hazırlanan Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarını değerler eğitimi bakımından

karşılaştırmalı olarak incelemiş ve her iki programa uygun olarak hazırlanan ders kitaplarının birbirine üstünlük göstermediği ve kitapların değerler eğitimi bakımından yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Küçüköğlu, Albayrak ve Serin (2020), araştırmasında Türkçe Dersi Öğretim Programı ile ortaokul Türkçe ders ve çalışma kitaplarını, değerler eğitimi bakımından karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda ders ve çalışma kitaplarının hazırlanırken öğretim programında bahsi geçen değerlerin dikkate alındığı görülmüştür.

Coşkun ve Derse (2021), 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan okuma ve dinleme metinlerini değerler eğitimi bakımından incelemeyi ve öğretmen görüşleri bağlamında değerlendirmeyi amaçladığı araştırmasında değerlere en sık rastlanan metinlerin hikâye edici metinler olduğunu, şiirlerin de değerlere en az rastlanan metin türü olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ceyhun (2021), ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki tiyatro metinlerini değerler eğitimi açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda incelenen her tiyatro metninde tüm değerlere dair veri yer almasa da "Değerler Listesi"nde yer alan değerlerin az da olsa örneklerine rastlanması yeterli görülmüştür.

Taeyıldız (2022), 2010-2020 yılları arasında 8.sınıflarda okutulan MEB Yayınları Türkçe ders kitaplarında bulunan metinleri Schwartz'ın belirlediği değerler sınıflandırmasına göre incelemiş ve kitaplarda değerlerin dağılımında orantısızlık bulunduğunu belirlemiştir. Araştırma sonucunda metinlerde en az güvenlik değerine, en fazla ise başarı değerine yer verildiği tespit edilmiştir. İncelenen ders kitapları arasında Schwartz değerlerine en fazla yer veren kitabın 2010 yılında okutulan 8. sınıf Türkçe ders kitabı olduğu görülmüştür.

Kaplan (2023), yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yediiklim Türkçe Öğretim Seti'ni (A1-A2) değerler eğitimi bakımından incelemiş ve bu kitapların başlangıç seviyesine göre değerlendirildiğinde değerler bakımından yeterli olduğu sonucuna varmıştır. Söz konusu kitaplarda en az rastlanan değerler estetik ve adalet olurken en çok rastlanan değerler sevgi ve yardımseverlik olmuştur.

Ortaokul Türkçe ders kitaplarını demokratik değerler bağlamında inceleyen Yaman ve İlkin (2024); araştırmanın sonucunda 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yeterli ölçüde eşitlik, özgürlük, hayat, adalet, gerçeklik, mutluluk arayışı, ortak fayda, vatanseverlik, halk egemenliği ve çeşitlilik değerlerine yer verilmediği bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca sınıf seviyesi arttıkça metinlerde bu değerlerin daha az yer aldığı sonucuna da ulaşılmıştır.

Çifçi ve Çiftçi (2024), çalışmasında 5. sınıf Türkçe ders kitabını on kök değer bakımından incelemiş; değerlerin metinlerde belirgin olarak bulunmasının yanı sıra temalara göre dağılımının düzensiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bazı değerlere sıkça yer verilirken bazı değerlere yeterince yer verilmediği ya da hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

Arslan ve Turan (2024) da aynı şekilde 8. sınıf Türkçe ders kitabını on kök değere göre incelemiş ve değerlerin tamamına yer verilmesine rağmen dağılımında bir denge gözetilmediği sonucuna ulaşmıştır. Sevgi, saygı, vatanseverlik, dostluk ve yardımseverlik değerlerine belirgin bir şekilde yer verildiği; sabır, adalet, dürüstlük, öz denetim ve sorumluluk değerlerine ise az sayıda yer verildiği saptanmıştır.

Ömeroğlu (2024), ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirleri kök değerler bakımından incelemiş ve sevgi değeri dışında diğer değerlerin sınıf seviyelerine dağılımının dengeli olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Can ve Can (2023), açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarında yer alan değerleri tespit etmeyi amaçladığı çalışmasında değerlerin dağılımında ciddi bir orantısızlık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada bazı değerlere fazlaca ağırlık verilirken bazı değerlere ise çok az yer verildiği tespit edilmiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın veri kaynakları, verilerin toplanması, verilerin analizi, güvenirlik ve geçerlilik çalışmalarına yönelik bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocuklarına ana dili öğretimi ve öz kültür aktarımı için hazırlanan Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları değerler eğitimi bakımından incelenecektir.

Araştırmada kullanılan ders kitapları doküman niteliği taşıdığı için çalışmanın modelinde nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan etkileşimsiz bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Yıldırım ve Şimşek doküman analizini, yazılı kaynakların ve materyallerin çözümlenmesi olarak tanımlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Nitel araştırmalar genellikle sosyal bilimler, eğitim, psikoloji ve diğer insan odaklı disiplinlerde kullanılan bir araştırma yaklaşımıdır. Nitel araştırma, belli bir konuyla ilgili araştırma yapılırken konunun “ne kadar” veya “ne kadar iyi” olduğunu ortaya koymaktan ziyade daha geniş bir bakış açısı elde etmeyi hedefler (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012).

3.2. Araştırmanın Veri Kaynakları

Araştırmanın veri kaynaklarını, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yurt dışındaki Türk çocuklarına yönelik hazırlanan ve 2019 yılından itibaren birçok ülkede Türkçe ve Türk kültürü ders materyalleri olarak kullanılan Türkçe ve Türk kültürü hazırlık ve seviye ders kitapları oluşturmaktadır. Veri kaynaklarını belirlemek için amaçsal örnekleme yöntemine başvurulmuştur. “Amaçsal örnekleme; olasılı ve seçkisiz olmayan bir örnekleme yaklaşımıdır.” (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s. 90). Amaçsal örnekleme yaklaşımında araştırma amacına uygun kaynaklar belirlenerek incelemeler yapılır.

Bu doğrultuda araştırmanın veri kaynağı olarak incelemek yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanan Türkçe ve Türk kültürü ders materyallerine ait detaylı bilgiler Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Yazarı	Adı	Editörü	Yayınevi
Sidekli, S.	Türkçe ve Türk Kültürü 1	Ö. Karadağ B. Baş S. B. Demir	MEB
Şen, Ü.	Türkçe ve Türk Kültürü 2	Ö. Karadağ B. Baş S. B. Demir	MEB
Keskin, H. K.	Türkçe ve Türk Kültürü 3	Ö. Karadağ B. Baş S. B. Demir	MEB
Arı, G.	Türkçe ve Türk Kültürü 4	Ö. Karadağ B. Baş S. B. Demir	MEB
Deniz, K.	Türkçe ve Türk Kültürü 5	Ö. Karadağ B. Baş S. B. Demir	MEB
Doğan, Y.	Türkçe ve Türk Kültürü 6	Ö. Karadağ B. Baş S. B. Demir	MEB
Kurudayıoğlu, M.	Türkçe ve Türk Kültürü 7	Ö. Karadağ B. Baş S. B. Demir	MEB
Karatay, H.	Türkçe ve Türk Kültürü 8	Ö. Karadağ B. Baş S. B. Demir	MEB
Kurt, M. ve Temur, N.	Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Ders Kitabı	Ö. Karadağ	MEB
Durmuş, M.	Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Ders Kitabı	Ö. Karadağ	MEB
Kurt, M. ve Temur, N.	Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Çalışma Kitabı	Ö. Karadağ	MEB
Durmuş, M.	Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı	Ö. Karadağ	MEB

Tablo 3.1. Araştırmanın veri kaynakları

Tablo 3.1’de gösterilen iki adet hazırlık ders ve iki adet hazırlık çalışma kitapları ile sekiz adet seviye kitabı olmak üzere toplam 12 adet ders kitabı araştırmanın veri kaynağı olarak incelenecektir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler, 2019 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda “Değerlerimiz” başlığı altında sözü edilen on kök değer ölçüt alınarak elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak bu “on kök değer”in kullanılma sebebi, Türkiye’de yaşayan çocuklara yönelik belirlenmiş millî ve evrensel değerler olmasıdır. Vatanından uzakta yaşayan, kendi öz değerlerini koruyup yaşatmak isteyen Türk ailelerin çocuklarına yönelik hazırlanan eğitim materyallerinde Türkiye’de yaşayan çocuklarda oluşturulması hedeflenen değerlerin yer alması beklenmektedir. Araştırmanın geçerliliğini artırmak amacıyla ölçütlerin seçiminde, araştırmanın danışmanının ve Yabancılar Türkçe Öğretimi Ana Bilim Dalı’nda çalışmalar yapan uzmanların görüşleri alınmıştır. Bu araştırmada kullanılan Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında ne ölçüde yer aldığı incelenecek olan kök değerler ve değerlerin ölçüt olarak alınacağı örnek ifadeler Tablo 3.2’de gösterilmiştir.

Değerin Adı	Ölçüt alınan ifadeler
Adalet	Suçlu yakala-, adil ol-, hak, cezalandır- vb.
Dürüstlük	Sözünde dur-, oyunbozanlık yapma-, doğru konuş- vb.
Sabır	Sıra bekleme, sabret, güçlüklerle dayan-, askıda ekmek vb.
Sevgi	Sev-, özle-, hayvan sevgisi, hoşgörü, gönül ver- vb.
Vatanseverlik	Güzel ülkem, ana dil sevgisi, millî takım, bayrak as-, Atatürk sevgisi, kahraman millet, bağımsızlık, şanlı bayrak, cennet vatan, millî bayram vb.
Dostluk	Arkadaşlık, hediyeleş-, barış, kucaklaş-, kardeşlik, muhabbet vb.
Öz denetim	Söz verme, özür dile-, öz eleştiri, farkındalık, kişisel gelişim, tercih et-, duyarlılık vb.
Saygı	El öpme, farklılık, doğaya saygı, ayrımcılık yapma-, ön yargılı olma-, dinle-, hürmet, inanç özgürlüğü vb.
Sorumluluk	Ödev, görev, işini yap- vb.
Yardımseverlik	Paylaş-, el ele ver-, dayanışma, iş birliği, yardım dağıt- vb.

Tablo 3.2. Veri toplama aracı olarak kullanılan Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki on kök değer ve bu değerlere ölçüt olarak alınan örnek ifadeler

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada veriler, betimsel yöntem kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz yöntemi, araştırma sonucunda elde edilen verilerin önceden belirlenmiş olan

ölçütlere uygun şekilde yorumlanmasına dayanan nitel bir analiz türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmada incelenen Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının tüm içeriği 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bahsi geçen on kök değer ölçüt alınarak titizlikle analiz edilmiştir. Analiz süreci, incelenecek kitaplardaki temalar belirlenerek başlamıştır. Temalara ait okuma ve dinleme metinleri başta olmak üzere etkinliklerde geçen metinler tespit edilmiştir. Hazırlık 1 ders kitabındaki metinlerden analiz yapılmaya başlanmış, sırasıyla düşük seviyelerden yüksek seviye ders kitaplarına doğru her kitap için ayrı tablolar oluşturulmuştur. Elde edilen veriler sınıflandırılarak oluşturulan tablolara anlık olarak aktarılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen veriler her kitap için ayrı tablolar hâlinde etkili bir şekilde sunulmaya çalışılmıştır. Verilerin sunuluş biçimi araştırmanın danışmanı başta olmak üzere Yabancılar Türkçe Öğretimi Ana Bilim Dalı'nda çalışmaları bulunan uzmanların görüşü alınarak oluşturulmuştur. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla bulgular bölümünde sunulan tablolarda değerlerin yer aldığı sayfa numaraları da verilmiştir.

4. BULGULAR

Bu çalışmada yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik MEB tarafından 2019 yılında hazırlanan Türkçe ve Türk kültürü hazırlık ve seviye kitapları, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilere kazandırılması hedeflenen 10 kök değer bakımından incelenmiştir.

Bu bölümde çalışmanın amacına uygun olarak elde edilen veriler her kitap için ayrı tablolar hâlinde sunulmuştur. Kitaplarda yer alan değerler öncelikle temalara göre sınıflandırılmış; aktarılma şekilleri, frekans değerleri ve sayfa numaraları da tabloda verilmiştir. Daha sonra ikinci bir tablo ile değerlerin temalara göre toplam frekansları ve yüzdelik oranları aktarılmıştır. Seviye kitaplarında yer alan tema adlandırılmaları aynı olduğundan ikinci tablolardaki temaların sadece numaraları verilmiştir.

4.1. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Ders Kitabı'na Ait Bulgular

Hiç Türkçe bilmeyen çocuklar için hazırlanmış olan Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Ders Kitabı yedi bölümden meydana gelmektedir. Bu ders kitabında yer alan değerler ve değerlerin ifade edilişi Tablo 4.1'de gösterilmiştir.

Tema Adı	Değeri İçeren İfadeler	Yer Alan Değer	Sayfa Numarası	(f)
Benim Bir Günüm	<i>Ödev yapıyorum.</i>	Sorumluluk	77, 80, 83, 84	4
	<i>Arkadaşlarımla oynuyorum.</i>	Dostluk	90	1
Günlük Hayat	<i>Tamam, söz.</i>	Öz denetim	113	1
	<i>En iyi arkadaşım.</i>	Dostluk	120, 123, 134	2
Biz Çok Eğleniyoruz	<i>Beni çok seviyor. Canım babacığım. Harun'u özlüyorum. Annemi seviyorum. Dedemi özlüyorum.</i>	Sevgi	120, 130, 134, 137	6
	<i>Özür dilerim. Özür dileriz.</i>	Öz denetim	128, 144, 145	3
	<i>Polisler her zaman hırsızları yakalıyor.</i>	Adalet	133	1
	<i>Ülkemi seviyorum/özlüyorum. Türkiye'yi seviyorum.</i>	Vatanseverlik	134, 137	4

Kurallar, İşaretler	<i>Lütfen, sessiz olun. Lütfen, yavaşla. Sessiz olunuz.</i>	Saygı	144, 145	3
	<i>Güzel ülkem Türkiye.</i>	Vatanseverlik	163	1

Tablo 4.1. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Ders Kitabı’nda yer alan değerler ve bu değerlerin ifade edilişi

Tablo 4.1’de son dört bölümde yer alan değerler gösterilmiştir. İlk üç bölüm olan “Merhaba”, “Nasılsın?”, “Burası Neresi?” temalarında herhangi bir değere rastlanmamıştır. “Benim Bir Günüm” adlı temada dört adet sorumluluk, bir adet de dostluk değeri; “Günlük Hayat” adlı temada bir adet öz denetim değeri; “Biz Çok Eğleniyoruz” adlı temada altı adet sevgi, dört adet vatanseverlik, üç adet öz denetim, iki adet dostluk ve bir adet de adalet değeri yer almaktadır. Son bölüm olan “Kurallar, İşaretler” temasında ise üç adet saygı, bir adet vatanseverlik değeri bulunmaktadır.

Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımı frekans değerinde ve yüzdelik olarak Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Temalar					
Değerler	Benim Bir Günüm (f)	Günlük Hayat (f)	Biz Çok Eğleniyoruz (f)	Kurallar, İşaretler (f)	Toplam Yüzde %
Sorumluluk	4				15,38
Dostluk	1		2		11,53
Özdenetim		1	3		15,38
Vatanseverlik			4	1	19,23
Sevgi			6		23,07
Adalet			1		3,84
Saygı				3	11,53
Toplam Yüzde %	19,23	3,84	61,53	15,38	100

Tablo 4.2. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara dağılımı

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Ders Kitabı’nda toplam 26 değere rastlanmıştır. En çok altı adet ile sevgi, beş adet ile vatanseverlik değerleri bulunmaktadır. Dört adet sorumluluk ve öz denetim değerleri; üçer adet saygı ve dostluk değeri ve bir adet ise adalet değeri yer almaktadır. Dürüstlük,

yardımsızlık ve sabır değerlerine bu ders kitabında hiç rastlanmamıştır. Bu ders kitabı, Türkçeyi hiç bilmeyen çocuklara yönelik hazırlandığından genellikle basit ve kısa cümleler içermektedir. Bu nedenle kök değerleri içeren ifadelerin kitapta kısıtlı yer alması doğal karşılanabilir.

En çok değerin yer aldığı tema 16 adet değerle “Biz Çok Eğleniyoruz” adlı temadır. “Benim Bir Günüm” adlı temada beş ve “Kurallar, İşaretler” adlı temada dört “Günlük Hayat” adlı temada ise bir adet değer bulunurken ilk üç bölüm olan “Merhaba”, “Nasılsın?”, “Burası Neresi?” temalarında herhangi bir değere rastlanmamıştır. İlk üç temada herhangi bir değer içeren ifadenin yer almaması, bu temada en temel bazı kavramların ve cümlelerin öğretilmesi dışında herhangi bir metnin bulunmamasına bağlanmaktadır.

4.2. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Çalışma Kitabı’na Ait Bulgular

Türkçe bilmeyen çocuklar için hazırlanmış olan Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Çalışma Kitabı yedi bölümden meydana gelmektedir. Bu ders kitabında yer alan değerler ve değerlerin ifade edilişi Tablo 4.3’te gösterilmiştir.

Tema Adı	Değeri İçeren İfadeler	Yer Alan Değer	Sayfa Numarası	(f)
Benim Bir Günüm	<i>Ödev yapıyorum.</i>	Sorumluluk	54, 58, 59, 60	4
	<i>Çocukları seviyorum.</i>	Sevgi	68	1
Günlük Hayat	<i>Arkadaşım ile parkta oynuyorum.</i> <i>Arkadaşıyla oyun oynuyor.</i>	Dostluk	71, 73	2
	<i>Ödev yapıyorum.</i>	Sorumluluk	71, 73	2
Biz Çok Eğleniyoruz	<i>En iyi arkadaşım.</i>	Dostluk	80, 81	3
	<i>Harun’u özliyorum.</i> <i>Onu çok seviyorum.</i> <i>Annemi çok özliyorum.</i> <i>Ailemi çok seviyorum.</i>	Sevgi	81, 89	5
	<i>Özür dilerim.</i>	Öz denetim	85	1
	<i>Polisler hırsız yakalıyor.</i>	Adalet	89	1
	<i>Ülkemiz çok güzel.</i> <i>Türk bayrağının rengi.</i>	Vatanseverlik	86, 91	2
	<i>Ödev yapmak.</i>	Sorumluluk	89	1
	<i>Burada yavaşla.</i> <i>Sessiz olunuz.</i> <i>Lütfen, sessiz olun!</i>	Saygı	95, 97	3

Özür dilerim.	Öz denetim	97	1
---------------	------------	----	---

Tablo 4.3. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Çalışma Kitabı’nda yer alan değerler ve bu değerlerin ifade edilişi

Tablo 4.3’te son dört bölümde yer alan değerler gösterilmiştir. İlk üç bölüm olan “Merhaba”, “Nasılsın?”, “Burası Neresi?” temalarında herhangi bir değere rastlanmamıştır. Benim Bir Günüm adlı temada dört adet sorumluluk; “Günlük Hayat” adlı temada ikişer adet dostluk ve sorumluluk; bir adet ise sevgi değeri yer almaktadır. “Biz Çok Eğleniyoruz” adlı temada beş adet sevgi, üç adet dostluk, iki adet vatanseverlik, birer adet ise öz denetim, adalet ve sorumluluk değeri bulunmaktadır. Son bölüm olan “Kurallar, İşaretler” temasında ise üç adet saygı, bir adet öz denetim değerine rastlanmıştır.

Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Çalışma Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımı frekans değerinde ve yüzdelik olarak Tablo 4.4’te gösterilmiştir.

Değerler	Temalar				Toplam Yüzde %
	Benim Bir Günüm (f)	Günlük Hayat (f)	Biz Çok Eğleniyoruz (f)	Kurallar, İşaretler (f)	
Sorumluluk	4	2	1		26,92
Dostluk		2	3		19,23
Özdenetim			1	1	7,69
Vatanseverlik			2		7,69
Sevgi		1	5		23,07
Adalet			1		3,84
Saygı				3	11,53
Toplam Yüzde %	15,38	19,23	50	15,38	100

Tablo 4.4. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Çalışma Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara dağılımı

Tablo 4.4’te görüldüğü gibi Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Çalışma Kitabı’nda Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 Ders Kitabı ile aynı sayıda toplam 26 değere rastlanmıştır. En çok yedi adet ile sorumluluk, altı adet ile sevgi, beş adet ile dostluk değerleri bulunmaktadır. Üç adet saygı, ikişer adet vatanseverlik ve öz

denetim, bir adet ise adalet değeri yer almaktadır. Dürüstlük, yardımseverlik ve sabır değerlerine bu çalışma kitabında da hiç rastlanmamıştır. Hazırlık 1 ders kitabıyla bu çalışma kitabı arasında değer içeren ifadeler bakımından büyük bir benzerlik ve uyum olduğu söylenebilir.

En çok değerin yer aldığı tema 13 adet değerle “Biz Çok Eğleniyoruz” adlı temadır. “Günlük Hayat” adlı temada beş, “Benim Bir Günüm” ve “Kurallar, İşaretler” adlı temalarda ise dörder adet değer bulunurken ilk üç bölüm olan “Merhaba”, “Nasılsın?”, “Burası Neresi?” temalarında herhangi bir değere rastlanmamıştır.

4.3. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Ders Kitabı’na Ait Bulgular

Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Ders Kitabı yedi bölümden meydana gelmektedir. Bu ders kitabında yer alan değerler ve değerlerin ifade edilişi Tablo 4.5’te gösterilmiştir.

Tema Adı	Değeri İçeren İfadeler	Yer Alan Değer	Sayfa Numarası	(f)
Okul Başlıyor	<i>Öğretmenimi çok iyi dinliyorum.</i>	Öz denetim	13	2
	<i>Derste öğretmenimden söz istiyorum ve tahtaya kalkıyorum.</i>			
	<i>Ödevlerimi yapıyorum.</i>	Sorumluluk	22	1
	<i>Arkadaşlarımı çok seviyorum.</i>	Dostluk	13, 24	2
Haberin Var mı?	<i>Arkadaşlarımla oyun oynuyorum.</i>			
	<i>Ankaralılar, 10 Kasım’da Anıtkabir’e akın etti.</i>	Sevgi	31	1
	<i>Ziyaretçiler, Atatürk’ün mezarına çiçek bıraktıktan sonra müzeleri gezdi.</i>	Saygı	31	1
	<i>Türk milli futbol takımı yurda zaferle döndü.</i>	Vatanseverlik	31	1
Gözün Aydın	<i>Canım arkadaşım, yeni yaşında tüm güzellikler seninle olsun.</i>	Dostluk	54	1
	<i>Sizi çok özledik.</i>	Sevgi	57	2
	<i>Sizi çok seviyorum.</i>			
	<i>İhtiyaç sahiplerine dağıtıyoruz.</i>	Yardımseverlik	57	1
	<i>Paylaşmak ve yardım etmek çok güzel bir duygu.</i>			
	<i>Ellerinizden öpüyorum.</i>	Saygı	57	1
	<i>Sıramızı beklemeye başladım.</i>	Sabır	63	1

Haydi, Anlat	<i>İkimiz birbirimizden çok farklıyız. Daima farklılıklarımızla birbirimizi tamamlarız.</i>	Saygı	77	2
	<i>Lezzetli yemekler hazırlamaya yardım edebilirim.</i>	Yardımseverlik	77	1
Oyun, Gezi, Eğlence	<i>Adresi biliyorsam yardım edebilirim. Tabii, yardımcı olayım. Nasıl yardımcı olabilirim?</i>	Yardımseverlik	91, 95, 98	4
	<i>Sizi çok özledim.</i>	Sevgi	103	1
Gelecek Zamanlar	<i>Tüm hasta çocukları iyileştirmek için uğraşacağım. Yardıma muhtaç herkese ulaşmak için elimden geleni yapacağım.</i>	Yardımseverlik	108	2
	<i>Uzay turizmi için daha uzun süre bekleyeceğiz.</i>	Sabır	111	1
	<i>Derslerimde başarılı olmak için ödevlerimi eksiksiz yapacağım. Daha sağlıklı bir yaşam için düzenli spor yapacağım.</i>	Öz denetim	125	2
Bir Varmış, Bir Yokmuş	<i>Benim bu konudaki bilgilerim yanlışmış!</i>	Öz denetim	77	1

Tablo 4.5. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Ders Kitabı’nda yer alan değerler ve bu değerlerin ifade edilişi

Tablo 4.5’te tüm bölümlerde yer alan değerler gösterilmiştir. “Okul Başlıyor” adlı temada ikişer adet öz denetim ve dostluk, bir adet sorumluluk değeri yer alırken “Haberin Var mı?” adlı temada birer adet sevgi, saygı ve vatanseverlik değeri bulunmaktadır. “Gözün Aydın” temasında iki adet sevgi, birer adet dostluk, yardımseverlik, saygı ve sabır değeri; “Haydi Anlat” temasında iki adet saygı ve bir adet yardımseverlik; “Oyun, Gezi, Eğlence” adlı temada ise dört adet yardımseverlik ve bir adet sevgi değeri mevcuttur. “Gelecek Zamanlar” adlı temada ikişer adet yardımseverlik ve öz denetim, bir adet ise sabır; “Bir Varmış, Bir Yokmuş” temasında ise sadece bir adet öz denetim değerine rastlanmıştır.

Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımı frekans değerinde ve yüzdelik olarak Tablo 4.6’da gösterilmiştir.

Temalar								
Değerler	Okul Başlıyor (f)	Haberin Var mı? (f)	Gözün Aydın (f)	Haydi Anlat (f)	Oyun, Gezi, Eğlence (f)	Gelecek Zamanlar (f)	Bir Varmış, Bir Yokmuş (f)	Toplam Yüzde %
Sorumluluk	1							3,57
Dostluk			1					3,57
Yardımseverlik			1	1	4	2		28,57
Özdenetim	2					2	1	17,85
Vatanseverlik		1						3,57
Sevgi	2	1	2		1			21,42
Saygı		1	1	2				14,28
Sabır			1			1		7,14
Toplam Yüzde %	17,85	10,71	21,42	10,71	17,85	17,85	3,57	100

Tablo 4.6. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara dağılımı

Tablo 4.6’da görüldüğü üzere Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Ders Kitabı’nda toplam 28 değere rastlanmıştır. En çok sekiz adet olmak üzere yardımseverlik değeri bulunmaktadır. Altı adet sevgi, beş adet öz denetim, dört adet saygı, iki adet sabır, birer adet ise sorumluluk, dostluk ve vatanseverlik değeri yer almaktadır. Dürüstlük ve adalet değerlerine bu ders kitabında hiç rastlanmamıştır. Değer içeren ifade sayısı bakımından hazırlık 1 ders ve çalışma kitabıyla yakınlık göstermektedir.

En çok değer altı adetle “Gözün Aydın” adlı temada yer almaktadır. “Okul Başlıyor”, “Oyun, Gezi, Eğlence” ve “Gelecek Zamanlar” adlı temalarda beşer adet değer bulunmaktadır. “Haydi Anlat” ve “Haberin Var mı?” temasında ise üçer adet değer mevcuttur. “Bir Varmış, Bir Yokmuş” adlı temada ise sadece bir değere rastlanmıştır.

4.4. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı’na Ait Bulgular

Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı yedi bölümden meydana gelmektedir. Bu ders kitabında yer alan değerler ve değerlerin ifade edilişi Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tema Adı	Değeri İçeren İfadeler	Yer Alan Değer	Sayfa Numarası	(f)
Okul Başlıyor	<i>Ödevlerimi yapıyorum.</i>	Sorumluluk	18	1
	<i>Hafta sonu arkadaşlarımla buluşuyoruz.</i>	Dostluk	19	1
Haberin Var mı?	<i>Türk millî futbol takımı, Avrupa Şampiyonasında finale yükseldi.</i>	Vatanseverlik	26	1
Gözün Aydın	<i>Canım arkadaşım, yeni yaşında sağlık, mutluluk ve başarı seninle olsun.</i>	Dostluk	36	1
Haydi, Anlat	<i>Ben hiçbir zaman annemle babamın sözünden çıkmam.</i>	Öz denetim	43	1
Oyun, Gezi, Eğlence	<i>Sabaha kadar ödevlerimi yetiştirmeye çalıştım.</i>	Sorumluluk	55	1
	<i>Ezgi'nin hedefi yardıma ihtiyacı olanlar için para toplamaktır.</i>	Yardımseverlik	62	1
	<i>Üç gün sonra arkadaşlarımla sinemaya gideceğiz.</i>	Dostluk	71	1
	<i>Kendim için en doğru mesleği seçebilmek ve üniversiteyi kazanmak.</i>	Öz denetim	62, 71	2
	<i>Daha sağlıklı bir yaşam için düzenli spor yapacağım.</i>			
Gelecek Zamanlar	<i>Derslerimde başarılı olmak için ödevlerimi eksiksiz yapacağım.</i>	Sorumluluk	71	1
Bir Varmış, Bir Yokmuş	<i>Benim bu konudaki bilgilerim yanlışmış!</i>	Öz denetim	77	1

Tablo 4.7. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerlerin ifade edilişi

Tablo 4.7'de tüm bölümlerde yer alan değerler gösterilmiştir. “Okul Başlıyor” adlı temada birer adet sorumluluk ve dostluk değeri yer alırken “Haberin Var mı?” adlı temada sadece bir adet vatanseverlik değeri bulunmaktadır. “Gözün Aydın” temasında bir adet dostluk; “Haydi Anlat” temasında bir adet öz denetim; “Oyun, Gezi, Eğlence” adlı temada ise bir adet sorumluluk değeri mevcuttur. “Gelecek Zamanlar” adlı temada iki adet öz denetim, birer adet yardımseverlik ve dostluk ve sorumluluk; “Bir Varmış, Bir Yokmuş” adlı temada ise sadece bir adet öz denetim değerine rastlanmıştır.

Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımı frekans değerinde ve yüzdelik olarak Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Temalar								
Değerler	Okul Başlıyor (f)	Haberin Var mı? (f)	Gözün Aydın (f)	Haydi Anlat (f)	Oyun, Gezi, Eğlence (f)	Gelecek Zamanlar (f)	Bir Varmış, Bir Yokmuş (f)	Toplam Yüzde %
Sorumluluk	1				1	1		25
Dostluk	1		1			1		25
Yardımseverlik						1		8,33
Öz denetim				1		2	1	33,33
Vatanseverlik		1						8,33
Toplam Yüzde %	16,66	8,33	8,33	8,33	8,33	41,66	8,33	100

Tablo 4.8. Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı

Tablo 4.8'de görüldüğü üzere Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı'nda toplam 12 değere rastlanmıştır. En çok dört adet olmak üzere öz denetim değeri bulunmaktadır. Üçer adet dostluk ve sorumluluk, birer adet ise vatanseverlik ve yardımseverlik değeri yer almaktadır. Dürüstlük, adalet, sevgi, saygı ve sabır değerlerine bu çalışma kitabında hiç rastlanmamıştır. Ders kitabına göre çalışma kitabında daha az metne yer verilmesinden dolayı değer içeren ifadelere daha az rastlandığı düşünülebilir. Ancak değer içeren ifadeler bakımından hazırlık 1 ders ve çalışma kitaplarındaki uyum ve benzerlik, hazırlık 2 ders ve çalışma kitapları için söz konusu değildir. Hazırlık 2 ders kitabında rastlanılan değer sayısı çalışma kitabına göre iki kattan fazladır.

En çok değer beş adetle “Gelecek Zamanlar” adlı temada yer almaktadır. “Okul Başlıyor” adlı temada iki adet değer bulunmaktadır. “Haydi Anlat”, “Haberin Var mı?”, “Gözün Aydın”, “Oyun, Gezi, Eğlence”, “Bir Varmış, Bir Yokmuş” temalarında ise yalnızca birer adet değere rastlanmıştır. Hazırlık 1 kitaplarından farklı olarak bu kitaplarda tüm temalarda en az bir değer içeren ifadeye rastlanılarak değerlerin daha dengeli bir dağılım gösterdiği görülmüştür.

4.5. Türkçe ve Türk Kültürü 1 Ders Kitabı'na Ait Bulgular

Okuma yazma bilmeyen çocuklar için hazırlanmış olan Türkçe ve Türk Kültürü 1 Ders Kitabı sekiz temadan oluşmaktadır. Bu ders kitabında yer alan değerler ve değerlerin ifade edilişi Tablo 4.9'da gösterilmiştir.

Tema Adı	Değeri İçeren İfadeler	Yer Alan Değer	Sayfa Numarası	(f)
1. Ben ve Ailem	<i>Ev ödevlerimde bana yardım eder.</i>	Yardımseverlik	14	1
	<i>Sevgi dolu kalbimiz.</i>	Sevgi	16	1
	<i>Aybike'nin mahallede çok sevdiği arkadaşları var.</i>	Dostluk	20	1
2. Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama	<i>Arkadaşlarımla oyun oynamayı çok seviyorum.</i>	Dostluk	32, 35, 40	3
	<i>Seni evimde ben misafir edeceğim.</i>			
	<i>Candan arkadaş idi Japon Rei.</i>	Saygı	33	1
	<i>Dünyada konuşulan farklı diller vardır.</i>			
3. Oyun ve Eğlence	<i>Sevgi en güzel dildir.</i>	Sevgi	40	1
	<i>Arkadaşlarımla eğlenmeyi seviyorum.</i>	Dostluk	52, 62	2
	<i>Seni gördüğüme çok sevindim.</i>	Öz denetim	55	2
	<i>Çöplerimizi çöp kovasına atalım. Çevremizi temiz turalım.</i>			
4. Bayramlar ve Kutlamalar	<i>Annemi, babamı ve ablamı çok seviyorum.</i>	Sevgi	72	1
	<i>İyi kalpli, güler yüzlü, sevgi dolu canım arkadaşım.</i>	Dostluk	82	1
5. Gezelim, Görelim	<i>Türkiye'deki akrabalarımızı çok özledik.</i>	Sevgi	92, 94	2
	<i>Dedem ile babaannemi çok özledim.</i>			
	<i>Almanya'daki arkadaşlarıma hediyeler aldım.</i>	Dostluk	102	1
6. Geçmişe Açılan Kapı	<i>Parayı veren düdüğü çalar.</i>	Adalet	118	1
7. Sanat ve Edebiyat	<i>Büyüyünce ressam olmak istiyorum.</i>	Öz denetim	128	1
8. İnsan ve Doğa	<i>Yatağından kalktıktan sonra yatağını düzeltti.</i>	Sorumluluk	152	1
	<i>Arkadaşlarıyla çok eğlendi.</i>	Dostluk	155	1

<i>Mustafa, annesi ve babasına yardım etti.</i>			
<i>Mustafa, akşam yemeğinin hazırlanmasında annesine yardımcı oldu.</i>	Yardımseverlik	158, 161	2

Tablo 4.9. Türkçe ve Türk Kültürü 1 Ders Kitabı’nda yer alan değerler ve bu değerlerin ifade edilişi

Tablo 4.9’da tüm temalarda yer alan değerler gösterilmiştir. “Ben ve Ailem” adlı temada birer adet yardımseverlik, sevgi ve dostluk değeri yer alırken “Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” adlı temada üç adet dostluk, birer adet sevgi ve saygı değeri bulunmaktadır. “Oyun ve Eğlence” temasında ikişer adet dostluk ve öz denetim; “Bayramlar ve Kutlamalar” temasında birer adet sevgi ve dostluk; “Gezelim, Görelim” adlı temada ise iki adet sevgi, bir adet dostluk değeri mevcuttur. “Geçmişe Açılan Kapı” adlı temada bir adet adalet, “Sanat ve Edebiyat” temasında bir adet öz denetim; “İnsan ve Doğa” adlı temada ise iki adet yardımseverlik, birer adet sorumluluk ve dostluk değerine rastlanmıştır.

Türkçe ve Türk Kültürü 1 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımı frekans değerinde ve yüzdelik olarak Tablo 4.10’da gösterilmiştir. Seviye kitaplarında temaların adı ve sıralaması tamamen aynı olduğundan tabloda tema adları, sıra numaralarıyla belirtilmiştir.

Temalar									
Değerler	1. Tema (f)	2. Tema (f)	3. Tema (f)	4. Tema (f)	5. Tema (f)	6. Tema (f)	7. Tema (f)	8. Tema (f)	Toplam Yüzde %
Sorumluluk								1	4,34
Dostluk	1	3	2	1	1			1	39,12
Yardımseverlik	1							2	13,04
Öz denetim			2				1		13,04
Sevgi	1	1		1	2				21,73
Adalet						1			4,34
Saygı		1							4,34
Toplam Yüzde %	13,04	21,73	17,38	8,69	13,04	4,34	4,34	17,38	100

Tablo 4.10. Türkçe ve Türk Kültürü 1 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara dağılımı

Tablo 4.10’da görüldüğü gibi Türkçe ve Türk Kültürü 1 Ders Kitabı’nda toplam 23 değere rastlanmıştır. En çok dokuz adet olmak üzere dostluk değeri bulunmaktadır. Beş adet sevgi, üçer adet öz denetim ve yardımseverlik, birer adet ise sorumluluk, saygı ve adalet değeri yer almaktadır. Dürüstlük, vatanseverlik ve sabır değerlerine bu ders kitabında hiç rastlanmamıştır. Bu ders kitabında harf öğretimine odaklanıldığı için metin sayısı azdır. Bundan dolayı az sayıda değere rastlanıldığı değerlendirilebilir.

En çok değer beş adetle 2. temada (Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama) yer almaktadır. 3. temada (Oyun ve Eğlence) ve 8. temada (İnsan ve Doğa) dörder adet değer bulunmaktadır. 1. temada (Ben ve Ailem) ve 5. temada (Gezelim, Görelim) üçer adet; 4. temada (Bayramlar ve Kutlamalar) iki adet; 6. temada (Geçmişe Açılan Kapı) ve 7. temada (Sanat ve Edebiyat) ise birer adet değere rastlanmıştır.

4.6. Türkçe ve Türk Kültürü 2 Ders Kitabı’na Ait Bulgular

Türkçe ve Türk Kültürü 2 Ders Kitabı sekiz temadan oluşmaktadır. Bu ders kitabında yer alan değerler ve değerlerin ifade edilişi Tablo 4.11’de gösterilmiştir.

Tema Adı	Değeri İçeren İfadeler	Yer Alan Değer	Sayfa Numarası	(f)
1. Ben ve Ailem	<i>Türkçedir ana dilimiz. Pek güzeldir Türkçemiz.</i>	Vatanseverlik	23	2
2. Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama	<i>Onlar da tıpkı bizim gibiler. Kültürlerimizin, dinlerimizin, ana dillerimizin farklı olması bizim için hiç sorun olmadı.</i>	Saygı	37	2
	<i>İyi anlaşıyoruz.</i>	Dostluk	37	1
	<i>Kurnaz komşu doğru davranmadığını anlamış. Özür dilemiş.</i>	Öz denetim	47	2
	<i>Köylüler el ele vermişler.</i>	Yardımseverlik	47	1
3. Oyun ve Eğlence	<i>Türkiye’yi kurtaran Atatürk. Okula bayrak astık.</i>	Vatanseverlik	68, 81	2
	<i>İkisi çok iyi birer arkadaştır.</i>	Dostluk	82	1
4. Bayramlar ve Kutlamalar	<i>Büyüklerin elinden öperiz.</i>	Saygı	96	1
5. Gezelim, Görelim	<i>Volkan vatanını çok seviyor.</i>	Vatanseverlik	117	1
	<i>Veysel odanı topla.</i>	Sorumluluk	117	1

6. Geçmişe Açılan Kapı	<i>İyilerin ve haksızlığa uğrayanların yanında olur.</i>	Adalet	138	1
	<i>Hatasını anlar. Kızından af diler.</i>	Öz denetim	150	1
7. Sanat ve Edebiyat	<i>Elbiseyi dikmesine annesi yardım etti.</i>	Yardımseverlik	168	1
8. İnsan ve Doğa	<i>Sağlıklı beslenmeliyiz. Sağlıklı beslenelim. Artık yemekleri ayırt etmeden yiyorum.</i>	Öz denetim	187	3
	<i>Bugün sokakta yaşayan iki hayvanı sahiplendik.</i>	Sevgi	197	1

Tablo 4.11. Türkçe ve Türk Kültürü 2 Ders Kitabı’nda yer alan değerler ve bu değerlerin ifade edilişi

Tablo 4.11’de tüm temalarda yer alan değerler gösterilmiştir. “Ben ve Ailem” adlı temada iki adet vatanseverlik yer alırken “Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” adlı temada ikişer adet saygı ve öz denetim, birer adet dostluk ve yardımseverlik değeri bulunmaktadır. “Oyun ve Eğlence” temasında iki adet vatanseverlik, bir adet dostluk; “Bayramlar ve Kutlamalar” temasında bir adet saygı; “Gezelim, Görelim” adlı temada ise birer adet vatanseverlik ve sorumluluk değeri mevcuttur. “Geçmişe Açılan Kapı” adlı temada birer adet adalet ve öz denetim, “Sanat ve Edebiyat” temasında bir adet yardımseverlik; “İnsan ve Doğa” adlı temada ise üç adet öz denetim ve bir adet sevgi değerine rastlanmıştır.

Türkçe ve Türk Kültürü 2 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımı frekans değerinde ve yüzdelik olarak Tablo 4.12’de gösterilmiştir. Seviye kitaplarında temaların adı ve sıralaması tamamen aynı olduğundan tabloda tema adları, sıra numaralarıyla belirtilmiştir.

Temalar									
Değerler	1. Tema (f)	2. Tema (f)	3. Tema (f)	4. Tema (f)	5. Tema (f)	6. Tema (f)	7. Tema (f)	8. Tema (f)	Toplam Yüzde %
Sorumluluk					1				4,76
Dostluk		1	1						9,52
Yardımseverlik		1					1		9,52
Öz denetim		2				1		3	28,57
Vatanseverlik	2		2		1				23,8

Sevgi								1	4,76
Adalet								1	4,76
Saygı		2		1					14,28
Toplam Yüzde %	9,52	28,57	14,28	4,76	9,52	9,52	4,76	19,05	100

Tablo 4.12. Türkçe ve Türk Kültürü 2 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara dağılımı

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi Türkçe ve Türk Kültürü 2 Ders Kitabı’nda toplam 21 değere rastlanmıştır. En çok altı adet olmak üzere öz denetim değeri bulunmaktadır. Beş adet vatanseverlik, üç adet saygı, ikişer adet dostluk ve yardımseverlik, birer adet ise sorumluluk, sevgi ve adalet değeri yer almaktadır. Dürüstlük ve sabır değerlerine bu ders kitabında hiç rastlanmamıştır. 1. seviye ders kitabında olduğu gibi bu kitapta da harf öğretimine odaklanılmış ve bundan dolayı metin sayısı azdır. Bu nedenle az sayıda değere rastlanıldığı söylenebilir.

En çok değer altı adetle 2. temada (Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama) yer almaktadır. 8. temada (İnsan ve Doğa) dört adet; 3. temada (Oyun ve Eğlence) üç adet değer bulunmaktadır. 1. temada (Ben ve Ailem), 5. temada (Gezelim, Görelim) ve 6. temada (Geçmişe Açılan Kapı) ikişer adet; 4. temada (Bayramlar ve Kutlamalar) ve 7. temada (Sanat ve Edebiyat) ise birer adet değere rastlanmıştır.

4.7. Türkçe ve Türk Kültürü 3 Ders Kitabı’na Ait Bulgular

Türkçe ve Türk Kültürü 3 Ders Kitabı sekiz temadan oluşmaktadır. Bu ders kitabında yer alan değerler ve değerlerin ifade edilişi Tablo 4.13’te gösterilmiştir.

Tema Adı	Değeri İçeren İfadeler	Yer Alan Değer	Sayfa Numarası	(f)
1. Ben ve Ailem	<i>O çok çalışkandır. Çok beceriklidir.</i>	Öz denetim	12, 14	2
	<i>Nihayet köyümüze varabildik. Dokuz on ay göz açıp kapayınca geçer.</i>	Sabır	19, 24	2
	<i>Ben de ona yardım ettim. Biz de ona yardım edeceğiz. Salça yaparken anneme yardım edecekmiş.</i>	Yardımseverlik	19	4
	<i>Yardımlaşma çok farklı çok.</i>			
	<i>Ne çok özlemişim ülkemi!</i>	Vatanseverlik	19	1
	<i>Büyüklerle saygı göstermeliyiz.</i>	Saygı	23	1

	<i>Küçüklerimizi sevmeli ve korumalıyız.</i>	Sevgi	23	1
	<i>Yazın teyzenizde kışın sizde kalıyorum.</i>	Adalet	24	1
	<i>Bize verdiği sözü yerine getirmesini isteyelim.</i>	Dürüstlük	24	1
2. Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama	<i>Kültürlerimiz farklı. Büyüklerimize saygı göstermeliyiz. Farklılıklarımız bizim zenginliğimizdir. İnanç özgürlüğüne saygı duymalıyız.</i>	Saygı	29, 37, 39	4
	<i>Birbirimizi çok seviyoruz. Çocuklar sevgiyle büyür. Sevgi paylaşıldıkça çoğalır.</i>	Sevgi	29, 37	3
	<i>Biz komşularımızla yardımlaşırız. Komşu komşunun külüne muhtaçtır. Dayanışmanın güçlükleri aşabileceğini hatırlatıyor. Dayanışma toplumları güçlendirir. Bizim kasabamızda yoksullara yardım edilir. Bir tas çorba bile paylaşılır. İhtiyacı olanlara derneğimizde yemek dağıtıyoruz.</i>	Yardımseverlik	29, 34, 35, 36, 39, 40	8
	<i>Gülme komşuna, gelir başına.</i>	Adalet	30, 31, 34	3
	<i>Keklik, nasıl bir yanlış yaptığını o an anlamış.</i>	Öz denetim	31	1
	<i>Kusursuz dost arayan dostsuz kalır.</i>	Dostluk	34	1
	<i>Oyun oynayarak karar verme ve çözüm üretme becerilerimiz gelişir.</i>	Öz denetim	46	1
	<i>Oyunlar kurulurdu kardeşçe. Küslüğümüz biterdi, güneş kurutana kadar mendilimizi.</i>	Dostluk	59, 60	2
	<i>Ebeyi belirlemek için tekerleme sayardık. Sırası gelen dikkatle atlar.</i>	Adalet	59, 60	2
	<i>Ülkemizin bağımsızlık mücadelesini anlatır. Bizim gibi kahraman bir millette bayram biter mi? 19 Mayıs bağımsızlığımız için çok önemli bir gün.</i>	Vatanseverlik	64, 65, 66, 69, 70, 71, 73	11

*Türk halkı bağımsızlık savaşını
Atatürk önderliğinde kazanmıştır.
Elimize şanlı bayrağımızı alır,
sokaklara çıkarız.
Vatanımıza olan bağlılığımız ve
sonsuz sevgimizdir.
Bayrak adlı şiir
Türkiye’i seni çok özledim.
Türk tarihi kahramanlıklarla
doludur.
Atatürk Türklerin kalbindedir.
Cumhuriyet Bayramı’nı coşkuyla
kutlarız.*

5. Gezelim, Görelim	<i>Cennet Türkiye’imizin tarihini ve kültürünü öğrenmek heyecan verici. Ankara’nın her köşesinde vatan ve millet sevgisinin izlerini görebilirsiniz. Müzeyi ziyaret edenler içeri girince duygulanırlar. Güzel ülkem Türkiye!</i>	Vatanseverlik	83, 87, 88, 90, 94	5
	<i>Hera’ya kavuşmak için yüzerken boğulan Leander.</i>	Sevgi	87	1
6. Geçmişe Açılan Kapı	<i>Atalarımız yiğit ve dürüst insanlarmış. Üzümlün parasını asmanın dalına asar. İzinsiz mal alınmaz.</i>	Dürüstlük	97, 111, 112	5
	<i>İnsanlara ve doğaya saygı duymuşlar.</i>	Saygı	105	1
	<i>İnsanların barış içinde yaşamaları için adaletli davranmışlar.</i>	Adalet	105	1
	<i>Milletimizi yüceltelim.</i>	Vatanseverlik	112	1

Tablo 4.13. Türkçe ve Türk Kültürü 3 Ders Kitabı’nda yer alan değerler ve bu değerlerin ifade edilişi

Tablo 4.13’te ilk altı temada yer alan değerler gösterilmiştir. “Ben ve Ailem” adlı temada dört adet yardımseverlik; ikişer adet öz denetim ve sabır; birer adet vatanseverlik, saygı, sevgi adalet ve dürüstlük değeri yer almaktadır. “Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” adlı temada sekiz adet yardımseverlik; dört adet saygı; üçer adet sevgi ve adalet; birer adet ise öz denetim ve dostluk değeri bulunmaktadır. “Oyun ve Eğlence” temasında ikişer adet dostluk ve adalet, bir adet öz denetim; “Bayramlar ve Kutlamalar” temasında 11 adet vatanseverlik değeri mevcuttur. “Gezelim, Görelim” adlı temada beş adet vatanseverlik ve bir sevgi;

“Geçmişe Açılan Kapı” adlı temada beş adet dürüstlük; birer adet saygı, adalet ve vatanseverlik değeri yer almaktadır. “Sanat ve Edebiyat” ile “İnsan ve Doğa” adlı temalarda ise herhangi bir değere rastlanmamasına rağmen değer içeren ifade sayısında bir artış olduğu görülmektedir.

Türkçe ve Türk Kültürü 3 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımı frekans değerinde ve yüzdelik olarak Tablo 4.14’te gösterilmiştir. Seviye kitaplarında temaların adı ve sıralaması tamamen aynı olduğundan tabloda tema adları, sıra numaralarıyla belirtilmiştir.

Değerler	Temalar						Toplam Yüzde %
	1. Tema (f)	2. Tema (f)	3. Tema (f)	4. Tema (f)	5. Tema (f)	6. Tema (f)	
Dostluk		1	2				4,76
Yardımseverlik	4	8					19,04
Öz denetim	2	1	1				6,34
Vatanseverlik	1			11	5	1	28,57
Sevgi	1	3			1		7,93
Adalet	1	3	2			1	11,11
Saygı	1	4				1	9,52
Sabır	2						3,17
Dürüstlük	1					5	9,52
Toplam Yüzde %	20,63	31,74	7,93	17,46	9,52	12,69	100

Tablo 4.14. Türkçe ve Türk Kültürü 3 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara dağılımı

Tablo 4.14’te görüldüğü gibi Türkçe ve Türk Kültürü 3 Ders Kitabı’nda toplam 63 değere rastlanmıştır. En çok 18 adet olmak üzere vatanseverlik değeri bulunmaktadır. 12 adet yardımseverlik, yedi adet adalet, altı adet dürüstlük ve saygı, beş adet sevgi, dört adet öz denetim, üç adet dostluk, iki adet ise sabır değeri yer almaktadır. Sorumluluk değerine bu ders kitabında hiç rastlanmamıştır. Daha düşük seviye ders kitaplarına göre metin sayısı arttığından bu kitapta değer içeren ifadeler de daha sık rastlanıldığı görülmektedir.

En çok değer 20 adetle 2. temada (Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama) yer almaktadır. 1. temada (Ben ve Ailem) 13 adet, 4. temada (Bayramlar ve Kutlamalar) 11 adet, 6. temada (Geçmişe Açılan Kapı) sekiz adet, 5. temada (Gezelim, Görelim) altı adet, 3. temada (Oyun ve Eğlence) ise beş adet değer bulunmaktadır. Son iki tema olan 7. tema (Sanat ve Edebiyat) ve 8. temada (İnsan ve Doğa) herhangi bir değere rastlanmamıştır.

4.8. Türkçe ve Türk Kültürü 4 Ders Kitabı'na Ait Bulgular

Türkçe ve Türk Kültürü 4 Ders Kitabı sekiz temadan oluşmaktadır. Bu ders kitabında yer alan değerler ve değerlerin ifade edilişi Tablo 4.15'te gösterilmiştir.

Tema Adı	Değeri İçeren İfadeler	Yer Alan Değer	Sayfa Numarası	(f)
1. Ben ve Ailem	<i>Akrabalarımız arasında güçlü bir bağ var.</i>	Sevgi	13	1
	<i>O işine düşkün başarılı bir esnaftır.</i>	Öz denetim	20	1
	<i>Her zaman işinin başındadır.</i>	Sorumluluk	20	1
2. Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama	<i>Küçükler büyüklerin elini öpüp alınlarına koyar.</i>	Saygı	30, 31, 32, 36	4
	<i>Türkler büyüklerin ellerini öperler.</i>			
	<i>Birlikte yaşamak, farklılıklara saygı göstermektir.</i>			
	<i>Farklılıkların bizim için zenginlik olduğunu gördük.</i>			
	<i>Oyuncaklarımızı paylaşacağız.</i>	Yardımseverlik	34	2
3. Oyun ve Eğlence	<i>Oyuncaklarla oynamak kadar paylaşmak da eğlenceli.</i>			
	<i>Umarım kendi farkınızın farkına varmışsınızdır.</i>	Öz denetim	38	1
	<i>Arkadaşlığına ihtiyacım var.</i>	Dostluk	34	1
	<i>Barişmak mı? Hiç küsmedik ki.</i>	Dostluk	46	4
	<i>Hep böyle bir arada olalım.</i>			
4. Bayramlar ve Kutlamalar	<i>Hayvanlar birbiriyle dostmuş.</i>			
	<i>Arkadaşlığın önemini sizi kaybedince anladım.</i>	Öz denetim	46, 51	4
	<i>Özür dilerim.</i>			
	<i>Hatasını anlamış.</i>	Dürüstlük	50, 51	2
	<i>Sakin oyunbozanlık yapmayın.</i>			
5. Gezelim, Görelim	<i>Parkta oynayan çocuklar oyunbozanlık yapmazlar.</i>			
	<i>Kalpler sevgiyle dolsun.</i>	Sevgi	62, 66, 68	3
	<i>Seni ve aileni çok özledim.</i>			
6. Geçmişe Açılan Kapı	<i>Ben de seni çok özledim.</i>	Vatanseverlik	63, 66, 69	3
	<i>Ankara bayraklarla süslenmişti.</i>			
7. Sanat ve Edebiyat	<i>Öğretmenimiz İstiklâl Marşı'nı ezberleyene hediye verecekmış.</i>			

	<i>Ardından coşkuyla İstiklâl Marşı'nı söyledik.</i>			
	<i>Kendi kültürlerine ait dans gösterisi yaptılar.</i>			
	<i>Amcamın ve yengemin ellerinden öperim.</i>	Saygı	65, 69	2
5. Gezelim, Görelim	<i>Buradaki evler birbirinin güneşini ve manzarasını kapatmamaktadır.</i>	Saygı	74	1
	<i>Tabletle oynama sırası bendeydi. Adil olun.</i>	Adalet	90, 101	2
	<i>İncinseniz de incitmeyin birbirinizi. Her ne arar isen kendinde ara. Birbirlerinden özür dilediler. İlim kendin bilmektir.</i>	Öz denetim.	90, 91, 102	5
	<i>Dergâha varlıklı kimseler yardım eder.</i>			
	<i>İnsanlara yardım etmeyi unutmayın. Yardım etmede akarsu gibi ol. Bunları fakirlere, kimsesizlere, yaşlılara dağıtmış.</i>	Yardımseverlik	91, 96, 101	4
6. Geçmişe Açılan Kapı	<i>Düşmanın bile insan olduğunu unutmayınız. Bütün canlılara sevgiyle bakın. Sevelim, sevillelim. Din, dil, ırk farkı gözetmeksizin insanlara sevgi ve saygıyla yaklaşmış.</i>	Sevgi	92, 99, 101	5
	<i>Küçük çocukları sevin. İrk, din ayrımı yapmaz. Din, dil, ırk farkı gözetmeksizin insanlara sevgi ve saygıyla yaklaşmış.</i>	Saygı	95, 101	2
	<i>Yıllarca dağdan kestiği odunları sırtında taşımış. Hiç şikâyet etmemiş. Sabredin.</i>	Sabır	98, 101	2
7. Sanat ve Edebiyat	<i>Babası kızını canından çok severmiş.</i>	Sevgi	109	1
	<i>Ülkemizin bu güzelliklerine sahip çıkmamız gerekir.</i>	Vatanseverlik	117	1
8. İnsan ve Doğa	<i>Rüzgâr eken fırtına biçer.</i>	Adalet	131	1

Tablo 4.15. Türkçe ve Türk Kültürü 4 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerlerin ifade edilişi

Tablo 4.15'te tüm temalarda yer alan değerler gösterilmiştir. “Ben ve Ailem” adlı temada birer adet sevgi, öz denetim ve sorumluluk; “Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” adlı temada dört adet saygı, iki adet yardımseverlik, birer adet ise öz denetim ve dostluk değeri yer almaktadır. “Oyun ve Eğlence” temasında dörder adet dostluk ve öz denetim, iki adet dürüstlük; “Bayramlar ve Kutlamalar” temasında üçer adet

vatanseverlik ve sevgi, iki adet saygı; “Gezelim, Görelim” adlı temada ise bir adet saygı değeri bulunmaktadır. “Geçmişe Açılan Kapı” adlı temada beşer adet öz denetim ve sevgi, dört adet yardımseverlik, ikişer adet adalet, saygı ve sabır;. “Sanat ve Edebiyat” temasında birer adet sevgi ve vatanseverlik; son olarak “İnsan ve Doğa” temasında ise bir adet adalet değerine rastlanmıştır.

Türkçe ve Türk Kültürü 4 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımı frekans değerinde ve yüzdelik olarak Tablo 4.16’da gösterilmiştir. Seviye kitaplarında temaların adı ve sıralaması tamamen aynı olduğundan tabloda tema adları, sıra numaralarıyla belirtilmiştir.

Temalar									
Değerler	1. Tema (f)	2. Tema (f)	3. Tema (f)	4. Tema (f)	5. Tema (f)	6. Tema (f)	7. Tema (f)	8. Tema (f)	Toplam Yüzde %
Sorumluluk	1								1,88
Dostluk		1	4						9,43
Yardımseverlik		2				4			11,32
Öz denetim	1	1	4			5			20,75
Vatanseverlik				3			1		7,54
Sevgi	1			3		5	1		18,86
Adalet						2		1	5,66
Saygı		4		2	1	2			16,98
Sabır						2			3,77
Dürüstlük			2						3,77
Toplam Yüzde %	5,66	15,09	18,86	15,09	1,88	37,73	3,77	1,88	100

Tablo 4.16. Türkçe ve Türk Kültürü 4 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara dağılımı

Tablo 4.16’da görüldüğü gibi Türkçe ve Türk Kültürü 4 Ders Kitabı’nda 10 kök değerinin tamamı yer alırken toplam 53 değere rastlanmıştır. En çok 11 adetle öz denetim değeri, en az ise bir adetle sorumluluk değeri bulunmaktadır. 10 adet sevgi, dokuz adet saygı, altı adet yardımseverlik, beş adet dostluk, dört adet vatanseverlik, üç adet adalet, ikişer adet sabır ve dürüstlük değeri yer almaktadır. On kök değerinin tamamına bu kitapta yer verilmiştir.

En çok değer 20 adetle 6. temada (Geçmişe Açılan Kapı) yer alırken 5. temada (Gezelim, Görelim) ve 8. temada (İnsan ve Doğa) sadece birer değere rastlanmıştır. 3. temada (Oyun ve Eğlence) 10, 2. temada (Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama) ve 4. temada (Bayramlar ve Kutlamalar) sekiz, 1. temada (Ben ve Ailem) üç, 7. temada (Sanat ve Edebiyat) ise iki adet değere rastlanmıştır. Tüm temalarda en az bir değer bulunmaktadır.

4.9. Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'na Ait Bulgular

Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı sekiz temadan oluşmaktadır. Bu ders kitabında yer alan değerler ve değerlerin ifade edilişi Tablo 4.17'de gösterilmiştir.

Tema Adı	Değeri İçeren İfadeler	Yer Alan Değer	Sayfa Numarası	(f)
1. Ben ve Ailem	<i>Elbiselerimi giymeme yardım eder.</i> <i>Ben de ona yardım ederim.</i> <i>Annem de çocukken nineme yardım edermiş.</i> <i>Senin için ne yapabilirim.</i>	Yardımseverlik	13, 21	4
	<i>Parayı, cüzdanı ve eşyaları teslim ettik.</i>	Dürüstlük	21	1
2. Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama	<i>Üçümüz çok iyi arkadaşız.</i> <i>Kucaklaşır Batı'yla Doğu.</i>	Dostluk	29, 39	2
	<i>Üstün insan türü yok</i> <i>Her görüşe saygı göstermeli..</i>	Saygı	33	2
	<i>Herkes iyi nitelikler ve alışkanlıklar kazabilir.</i> <i>Her zaman farklı olmaya çalışırım.</i>	Öz denetim	33, 40	2
	<i>Her şeyin bir vakti var.</i>	Sabır	34	1
	<i>Ne olursan ol yine gel.</i>	Sevgi	37	1
	<i>Doğruyu söylemekten hiçbir zaman korkmayınız.</i>	Dürüstlük	42	1
	<i>Hobim halk oyunu oynamak.</i>	Öz denetim	44	1
4. Bayramlar ve Kutlamalar	<i>Dalgalan ey şanlı bayrak!</i> <i>Şanlı Türk bayrağı.</i> <i>Milli bayramlarımızı coşkuyla kutluyoruz.</i>	Vatanseverlik	61, 64, 66, 77	4
	<i>Mehmet Akif Ersoy, ödülü bir kuruluşa bağışladı.</i>	Yardımseverlik	73	1
5. Gezelim, Görelim	<i>Şimdi memleket zamanı!</i>	Vatanseverlik	86	1

6. Geçmişe Açılan Kapı	<i>Türkler işlerini birlikte yaparlar.</i>	Yardımseverlik	97, 98, 102	3
	<i>Burada hasta ve askerlere yardımcı olan kadınlar var.</i>			
	<i>Türkiye’de herkes yeteneği sayesinde bulunduğu konuma gelir.</i>	Adalet	97, 98	2
	<i>Başardım çünkü çok çalıştım.</i>	Öz denetim	100	2
	<i>Mozart, 3 yaşında kendi kendine piyano çalmayı öğrendi.</i>			
8. İnsan ve Doğa	<i>Bu kadınlar insan sevgisiyle hastaları tedavi ediyorlar.</i>	Sevgi	102, 108	2
	<i>Sevip korudukları sayısız kuş türü vardır.</i>			
	<i>Türklerin dürüstlüğü dikkat çeken bir konudur.</i>	Dürüstlük	104, 108	3
8. İnsan ve Doğa	<i>İçinde altın olan çanta, koyduğu yerde duruyor.</i>			
	<i>Para üstünü her zaman eksiksiz aldım.</i>	Yardımseverlik	131, 132, 138	3
	<i>Her sabah bize yem verirler.</i>			
	<i>Güvercin besleyenleri hâlâ görebilirsiniz.</i>	Sevgi	132, 138	2
	<i>Türler arası dayanışma.</i>			
8. İnsan ve Doğa	<i>İnsanların güvercin sevgisi eskilere dayanır.</i>	Adalet	130, 138	3
	<i>Hayvanları severim ve onlara iyi davranırım.</i>			
8. İnsan ve Doğa	<i>Var olmak haktır.</i>	Adalet	130, 138	3
	<i>Var olmak haktır.</i>			

Tablo 4.17. Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı’nda yer alan değerler ve bu değerlerin ifade edilişi

Tablo 4.17’de yedi temada yer alan değerler gösterilmiştir. “Ben ve Ailem” adlı temada dört adet yardımseverlik, bir adet dürüstlük; “Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” adlı temada ikişer adet dostluk, saygı ve öz denetim, birer adet sabır, sevgi ve dürüstlük değeri yer almaktadır. “Oyun ve Eğlence” temasında bir adet öz denetim; “Bayramlar ve Kutlamalar” temasında dört adet vatanseverlik, bir adet yardımseverlik; “Gezelim, Görelim” adlı temada ise bir adet vatanseverlik değeri bulunmaktadır. “Geçmişe Açılan Kapı” adlı temada üçer adet yardımseverlik ve dürüstlük, ikişer adet adalet, öz denetim ve sevgi; “İnsan ve Doğa” temasında ise üçer adet yardımseverlik ve adalet, iki adet sevgi değeri mevcuttur. “Sanat ve Edebiyat” temasında herhangi bir değere rastlanmamıştır.

Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımı frekans değerinde ve yüzdelik olarak Tablo 4.18'de gösterilmiştir. Seviye kitaplarında temaların adı ve sıralaması tamamen aynı olduğundan tabloda tema adları, sıra numaralarıyla belirtilmiştir.

Temalar								
Değerler	1. Tema (f)	2. Tema (f)	3. Tema (f)	4. Tema (f)	5. Tema (f)	6. Tema (f)	8. Tema (f)	Toplam Yüzde %
Dostluk		2						4,88
Yardımseverlik	4			1		3	3	26,83
Öz denetim		2	1			2		12,19
Vatanseverlik				4	1			12,19
Sevgi		1				2	2	12,19
Adalet						2	3	12,19
Saygı		2						4,88
Sabır		1						2,44
Dürüstlük	1	1				3		12,19
Toplam Yüzde %	12,19	21,95	2,44	12,19	2,44	29,27	19,51	100

Tablo 4.18. Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı

Tablo 4.18'de görüldüğü gibi Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'nda yedi temada toplam 41 değere rastlanmıştır. En çok 11 adetle yardımseverlik değeri yer alırken sorumluluk değerine ise hiç rastlanmamıştır. Beşer adet sevgi, öz denetim, vatanseverlik, adalet ve dürüstlük değeri bulunmaktadır. İkişer adet saygı ve dostluk, bir adet ise sabır değeri yer almaktadır. Değer içeren ifadelerin sayısının seviyeye paralel olarak artması beklenirken bu kitapta önceki seviyelere göre belirgin bir düşüş görülmektedir.

En çok değer 12 adetle 6. temada (Geçmişe Açılan Kapı) yer alırken 7. temada (Sanat ve Edebiyat) hiçbir değere rastlanmamıştır. 2. temada (Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama) dokuz, 8. temada (İnsan ve Doğa) sekiz, 1. temada (Ben ve Ailem) ve 4. temada (Bayramlar ve Kutlamalar) beşer, 3. temada (Oyun ve Eğlence) ve 5. temada (Gezelim, Görelim) ise birer adet değer bulunmaktadır. Toplam yedi temada değer içeren ifadelerle rastlanırken bir temada hiçbir değere rastlanılmamıştır.

4.10. Türkçe ve Türk Kültürü 6 Ders Kitabı'na Ait Bulgular

Türkçe ve Türk Kültürü 6 Ders Kitabı sekiz temadan oluşmaktadır. Bu ders kitabında yer alan değerler ve değerlerin ifade edilişi Tablo 4.19'da gösterilmiştir.

Tema Adı	Değeri İçeren İfadeler	Yer Alan Değer	Sayfa Numarası	(f)
1. Ben ve Ailem	<i>Türk işçiler onlara yardım amacıyla gitmişler.</i>	Yardımseverlik	14	1
	<i>Murat, Efe'yle çok iyi vakit geçirir. Kardeş kavgasına bir nihayet olsun. Bin can feda bir tek dostuma. Sesini duyacak bir dost ararız.</i>	Dostluk	16, 22, 25, 26	4
	<i>Her insan için memleketi özeldir. Bir başkadır benim memleketim. Bütün âlem kurban benim yurduma.</i>	Vatanseverlik	22, 25	4
	<i>Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun.</i>	Sevgi	23	1
	<i>Farklılıklarımızın zenginlik olduğunu unutmamalıyız. Farklılıklara saygı duyulan bir dünyaya ihtiyacımız var. İnsanların farklı olması da insanlığa zenginlik katar. Farklılıklara saygı göstermek gereklidir. Farklılıklara saygı duymanın bir toplumdaki önemi üzerinde de duruluyor. Bir toplumdaki farklılıklar zenginliktir. Ön yargılı olmak iyi bir şey değildir. Dinleyerek birbirimizi daha iyi tanıyabiliriz.</i>	Saygı	32, 34, 35, 36, 42, 46	8
2. Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama	<i>İş birliği yaparsak işlerimizi daha kolay yaparız. Komşu komşunun küline muhtaçtır. Bir elin nesi var iki elin sesi var. Yalnız taş duvar olmaz. Birlikten kuvvet doğar. Ağaç yapraklarıyla gürler. Bu dernekler yardımlaşma ve dayanışma amacıyla kurulmuş. Bir araya gelirse zor işlerin üstesinden gelebiliriz.</i>	Yardımseverlik	33, 41, 42, 46	8
	<i>Sevelim, sevelelim.</i>	Sevgi	33	1
	<i>Artık ön yargılı olmayacağım.</i>	Öz denetim	38	1
	<i>Barış içinde birlikte yaşayan toplum için. Almanya ile Türkiye arasında dostluk köprüsü kurdu.</i>	Dostluk	42, 45	2
	<i>İnsanların sorumluluk almaları bekleniyor.</i>	Sorumluluk	42	1
4. Bayramlar	<i>Böylelikle toplumsal dayanışma sağlanır. Bayramların paylaşma gibi işlevi vardır.</i>	Yardımseverlik	69, 76, 79, 82	9

ve Kutlamalar	Maddi durumu iyi olanlar muhtaç durumdaki kişilere yardım eder. Kurban etinin bir bölümü ihtiyaç sahiplerine dağıtılır. Kurban etinin tamamı da ihtiyaç sahiplerine verilebilir. Kurban Bayramlarında uzakta olan ihtiyaç sahiplerine de yardım edilir. Türk Kızılayı ihtiyaç sahiplerine yardım için çalışmalar yapıyor. İhtiyaç sahiplerine kurban eti ulaştırıyor. Adak kurbanının tamamı ihtiyaç sahiplerine dağıtılır.			
	Küs olanlar barışır.	Dostluk	69	1
	Kendilerini vatana adasınlar diye.	Vatanseverlik	72	1
	Küçükler, büyüklerin elini öper.	Saygı	75	1
6. Geçmişe Açılan Kapı	Türk askerinin, Çanakkale’de yaralı düşman askerine yaklaşımı büyük takdir toplamıştır. Düşman askerinin yarasını kendi kıyafetini yırtarak sarmaktadır.	Yardımseverlik	117, 118	2
	Onlar bu topraklarda can verdikten sonra artık bizim evlatlarımız olmuşlardır.	Saygı	119	1
7. Sanat ve Edebiyat	Kurtuluş Savaşı yıllarında yurdun düşmandan kurtulması için çalışır. Vatanın birliği ve bütünlüğü hareket noktası.	Vatanseverlik	130	2
	Her ne demişsem görüp de söylemişim.	Dürüstlük	130	1
	Öğrensün dünya arkadaşlığı.	Dostluk	133	1
8. İnsan ve Doğa	Yaşam hakkı kutsaldır ve insanla sınırlı değildir. Türkler, doğal güzelliklere oldukça saygılıdır.	Saygı	145, 154	2
	Türkler, doğadaki tüm varlıkları sevmişler. Yaratılanı yaratandan ötürü hoş görmek.	Sevgi	145	3

Tablo 4.19. Türkçe ve Türk Kültürü 6 Ders Kitabı’nda yer alan değerler ve bu değerlerin aktarılış şekilleri

Tablo 4.19’da altı temada yer alan değerler gösterilmiştir. “Ben ve Ailem” adlı temada dörder adet vatanseverlik ve dostluk, birer adet yardımseverlik ve sevgi; “Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” adlı temada sekizer adet saygı ve yardımseverlik, iki adet dostluk, birer adet sevgi, öz denetim ve sorumluluk değeri yer almaktadır. “Bayramlar ve Kutlamalar” temasında dokuz adet yardımseverlik, birer adet dostluk, vatanseverlik ve saygı; “Geçmişe Açılan Kapı” adlı temada iki adet yardımseverlik ve bir adet saygı; . “Sanat ve Edebiyat” temasında iki adet vatanseverlik, birer adet dostluk ve dürüstlük; “İnsan ve Doğa” temasında ise üç adet

sevgi ve iki adet saygı değeri bulunmaktadır. “Oyun ve Eğlence” ve “Gezelim, Görelim” temalarında herhangi bir değere rastlanmamıştır.

Türkçe ve Türk Kültürü 6 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımı frekans değerinde ve yüzdelik olarak Tablo 4.20’de gösterilmiştir. Seviye kitaplarında temaların adı ve sıralaması tamamen aynı olduğundan tabloda tema adları, sıra numaralarıyla belirtilmiştir.

Temalar							
Değerler	1. Tema (f)	2. Tema (f)	4. Tema (f)	6. Tema (f)	7. Tema (f)	8. Tema (f)	Toplam Yüzde %
Sorumluluk		1					1,82
Dostluk	4	2	1		1		15,54
Yardımseverlik	1	8	9	2			36,36
Öz denetim		1					1,82
Vatanseverlik	4		1		2		12,72
Sevgi	1	1				3	9,10
Saygı		8	1	1		2	21,82
Dürüstlük					1		1,82
Toplam Yüzde %	18,18	38,18	21,82	5,45	7,27	9,10	100

Tablo 4.20. Türkçe ve Türk Kültürü 6 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara dağılımı

Tablo 4.20’de görüldüğü üzere Türkçe ve Türk Kültürü 6 Ders Kitabı’nda altı temada toplam 55 değere rastlanmıştır. En çok 20 adetle yardımseverlik değeri yer alırken adalet ve sabır değerlerine ise hiç yer almamıştır. 12 adet saygı, sekiz adet dostluk, yedi adet vatanseverlik, beş adet sevgi, birer adet öz denetim, sorumluluk ve dürüstlük değeri bulunmaktadır.

En çok değer 21 adetle 2. temada (Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama) yer alırken 3. temada (Oyun ve Eğlence) ve 5. temada (Gezelim, Görelim) hiçbir değere rastlanmamıştır. 4. temada (Bayramlar ve Kutlamalar) 12, 1. temada (Ben ve Ailem) 10, 8. temada (İnsan ve Doğa) beş, 7. temada (Sanat ve Edebiyat) dört, son olarak 6. temada (Geçmişe Açılan Kapı) üç adet değer yer almaktadır. Değer içeren ifadelerin 2. temada (Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama) yoğunlaştığı, bu temada özellikle yardımseverlik ve saygı (f=8) değerlerine sıkça yer verildiği görülmektedir.

4.11. Türkçe ve Türk Kültürü 7 Ders Kitabı'na Ait Bulgular

Türkçe ve Türk Kültürü 7 Ders Kitabı sekiz temadan oluşmaktadır. Bu ders kitabında yer alan değerler ve değerlerin ifade edilişi Tablo 4.21'de gösterilmiştir.

Tema Adı	Değeri İçeren İfadeler	Yer Alan Değer	Sayfa Numarası	(f)
1. Ben ve Ailem	<i>Ailemizde büyüklere danışmak önemlidir.</i>	Saygı	13	1
	<i>Ben de onu ömrümün sonuna kadar baş üstünde tutacağım. Anneciğim okşar beni. Ben o sözlerle gönül vermedeyim sevgilime. En güzeli, sevgi! Hem annemi hem babamı, ben köyümü özledim.</i>	Sevgi	17, 20, 21, 24	7
	<i>Barış ne güzel! Bütün eş, dost, akraba düğünlerine katılmış. Akrabalarımız, arkadaşlarımız ve komşularımızın katılımıyla çok güzel bir düğün yaptık.</i>	Dostluk	21, 25, 27	3
	<i>Dayanışma, özgürlük...</i>	Yardımseverlik	21	1
	<i>Bana en uygun mesleğin yazılım geliştirme olduğunu düşünerek üniversitede bu bölümü tercih ettim.</i>	Öz denetim	23	1
2. Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama	<i>Bu yeryüzü mozaigi insanlığın ortak mirasıdır. Dünyadaki farklı ülkeleri, kültürleri tanımalıyız. Farklılıklara saygı duymak barış içinde yaşamamızı sağlar. Dini, dili, ırkı ne olursa olsun herkes insandır. Bu değerlerin en başında saygı gelir. Türkler güvercinlere hürmet besliyorlar.</i>	Saygı	34, 35, 37, 38, 39, 40	6
	<i>Kendi yeteneklerini fark edenler daha başarılı olurlar.</i>	Öz denetim	36	1
	<i>Yurtta barış, dünyada barış. Bir dünya düşünürüm, ülkesi kardeşlik. Orada her şey iyilik, güzellik, dostluk üstüne.</i>	Dostluk	37, 38	4

	<i>Bariş içinde yaşamak insan için önemli erdemdir.</i>			
	<i>Gözlerde sevginin ışığı yanmış. En büyük ibadet sevebilmektir. Kuş evleri sevgiyi sembolize eder.</i>	Sevgi	37, 39, 40	3
	<i>Devlet idaresi Müslüman olmayan halkın da haklarını gözetmiştir.</i>	Adalet	38	1
	<i>İnsanımız tüm canlılara yardım elini uzatmaktadır. Hayvanlar için mama bırakılıyor. Hayvanların hizmetine koşmuşlar.</i>	Yardımseverlik	43, 44	3
3. Oyun ve Eğlence	<i>Ahmet benim en yakın dostumdur.</i>	Dostluk	56	1
	<i>Zor durumda olduğumu anlamış, yanıma koşmuştu.</i>	Yardımseverlik	56	1
	<i>Oruç, sıkıntıya dayanma yönüyle de bir sabır eğitimidir. İnsanın başarılı olabilmesi için güçlükler karşısında dayanabilmesi gerekir.</i>	Sabır	74	2
	<i>Ödevlerimizi yapıyoruz.</i>	Sorumluluk	76	1
4. Bayramlar ve Kutlamalar	<i>Fakirler için de sofralar hazırlanırdı. İnsanlar bu ayda ihtiyaç sahiplerine yardım eder. İhtiyaç sahiplerine yardım elini uzatırlar. İhtiyaç sahibi ailelere erzak ve nakit yardımı yapıyor. Ramazan ayında dayanışma ve paylaşma ...</i>	Yardımseverlik	76, 82, 83,	5
	<i>Biz Dört Mehmetler, dördüz kardeş gibiyiz. İslam kardeşliktir. Eş, dost iftara davet edilir. Üzmeyelim bugün annemizi. Ellerini öperler.</i>	Dostluk	76, 79, 81	3
		Sevgi	84	4
		Saygı	85	1
5. Gezelim Görelim	<i>Anadolu insanını çok seviyoruz.</i>	Sevgi	91	1
6. Geçmişe Açılan Kapı	<i>İnsanlar yardımlaşmaya büyük önem verirlerdi. Yardımlaşmanın bir yolu da sadaka taşlarıydı. Komşusu açken tok yatan bizden değildir. Sadaka taşları ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmak istenen sadakalar için köprü vazifesi gördü.</i>	Yardımseverlik	112, 113, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 123	15

	<i>Atalarımız dayanışma ve yardımlaşma konusunda çok hassastı.</i>			
	<i>Bizi biz yapan yardımlaşmadır, dayanışmadır.</i>			
	<i>Vatandaşlar dayanışma hâlindeydi.</i>			
	<i>Fakirlerin zimem defterindeki borcunu öderlerdi.</i>			
	<i>Yardımlaşma ve dayanışma atalarımızdan bize kalan en değerli hazinedir.</i>			
	<i>Din ve ırk ayrımı yapmaksızın yoksullara yardım ederlerdi.</i>			
	<i>Askıda ekmek sadaka taşlarının bugünkü hâlidir.</i>			
	<i>Askıda bilet önemli bir yardımlaşma örneğidir.</i>			
	<i>Türkiye’de yardımlaşmanın başka yolu da yardım kumbaralarıdır.</i>			
	<i>Türkiye en çok insani yardım yapan ülke oldu.</i>			
	<i>İhtiyacı olanlar bu taşlardan ihtiyacı kadar alır.</i>	Dürüstlük	112, 122	2
	<i>İnsanları yalanın ve yanlışın bataklığına düşmekten korusun.</i>			
	<i>Gizli yapılan bu yardımlaşma, kişilik onurunu korumayı hedeflerdi.</i>	Saygı	112, 115	2
	<i>Osmanlıda Hristiyanlar, Yahudiler ve Müslümanlar bir arada yaşıyordu.</i>			
	<i>Tüm insanlar bir arada huzur içinde yaşıyordu.</i>	Dostluk	115, 122	2
	<i>Bir şey yap, barış olsun.</i>			
	<i>Yoksul olan halkı zengin ettim.</i>	Vatanseverlik	130	1
	<i>İlim kendini bilmektir.</i>	Öz denetim	132	1
7. Sanat ve Edebiyat	<i>Bir iken ayrılmayalım / Gel dosta gidelim gönül.</i>	Dostluk	132	1
	<i>Yalan çok fenadır.</i>	Dürüstlük	141	1
	<i>Doğaya saygılı olmayı öğreneceğiz.</i>	Saygı	147, 153	2
	<i>Kültürümüzde canlılara saygı duymak esastır.</i>			
8. İnsan ve Doğa	<i>Babaanneme yardım ediyorduk.</i>			
	<i>Hastanede kalan yemekler sahipsiz sokak hayvanlarına gönderiliyor.</i>	Yardımseverlik	148, 153, 154	4

*Sahipsiz hayvanlara yemek
vermeye özen gösterelim.
Muharrem ayında pişirilir ve
dağıtılır.*

*Köyde yapacak o kadar çok iş
vardı ki!*

Sorumluluk

148

1

*Kedilerimiz de çok kıymetlidir.
Ormanları sevmek korumak
gerek.*

Sevgi

148, 152

2

Tablo 4.21. Türkçe ve Türk Kültürü 7 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerlerin aktarılış şekilleri

Tablo 4.21'de tüm temalarda yer alan değerler gösterilmiştir. “Ben ve Ailem” adlı temada yedi adet sevgi, üç adet dostluk, birer adet saygı, yardımseverlik ve öz denetim; “Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” adlı temada altı adet saygı, dört adet dostluk, üçer adet sevgi ve yardımseverlik, birer adet öz denetim ve adalet; “Oyun ve Eğlence” temasında ise birer adet dostluk ve yardımseverlik değeri yer almaktadır. “Bayramlar ve Kutlamalar” temasında beş adet yardımseverlik, dört adet sevgi, üç adet dostluk, iki adet sabır, birer adet sorumluluk ve saygı; “Gezelim Görelim” adlı temada sadece bir adet sevgi; “Geçmişe Açılan Kapı” temasında 15 adet yardımseverlik, ikişer adet dürüstlük, saygı ve dostluk değeri bulunmaktadır. “Sanat ve Edebiyat” temasında birer adet vatanseverlik, öz denetim, dostluk ve dürüstlük; “İnsan ve Doğa” temasında ise dört adet yardımseverlik, ikişer adet sevgi ve saygı, bir adet ise sorumluluk değerine rastlanmıştır.

Türkçe ve Türk Kültürü 7 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımı frekans değerinde ve yüzdelik olarak Tablo 4.22'de gösterilmiştir. Seviye kitaplarında temaların adı ve sıralaması tamamen aynı olduğundan tabloda tema adları, sıra numaralarıyla belirtilmiştir.

Temalar									
Değerler	1. Tema (f)	2. Tema (f)	3. Tema (f)	4. Tema (f)	5. Tema (f)	6. Tema (f)	7. Tema (f)	8. Tema (f)	Toplam Yüzde %
Sorumluluk				1				1	2,38
Dostluk	3	4	1	3		2	1		16,66
Yardımseverlik	1	3	1	5		15		4	34,52
Öz denetim	1	1					1		3,57
Vatanseverlik							1		1,19

Sevgi	7	3		4	1		2		20,24
Adalet		1							1,19
Saygı	1	6		1		2		2	14,28
Sabır				2					2,38
Dürüstlük						2	1		3,57
Toplam Yüzde %	15,4 7	21,43	2,38	19,05	1,19	25	4,76	10,71	100

Tablo 4.22. Türkçe ve Türk Kültürü 7 Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara dağılımı

Tablo 4.22'de görüldüğü üzere Türkçe ve Türk Kültürü 7 Ders Kitabı'nda tüm değerlere yer verilmiş, sekiz temada toplam 84 değere rastlanmıştır. En çok 29 adetle yardımseverlik değeri yer alırken adalet ve vatanseverlik değerleri ise sadece birer adet bulunmaktadır. 17 adet sevgi, 14 adet dostluk, 12 adet saygı, üçer adet öz denetim ve dürüstlük, ikişer adet sorumluluk ve sabır değerleri yer almaktadır. Tüm temalarda en az bir değere ve kitap genelinde tüm değerlere yer verilmiştir. İncelenen kitaplar arasında en çok değer içeren ifadeye yine bu kitapta rastlanmıştır.

En çok değer 21 adetle 6. temada (Geçmişe Açılan Kapı) yer alırken 5. temada (Gezelim, Görelim) sadece bir adet değer mevcuttur. 2. temada (Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama) 18, 4. temada (Bayramlar ve Kutlamalar) 16, 1. temada (Ben ve Ailem) 13, 8. temada (İnsan ve Doğa) dokuz, 7. temada (Sanat ve Edebiyat) dört ve 3. temada (Oyun ve Eğlence) ise iki adet değere rastlanmıştır.

4.12. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'na Ait Bulgular

Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı sekiz temadan oluşmaktadır. Bu ders kitabında yer alan değerler ve değerlerin ifade edilişi Tablo 4.23'te gösterilmiştir.

Tema Adı	Değeri İçeren İfadeler	Yer Alan Değer	Sayfa Numarası	(f)
1. Ben ve Ailem	<i>Büyük bir memnuniyetle yardımcı olurum.</i> <i>Size nasıl yardımcı olabilirim?</i> <i>Sevgili Yusuf'a yardım etmek istedim.</i>	Yardımseverlik	15, 24, 38	3
	<i>Farklı kültürden gelen öğrencilerin güzel ülkemizi görmesi beni çok mutlu etti.</i>	Vatanseverlik	30	1
	<i>Detaylı olarak biliyorum dersem yalan olur.</i>	Dürüstlük	33	1
	<i>Bu durum devletlerin birbirine saygısını gösterir.</i>	Saygı	39	1

2. Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama	<i>Tarih öğretmenim bir proje görevi verdi.</i>			
	<i>Proje görevim hakkında araştırma yaptım.</i>			
	<i>Proje görevim için araştırma yapacağım.</i>	Sorumluluk	45, 47, 67, 71, 81	6
	<i>Ödevimi yapmak için kütüphaneye gittim.</i>			
	<i>Herkes üstüne düşen görevi en iyi şekilde yerine getirmeli.</i>			
	<i>Kütüphaneye gitmeye karar verdim.</i>			
	<i>Çocukken gözlerini kaybeden Aşık Veysel, saziyla hayata tutunmuştur.</i>			
	<i>Engelli bireylerin toplumda neler yapabileceğinin en güzel göstergesi olmuştur.</i>	Öz denetim	46, 51, 80	4
	<i>Bunları kendine özgü bir üslupla değerlendirdi.</i>			
	<i>Bana yardımcı olmak ister misiniz?</i>			
	<i>Elbette, yardımcı olurum.</i>			
	<i>Bir şeye ihtiyacın olursa yanıma uğrayabilirsin.</i>			
	<i>Yahudi göçmenlere yardım edilmesini emretti.</i>			
	<i>Padişahların insanlara dini, dili fark etmeksizin yardımcı olmalarından çok etkilendim.</i>			
	<i>Osmanlı Devleti farklı inançlara sahip tüm insanlara yardım etmiş.</i>		46, 47, 50, 59,	
	<i>Türkiye Cumhuriyeti binlerce Yahudi bilim adamını mülteci olarak kabul etmiştir.</i>	Yardımseverlik	60, 61, 71, 73, 77	13
	<i>Türkler zorda kalan herkese yardım etmiş ve sahip çıkmıştır.</i>			
	<i>Türkiye 4,5 milyon göçmene ev sahipliği yapıyor.</i>			
	<i>Dünyanın en cömert ve en çok sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke: Türkiye</i>			
	<i>Türkiye 2015 yılında en çok insani yardım yapan 2. ülke oldu.</i>			
	<i>Türkiye göçmenlere çok yardımcı oluyor.</i>			
	<i>İstedikleri gibi ibadet etmekte, yaşamakta ve geleneklerini yaşatmakta serbesttirler.</i>			
	<i>Vatandaşlarımdan kimse bu insanların onurunu kırmayacak ve onlara zarar vermeyecektir.</i>			
	<i>F. Sultan Mehmet, fethettiği ülkelerdeki insanlara saygıyla yaklaşıyormuş.</i>	Saygı	55, 58, 59, 60, 62, 71, 72, 80, 82	13
	<i>150 bin Yahudi özgürce yaşamaya başladı.</i>			

	<i>Padişahların insanlara dini, dili fark etmeksizin yardımcı olmalarından çok etkilendim.</i>			
	<i>Osmanlı Devleti tam bir müsamaha devletiymiş.</i>			
	<i>Dinde zorlama yoktur.</i>			
	<i>Osmanlı Devleti farklı inançlara sahip tüm insanlara yardım etmiş.</i>			
	<i>Onu her zaman saygıyla anıyorum.</i>			
	<i>Atalarımız din, dil ayrımı yapmaksızın herkese yardım etmiş.</i>			
	<i>Ellerinden öpüyorum.</i>			
	<i>Atatürk, bütün dünyada bir milletin rengine ve hangi kıtada olduğuna bakılmaksızın önce bağımsızlık hakkına sahip olduğunu savunmuştur.</i>			
	<i>Onlara kötü davranılması durumunda sert cezalar verileceğini duyurdu.</i>			
	<i>Müslüman olmayan halkın canına, malına zarar gelmemesine özellikle dikkat edilmiştir.</i>	Adalet	59, 60, 73	3
	<i>Son 11 ayda yapılan operasyonlarda 2.407 insan kaçakçısı gözaltına alındı.</i>			
	<i>Türk askerleri dünya barışına katkıda bulunmuştur.</i>			
	<i>Onlarla kırk yıllık dostmuş gibi yaşıyoruz.</i>	Dostluk	64, 71, 80,	4
	<i>Ulusun hayatı tehlikeye girmedikçe savaş bir cinayettir.</i>			
	<i>Atatürk'ün en büyük hedefi bütün dünyada barışı ve dirliği sağlamaktır.</i>			
	<i>Deden seni çok özlemiş.</i>	Sevgi	69	1
3. Oyun ve Eğlence	<i>Yusuf'a yardım edelim.</i>	Yardımseverlik	85	1
	<i>Hızır Peygamber'in baharda zor durumda olan insanlara yardım ettiğine inanılır.</i>			
	<i>Aşure ile elimizdekileri paylaşıyoruz.</i>	Yardımseverlik	118, 131, 139	3
	<i>Yusuf tüm komşulara aşure dağıtmaya başlar.</i>			
4. Bayramlar ve Kutlamalar	<i>Amcamı çok seviyorum.</i>	Sevgi	119	1
	<i>Ülkemizin zenginliklerini, güzelliklerini bilmen çok önemli Yusuf.</i>	Vatanseverlik	126	1
	<i>Aşureleri komşulara dağıtma görevi de senin.</i>	Sorumluluk	129	1
	<i>Şah Cihan, eşi Mümtaz Mahal'i çok severmiş.</i>	Sevgi	146	1
5. Gezelim Görelim	<i>Türkiye'nin birikimini ve tecrübesini diğer ülkelerle paylaşıyoruz.</i>	Yardımseverlik	153	2
	<i>Dünyanın en ücra köşelerine yardım ulaştırır.</i>			

	<i>Türk-Macar dostluğunun sembolü olan Gül Baba Türbesi TİKA tarafından restore edildi.</i>	Dostluk	154	1
	<i>Osmanlı zamanında adalete çok önem verilirdi.</i>			
	<i>Mahkemelerde güçlü ve zenginler kayırılmaz, inançlarından dolayı ayırım yapılmazdı.</i>	Adalet	160, 172	3
	<i>Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?</i>			
6. Geçmişe Açılan Kapı	<i>Farklı dinlere inanan insanlara saygı gösterir.</i>	Saygı	161	2
	<i>Tüm insanlar inançlarını özgürce yaşamış ve birbirine saygı göstermiştir.</i>			
	<i>Teknikleri başkalarının da kullanımına sundu.</i>	Yardımseverlik	169	1
	<i>Uzun Hasan, Ali Kuşçu'yu muhabbetle karşılar.</i>	Dostluk	171	1
	<i>Çocukların farklı ve eleştirel düşünmesini sağlar.</i>			
7. Sanat ve Edebiyat	<i>Gazete okumak, insanı çevresine karşı daha duyarlı hâle getirir.</i>	Öz denetim	185, 197	3
	<i>Gazete okumak, bireylerin olaylara farklı açılardan bakabilmelerini sağlar.</i>			
	<i>Bizim ülkemizin üstüne ülke tanımıyorum.</i>	Vatanseverlik	187	1
	<i>Şöhret bana halkın sevgisini kazandırdı.</i>	Sevgi	187	1
	<i>Bugün ülkemizin bambaşka bir güzelliğini göreceksiniz.</i>			
8. İnsan ve Doğa	<i>Türkiye gerçekten bir cennet!</i>	Vatanseverlik	202	3
	<i>Ne kadar özel bir ülkede yaşadığınızı görüyor musunuz?</i>			
	<i>Kangal köpeği görevine de çok sadıktır.</i>	Sorumluluk	220	1
	<i>Hayvan dostu olmak güzeldi.</i>	Sevgi	223	1

Tablo 4.23. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı'nda yer alan değerler ve bu değerlerin ifade edilişi

Tablo 4.23'te tüm temalarda yer alan değerler gösterilmiştir. “Ben ve Ailem” adlı temada üç adet yardımseverlik, birer adet vatanseverlik, dürüstlük ve saygı; “Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” adlı temada 13 adet saygı ve yardımseverlik, altı adet sorumluluk, dörder adet dostluk ve öz denetim, üç adet adalet, bir adet sevgi; “Oyun ve Eğlence” temasında ise bir adet yardımseverlik değeri yer almaktadır. “Bayramlar ve Kutlamalar” temasında üç adet yardımseverlik, birer adet sevgi, vatanseverlik ve sorumluluk; “Gezelim Görelim” adlı temada iki adet yardımseverlik, birer adet sevgi ve dostluk; “Geçmişe Açılan Kapı” temasında üç adet adalet, iki adet saygı, birer adet ise yardımseverlik ve dostluk değeri bulunmaktadır. “Sanat ve Edebiyat” temasında üç adet öz denetim, birer adet vatanseverlik ve sevgi; “İnsan ve

Doğa” temasında ise üç adet vatanseverlik, birer adet sorumluluk ve sevgi değerine rastlanmıştır.

Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımı frekans değerinde ve yüzdelik olarak Tablo 4.24’te gösterilmiştir. Seviye kitaplarında temaların adı ve sıralaması tamamen aynı olduğundan tabloda tema adları, sıra numaralarıyla belirtilmiştir.

Temalar									
Değerler	1. Tema (f)	2. Tema (f)	3. Tema (f)	4. Tema (f)	5. Tema (f)	6. Tema (f)	7. Tema (f)	8. Tema (f)	Toplam Yüzde %
Sorumluluk		6		1				1	10,26
Dostluk		4			1	1			7,69
Yardımseverlik	3	13	1	3	2	1			29,49
Öz denetim		4					3		8,97
Vatanseverlik	1			1			1	3	7,69
Sevgi		1		1	1		1	1	6,41
Adalet		3				3			7,69
Saygı	1	13				2			20,51
Dürüstlük	1								1,28
Toplam Yüzde %	7,69	56,41	1,28	7,69	5,13	8,97	6,41	6,41	100

Tablo 4.24. Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda yer alan değerlerin temalara dağılımı

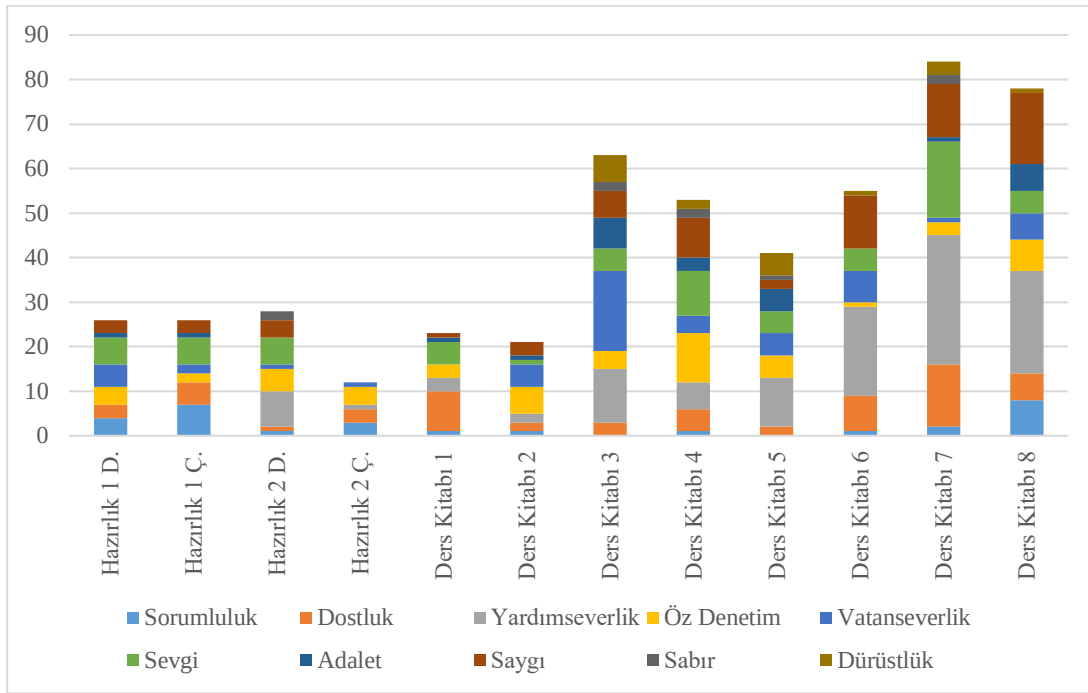
Tablo 4.24’te görüldüğü üzere Türkçe ve Türk Kültürü 8 Ders Kitabı’nda sekiz temada toplam 78 değere rastlanmıştır. En çok 23 adetle yardımseverlik değeri yer alırken sabır değeri hiç bulunmamaktadır. 16 adet saygı; sekiz adet sorumluluk; yedi adet öz denetim; altışar adet dostluk, vatanseverlik ve adalet; beş adet sevgi; bir adet ise dürüstlük değeri yer almaktadır. Rastlanılan değerlerin yarısından fazlası aynı tema içerisinde bulunmaktadır. Bu temadaki metinlerde konusuna göre uygun değerleri içeren ifadelerin vurgulandığı söylenebilir.

En çok değer 44 adetle 2. temada (Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama) yer alırken 3. temada (Oyun ve Eğlence) sadece bir adet değer mevcuttur. 6. temada (Geçmişe Açılan Kapı) yedi, 1. temada (Ben ve Ailem) ve 4. temada (Bayramlar ve

Kutlamalar) altışar, 7. temada (Sanat ve Edebiyat) ve 8. temada (İnsan ve Doğa) beşer, 5. temada (Gezelim, Görelim) ise dört adet değere rastlanmıştır. Değerlerin temalara düzenli olarak dağılımından söz edilememektedir.

4.13. Türkçe ve Türk Kültürü Kitaplarında Değerlerin Seviyelere Göre Dağılımı

İncelenen tüm kitaplarda yer alan değerler seviyelere göre karşılaştırmalı olarak aşağıdaki grafikte sunulmuştur.

Şekil 4.1. Türkçe ve Türk kültürü kitaplarında yer alan değerlerin seviyelere göre dağılımı

Şekil 4.1’de görüldüğü gibi en çok değer 84 adetle Türkçe ve Türk Kültürü 7 Ders Kitabı’nda yer alırken en az değer 12 adetle Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı’nda bulunmaktadır. Kitaplarda en çok yer alan değer 115 adetle yardımseverlik, en az yer alan değer ise dokuz adetle sabır olmuştur. Hazırlık 1 kitapları ve hazırlık 2 Ders Kitabı’nda bulunan değer sayıları birbiriyle eşitken Hazırlık 2 Çalışma Kitabı’nda diğer hazırlık kitaplarına kıyasla çok daha az değere rastlanmıştır. Seviye ders kitaplarında düzenli bir artış gözlenmezken üst seviye ders kitaplarının düşük seviyedeki ders kitaplarına oranla daha çok değere ev sahipliği yaptığı söylenebilir. Seviye arttıkça kitapların içerdiği metin sayısı, metinlerin içerdiği kelime ve cümle sayısı da artmaktadır. Buna paralel olarak değer içeren ifadelerin sayısının artması, beklenen bir sonuçtur.

Değerler (f)											
Kitaplar	Sorumluluk	Dostluk	Yardımseverlik	Öz denetim	Vatanseverlik	Sevgi	Adalet	Saygı	Sabır	Dürüstlük	Toplam
Hız. 1 Ders	4	3	-	4	5	6	1	3	-	-	26
Hız. 1 Çış.	7	5	-	2	2	6	1	3	-	-	26
Hız. 2 Ders	1	1	8	5	1	6	-	4	2	-	28
Hız. 2 Çış.	3	3	1	4	1	-	-	-	-	-	12
Seviye 1	1	9	3	3	-	5	1	1	-	-	23
Seviye 2	1	2	2	6	5	1	1	3	-	-	21
Seviye 3	-	3	12	4	18	5	7	6	2	6	63
Seviye 4	1	5	6	11	4	10	3	9	2	2	53
Seviye 5	-	2	11	5	5	5	5	2	1	5	41
Seviye 6	1	8	20	1	7	5	-	12	-	1	55
Seviye 7	2	14	29	3	1	17	1	12	2	3	84
Seviye 8	8	6	23	7	6	5	6	16	-	1	78
Toplam	29	61	115	55	55	71	26	71	9	18	510

Tablo 4.25. Türkçe ve Türk kültürü kitaplarında yer alan değerlerin seviyelere göre dağılımı

Tablo 4.25’te görüldüğü gibi incelenen 12 kitapta toplam 510 değer içeren ifadeye rastlanmıştır. Kitaplarda en çok yer alan değer 115 adetle yardımseverlik olurken, en az yer alan değer dokuz adetle sabır olmuştur. Yardımseverliği sırasıyla saygı (f=71) ve sevgi (f=71), dostluk (f=61), vatanseverlik (f=55) ve öz denetim (f=55), sorumluluk (f=29), adalet (f=26) ve dürüstlük (f=18) takip etmektedir. 4 ve 7. Seviye ders kitaplarında tüm değerlere yer verilirken diğer 10 kitapta bazı değerlere rastlanmamıştır.

Sorumluluk değeri 10 kitapta yer alırken 3 ve 5. seviye kitaplarında bu değere rastlanmamıştır. Dostluk ve öz denetim değerleri tüm kitaplarda kendine yer bulmuştur. Vatanseverlik değeri sadece 1. seviye ders kitabında, sevgi ve saygı değeri ise sadece hazırlık 2 çalışma kitabında yer almamış; diğer 11 kitapta bu değerlere rastlanmıştır. Yardımseverlik değeri hazırlık 1 kitaplarında yer almazken diğer 10 kitapta bu değere sıkça rastlanmıştır. Adalet değerine 9 kitapta rastlanırken hazırlık 2 ders, çalışma ve 6. seviye ders kitaplarında bu değer yer almamıştır. Toplamda en az rastlanan değer olan sabır değeri yalnızca beş kitapta (hazırlık 2 ders, 3, 4, 5 ve 7. seviye) bulunmaktadır. Dürüstlük değeri ise altı kitapta mevcutken altı kitapta da bu değere rastlanmamıştır. Bu değere hazırlık kitaplarında, 1 ve 2. seviye kitaplarında yer verilmezken 3. seviye kitaptan itibaren diğer üst seviye kitaplarında yer almaktadır.

Ders ve çalışma kitaplarının birbirini tamamlayan materyaller olduğu göz önüne alındığında her açıdan uyumlu olması beklenir. Hazırlık 1 ders ve çalışma kitaplarında aynı sayıda değere rastlanılması ve değeri içeren ifadelerin benzerlik göstermesi bu iki kitabın birbiriyle uyumlu olduğunu göstermektedir. Aynı durum hazırlık 2 ders ve çalışma kitapları için geçerli değildir. Çalışma kitabında ders kitabına oranla çok daha az değere rastlanmıştır. Bu durumda hazırlık 2 kitaplarının değer içeren ifadeler bakımından uyumsuz olduğu sonucu çıkarılabilir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çeşitli sebeplerle yurt dışında yaşamına devam eden Türk vatandaşlarının ana vatanı olan Türkiye ile bağlarının güçlendirilmesi; kimlik oluşumu, aidiyet hissi, sorumluluk duygusu, bulunduğu topluma uyum sağlama, kültürel ve insani değerleri koruma bakımından önemli bir etkiye sahiptir. Bu amaç doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından birçok ülkeye orada yaşayan Türk çocuklarına yönelik Türkçe ve Türk kültürü dersi vermek üzere öğretmenler görevlendirilmektedir. Bu derste kullanılmak üzere hazırlanan ders kitaplarının ana dil bilinci oluşturma yanında öğrencilere birtakım değer aktarımı içermesi beklenmektedir. Bu çalışmada Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının TDÖP’de (2019) bahsi geçen 10 kök değer bakımından incelenmesi amaçlanmıştır.

İncelenen 12 kitapta toplam 510 değere rastlanmıştır. Kitaplarda en çok yer alan değer 115 adetle yardımseverlik olurken, en az yer alan değer dokuz adetle sabır olmuştur. Yardımseverliği sırasıyla saygı ve sevgi (f=71), dostluk (f=61), vatanseverlik ve öz denetim (f=55), sorumluluk (f=29), adalet (f=26) ve dürüstlük (f=18) takip etmektedir. 4 ve 7. Seviye ders kitaplarında tüm değerlere yer verilirken diğer 10 kitapta bazı değerlere rastlanmamıştır. Üst seviye ders kitaplarında yer alan ortalama değer sayıları düşük seviye ve hazırlık ders kitaplarına göre daha fazladır. Ancak seviyeye paralel olarak değer sayısında düzenli bir artıştan söz edilemez. Özellikle 1 ve 2. seviye kitaplarında diğer seviyelere göre belirgin bir şekilde az değer aktarımına rastlanmıştır. İlk iki seviye kitapları okuma yazma bilmeyen çocuklara yönelik hazırlandığı için bu kitaplarda genellikle harf öğretimine odaklanılmıştır. Bu nedenle diğer seviye kitaplarına oranla çok daha az okuma metinleri yer aldığından değer aktarımına daha az rastlanılmasının doğal olduğu değerlendirilmektedir. Bu kitaplarda yer alan değerler ise daha çok dinleme metinlerinde bulunmaktadır. Okuma metinlerinin sınırlı olduğu bu kitaplarda aktarılmak istenen değerler, dinleme metinleri aracılığıyla aktarılmaya çalışılmıştır.

En çok değer 84 adetle Türkçe ve Türk Kültürü 7 Ders Kitabı’nda yer alırken en az değer 12 adetle Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 Çalışma Kitabı’nda bulunmaktadır. En çok değer içeren ifadenin bulunduğu kitabın üst seviye kitaplardan biri olduğu, en az sayıda değer içeren ifadenin bulunduğu kitabın ise Türkçeyi bilmeyen çocuklara yönelik hazırlanan bir çalışma kitabının olduğu görülmektedir.

Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 1 ders ve çalışma kitaplarında en çok değer 29 adetle “Biz Çok Eğleniyoruz” adlı temada yer almış, ilk üç tema olan “Merhaba”, “Nasılsın” ve “Burası Neresi” adlı temalarda ise her iki kitapta da herhangi bir değere rastlanmamıştır. Türkçe bilmeyen çocuklar düşünülerek hazırlanan bu kitaplarda ilk üç temada çok basit düzeyde kısa metinler bulunmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da değer aktarımına bu temalarda yeterince yer verilmemiştir.

Türkçe ve Türk Kültürü Hazırlık 2 ders ve çalışma kitaplarında en çok değer 10 adetle “Gelecek Zamanlar” adlı temada yer alırken “Bir Varmış, Bir Yokmuş” adlı temada ise sadece iki değere rastlanmıştır. Bu kitaplarda değer aktarımının bulunmadığı bir tema yoktur.

Türkçe ve Türk kültürü seviye kitaplarını oluşturan sekiz adet ders kitabındaki tema adlandırmaları aynıdır. Bu temalar arasında en çok değer 2. tema olan “Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama” (f=131) temasında yer almaktadır. Temanın içeriğini oluşturan metinlerin konusuna uygun şekilde ağırlıklı olarak saygı, yardımseverlik ve dostluk değerlerine sıkça rastlanmıştır. Diğer temalarda yer alan değerler 6. tema “Geçmişe Açılan Kapı” (f=74), 4. tema “Bayramlar ve Kutlamalar” (f=61), 1. tema “Ben ve Ailem” (f=55), 8. tema “İnsan ve Doğa” (f=36), 3. tema “Oyun ve Eğlence” (f=26), 5. tema “Gezelim, Görelim” (f=18), 7. tema “Sanat ve Edebiyat” (f=17) şeklinde sıralanmıştır. Değerlerin temalara dağılımında denge gözetilmediği görülmektedir. Bazı temalarda değer aktarımına sıkça rastlanırken aynı kitapta hiçbir değer yer almadığı temalar da mevcuttur.

Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına ana dillerini öğretmek amacıyla 2019 yılından itibaren kullanılmaya başlayan ve 2025 yılı itibarıyla kullanılmaya devam eden hazırlık ve seviye kitapları olmak üzere 12 ayrı ders kitabı, çalışmanın amacına uygun olarak incelenmiş; 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda bahsi geçen 10 kök değer bu kitaplarda toplam 510 kez vurgulandığı tespit edilmiştir.

Üst seviye ders kitaplarında yer alan ortalama değer sayıları düşük seviye ve hazırlık ders kitaplarına göre daha fazladır. Erçelik (2019), Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum Seti’ni incelemiş ve değer aktarımının seviyeye paralel olarak arttığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca değerlerin çalışma kitaplarına göre daha çok ders kitaplarında yer aldığını tespit etmiş ve bunu ders kitaplarında çalışma kitaplarına oranla daha fazla metnin yer almasına bağlamıştır. Aydın (2021), Yedi İklim Türkçe

Öğretim Seti'ni değerler eğitimi bakımından incelediği araştırmasında seviyenin artmasıyla kitapların ve metinlerin içeriğinin de zenginleştiğini ve bu nedenle seviyeye paralel olarak değer aktarımında da artış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca temel seviye kitaplarında dil öğretime odaklanıldığından değer aktarımına daha az yer verildiği yorumunu yapmıştır. Kaplan (2023) da benzer çalışmasında temel seviyeden itibaren öğrenmelerin yoğunlaşmasıyla değer aktarımının da yoğunlaştığını tespit etmiştir. Bu açıdan araştırma sonuçlarının uyumlu olduğu söylenebilir. Ancak bu çalışmada seviyeye paralel olarak değer sayısında düzenli bir artıştan söz edilemez. Özellikle 1 ve 2. seviye kitaplarında diğer seviyelere göre belirgin bir şekilde az değer aktarımına rastlanmıştır. İlk iki seviye kitapları okuma yazma bilmeyen çocuklara yönelik hazırlandığı için bu kitaplarda genellikle harf öğretime odaklanılmıştır. Başka bir deyişle diğer seviye kitaplarına oranla çok daha az okuma metinleri yer aldığından değer aktarımına daha az rastlanıldığı düşünülmektedir. Bu kitaplarda yer alan değerler ise genel olarak dinleme metinlerinde bulunmaktadır.

Erdem ve Bahşi (2022); Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe ve Gazi TÖMER ders kitaplarını kök değerler açısından incelemiş ve bu kitaplarda en sık yer alan değerlerin sorumluluk ve saygı, en az yer alan değerlerin ise vatanseverlik ve adalet olduğu sonucuna ulaşmıştır. Vatanseverliğin son sıralarda yer alması kitapların yabancılar için hazırlandığından ileri gelmekte olduğu düşünülmektedir. Ancak yurt dışında yaşayan çocuklar için hazırlanan ders kitaplarında vatanseverlik değerinin aktarımına önem verilmesi beklendiğinden Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında vatanseverlik değerine gerekli temalarda özellikle yer verilmiştir.

Kaplan (2023), Türkçe öğrenmek isteyen yabancılar için Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe setinin temel düzeyini oluşturan A1 ve A2 ders ve çalışma kitaplarını kök değerler bakımından incelemiştir. Veri kaynakları bakımından Türkçe ve Türk kültürü hazırlık 1 ve 2, ders ve çalışma kitapları ile benzerlik göstermektedir. Kaplan'ın ulaştığı sonuca göre A1 seviyesindeki kitaplarda basit dil düzeyinde yer alan belirli ifade kalıpları sıkça kullanıldığından A2 seviyesindeki kitaplara göre değer aktarımına daha az rastlanmıştır. Türkçe ve Türk kültürü hazırlık kitaplarının da Türkçe bilmeyenler için hazırlandığı düşünüldüğünde benzer bir durumun ortaya çıkması beklenirken Hazırlık 1 kitaplarında (f=65) Hazırlık

2 kitaplarına (f=42) göre daha fazla değer aktarımına ulaşılmıştır. Bu bakımdan iki çalışma sonuçlarının örtüşmediği söylenebilir. İki çalışmada ulaşılan sonuçlara göre çelişen diğer durum ders ve çalışma kitaplarında yer alan değer aktarımı frekans değeri farkıdır. Kaplan'ın ulaştığı sonuca göre, ders kitaplarında çalışma kitaplarına göre daha fazla değer yer almaktadır. Kaplan bunun sebebini ders kitaplarının metin, çalışma kitaplarının ise etkinlik ağırlıklı olmasına bağlamaktadır. Bu çalışmada hazırlık 1 ders ve çalışma kitaplarında yer alan değer sayılarının birbiriyle aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hazırlık 2 ders ve çalışma kitaplarında ise ulaşılan sonucun her iki çalışmada uyumlu olduğu söylenebilir.

Değerlerin temalara dağılımında denge gözetilmediği görülmektedir. Bazı temalarda değer aktarımına sıkça rastlanırken aynı kitapta hiçbir değer yer almadığı temalar da mevcuttur. Batur ve Şaşmaz (2020), benzer bir çalışmada 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ile Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'nı kök değerler bakımından karşılaştırmış ve değerlerin dağılımında dengesizlik olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Türkiye'de okutulan kitabın yurt dışında yaşayan çocuklar için hazırlanan kitaba göre iki kattan fazla değeri içerdiğini tespit etmiştir. Türkiye'de okutulan Türkçe ders kitaplarının içerdiği değerler bakımından Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarına kıyasla daha zengin olduğunu göstermektedir. Öte yandan Batur ve Şaşmaz'ın (2020) araştırmasında ulaştıkları sonuca göre Türkçe ve Türk Kültürü 5 Ders Kitabı'nda yer alan toplam değer sayısı 55 iken bu çalışmada aynı kitapta toplam 41 değere rastlanmıştır. Her iki çalışmada da en çok rastlanılan değer yardımseverlik olurken Batur ve Şaşmaz (2020) sabır ve öz denetim değerlerine birer adet yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada sabır değerine benzer şekilde bir kez rastlanmış, öz denetim değerinin ise beş kez yer aldığı tespit edilmiştir. Bu bakımdan her iki çalışmada uyumlu ve uyumsuz sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Aynı kitapta uyumsuz sonuçlara ulaşmanın, araştırma konusunun soyut olmasından ve araştırmacıların bakış açılarından kaynaklandığı değerlendirilebilir.

Benzer bir çalışmada Deniz ve Karagöl (2018), Türkiye'de eğitim gören öğrencilere yönelik hazırlanan Ortaokul Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin sayısını 203 olarak tespit etmiştir. Yine Türkiye'de okutulan 5. sınıf Türkçe ders kitabını inceleyen Çifçi ve Çiftçi (2024), bu kitaptaki metinlerde yer alan kök değerlerin sayısını 126 olarak saptamıştır. Aynı seviyedeki Türkçe ve Türk Kültürü 5

Ders Kitabı'nda 41 değer olduğu göz önüne alındığında aradaki farkın fazla olduğu görülmektedir. Sonuç olarak Türkiye'deki Türkçe ders kitapları ile yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik hazırlanan ders kitapları arasında değer aktarımı bakımından büyük bir fark olduğu söylenebilir.

Can ve Can (2023), açık öğretim ortaokulunda kullanılan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerleri inceleyerek bu kitaplarda rastlanılan değerlerin sayısını sırasıyla 695, 729 ve 937 olarak tespit etmiştir. İki araştırmada elde edilen veriler kıyaslanamayacak ölçüde farklıdır. Bu araştırma sonuçlarına göre Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında (12 kitapta) yer alan değer sayısının 510 olduğu düşünüldüğünde kitap başına düşen ortalama değer sayısı yaklaşık 42'dir. Can ve Can'ın (2023) çalışmasında veri toplama aracı olarak "Değer İnceleme Formu"nda bulunan 20 değer kullanılmıştır. Bu açıdan daha fazla değere rastlanması normal karşılanabilir.

Arslan ve Turan'ın (2024) elde ettiği sonuçlara göre Türkiye'de okutulan 8. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 136 kez kök değerler vurgulanmıştır. Bu araştırmada ise 8. seviye Türkçe ve Türk kültürü ders kitabında toplam 78 değere rastlanmıştır. Benzer iki kitap arasında farklı sonuçlara ulaşılmasına rağmen diğer araştırmalarda olduğu kadar büyük bir farktan söz edilemez. Arslan ve Turan'a (2024) göre en çok sevgi ve vatanseverlik değeri vurgulanırken bu araştırmada en çok yardımseverlik ve saygı değerlerine değinilmiştir. Araştırmaların uyumlu olduğu sonuç ise en az yer alan değer her iki çalışmada da dürüstlük olarak tespit edilmesidir. Her iki çalışmanın uyumlu olduğu diğer bir sonuç da değerlerin dağılımında herhangi bir dengenin gözlemlenmediğidir.

Türkiye'de okutulan Türkçe ders kitapları ile yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik hazırlanan Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının değerler eğitimi açısından aynı zenginliğe sahip olması beklenemez. Bunun temel sebeplerinden biri, her iki öğretim programının farklı amaç ve hedefler doğrultusunda hazırlanmış olmasıdır. Türkiye'de okutulan Türkçe ders kitapları; ana dil eğitiminin tam anlamıyla verilmesi, dil becerilerinin geliştirilmesi ve öğrencilerin akademik başarılarının desteklenmesi amacıyla hazırlanırken yurt dışındaki Türk çocukları için hazırlanan kitaplar, hem ana dil öğretimini hem de kültürel aidiyetin korunmasını

hedeflemektedir. Bu farklılık, doğal olarak içeriklerin çeşitliliğine ve kapsamına da yansımaktadır.

Hedef kitlenin yaşadığı ortamın farklılık göstermesi, eğitim sistemlerinin ve müfredatın değişiklik arz etmesi, yurt dışında okutulan Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının ilgili ülkelerin eğitim birimlerinden onay alma zorunluluğu gibi etkenler de içerik farkını doğrudan etkilemektedir. Türkiye’de hazırlanan öğretim programları, ulusal bir çerçevede ve belirli standartlara göre oluşturulurken yurt dışında okutulan kitaplar, farklı ülkelerin eğitim politikalarına uygun olacak şekilde düzenlenmektedir. Bu durum, yurt dışındaki Türk çocuklarına yönelik hazırlanan kitapların hem dil öğretimi hem de kültürel aktarım açısından bazı sınırlılıklara sahip olmasına yol açmaktadır.

Bunun yanı sıra Türkiye’de Türkçe dersi, haftalık ders programının içinde düzenli bir şekilde yer almakta ve öğrencilere yoğun bir dil eğitimi sunulmaktadır. Oysa yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanan Türkçe ve Türk kültürü dersleri, genellikle okul saatleri dışında ve haftada yalnızca iki saat gibi kısıtlı bir zaman diliminde işlenmektedir. Ders süresinin azlığı, kitapların kapsamını ve içerik çeşitliliğini doğrudan etkileyerek değerler eğitimi başta olmak üzere birçok konunun daha sınırlı bir çerçevede ele alınmasına neden olmaktadır.

Tüm bu faktörler göz önüne alındığında, yurt dışında okutulan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının Türkiye’deki ders kitaplarıyla aynı içerik zenginliğine sahip olmaması kaçınılmazdır. Aradaki farkın bu kadar belirgin olması kitabın hedef kitlesi, kullanım amacı, ders saati süresi ve bu unsurlara bağlı olarak içerik çeşitliliğiyle doğrudan ilişkilendirilebilir. Ancak bu farklılıkların bilinciyle hareket edilerek yurt dışındaki Türk çocuklarının ana dil ve kültür eğitimini daha kapsamlı hale getirmek için çeşitli ek materyaller, dijital içerikler ve destekleyici programlarla bu açığın kapatılması mümkündür.

Bu çalışmada yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik MEB tarafından hazırlanan ve 2019 yılından itibaren kullanılmaya başlanan Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları kök değerler bakımından incelenmiş, değerlerin dağılımında bir düzen olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı ve ders kitabı yazarlarına öneriler:

- Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı’nda “değerler eğitimi” adı altında yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına aktarılmak istenen değerler tek tek sıralanabilir.
- Değerler belirlenirken hem evrensel olmasına hem Türk aile ve toplum yaşantısına uygun olmasına dikkat edilmesi gerekir.
- Öğretim programında adı geçen değerler, belli bir plan dâhilinde dikkate alınarak Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları hazırlanırken uygun metinler aracılığıyla aktarılabilir.
- Aktarılacak değerlerin ders kitaplarındaki temalarda dengeli bir şekilde yer alması sağlanabilir.
- Kitapların seviyesi arttıkça zenginleşen içeriğe uygun olarak değer içeren ifadeler de artırılabilir.

Araştırmacılara öneriler:

- Türkiye’de okutulan 1-8. sınıf Türkçe ders kitaplarıyla yurt dışında okutulan Türkçe ve Türk kültürü 1-8. seviye ders kitaplarında yer alan değerler karşılaştırılarak incelenebilir.
- Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılacak ölçütlerin araştırmanın amacına uygun olması gerekmektedir.
- Analiz sürecinde veriler titizlikle tespit edilmelidir. Bu süreçte alanın uzmanlarına danışılmalıdır.
- Değer aktarımı konusunda araştırma yaparken velilerle, öğretmenlerle ve öğrencilerle görüşmeler yapılarak onların görüşleri de alınabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, S. ve Karakuş, N. (2022). Türkçe ve Türk Kültürü 5-8. seviye ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 7(1), 189-203. <https://doi.org/10.54979/turkegitimdergisi.1112789>
- Adıgüzel, F. B., ve Şen, Ü. (2018). Türkçe ve Türk kültürü dersi öğretmenlerinin yurt dışı görevlerine ilişkin kaygı ve hazırbulunuşluk durumları. *Trakya Eğitim Dergisi*, 8(4), 822-839. <https://doi.org/10.24315/trkefd.316571>
- Aggun, N. (2021). Bilingualism and the brain. *Artuklu İnsan Ve Toplum Bilim Dergisi*, 6(2), 138-144. <https://doi.org/10.46628/itbhssj.1026418>
- Akalın, E. (2024). *Türkçe ve Türk kültürü ders materyallerinin biçimlendirici değerlendirme açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Akıncı, M. A. (2016). Culture d'origine et apprentissage : le cas des jeunes enfants bilingues issus de familles immigrées originaires de Turquie. Auzou-Caillemet, T. & Loret, M. (éds.), *Prendre en compte le corps et l'origine socioculturelle dans les apprentissages*. Paris : Retz, collection « Co-édition », 202-238. <https://www.researchgate.net/publication/311679992>
- Aksoy, E. (2010). Almanya'da yaşayan üçüncü kuşak Türk öğrencilerin kimlik algılamaları ve buna bağlı olarak karşılaştıkları ayrımcılık sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 12(12), 7-38.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Alıcı, F. (2019). *İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Arslan, A. ve Turan, F. (2024). 8. sınıf Türkçe ders kitabının kök değerler açısından incelenmesi. *Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama*, 15(29), 105-130. <https://doi.org/10.58689/eibd.1429452>
- Aydın, E. (2021). Yedi iklim Türkçe öğretim seti ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 185-195. <https://doi.org/10.48066/10.48066/kusob.1006260>
- Ammermüller, A. (2005). Poor Background or Low Returns? Why Immigrant Students in Germany Perform so Poorly in PISA. *ZEW Discussion Paper No. 05-18*. <http://hdl.handle.net/10419/24111>
- Aristoteles (2020). *Nikomakhos'a etik*. Çeviren: Saffet Babür. Bilgesu Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (1999). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Nobel Yayınları.
- Bacanlı, H. ve Dombaycı, M. A. (2012). Değer eğitiminde değer boyutlandırma yaklaşımı. *II. Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu bildiriler kitabı içinde* (s. 889-912). DEM Yayınları.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Bartolotti, J. ve Marian, V. (2012). Language learning and control in monolinguals and bilinguals. *Cognitive Science*, 36(6), 1129-1147. <https://doi.org/10.1111/j.1551-6709.2012.01243.x>
- Batur, Z. ve Şaşmaz, E. (2020). Türkiye ve Yurt Dışında Okutulan Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından Karşılaştırılması, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(8): 566-582. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.529>

- Bayat, A. (2016). *İki dillilik bağlamında İngiltere’de yaşayan Türk çocuklarının ana dili Türkçeyi öğrenme durumları* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bialystok, E., Craik, F. I., ve Freedman, M. (2007). Bilingualism as a protection against the onset of symptoms of dementia. *Neuropsychologia*, 45(2), 459-464.
- Bialystok, E. (2009). Bilingualism: the good, the bad, and the indifferent. *Bilingualism Language and Cognition*, 12(1), 3-11. <https://doi.org/10.1017/S1366728908003477>
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. HOLT.
- Büyükkız, K. K., Güler Yıldız, A. ve Kızıdırıcı, F. (2021). 1-8 seviyeleri Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitapları’ndaki etkinliklerinin Milli Eğitim Bakanlığı programındaki kazanımlara göre değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(3), 655-669. <https://doi.org/10.16916/aded.745587>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Pegem Akademi.
- Can, E. ve Can, F. (2023). Açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 54-69. DOI: <https://doi.org/10.47479/ihead.1342514>
- Canbolater, C. (2022). *Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının (5-8. seviyeler) yazma becerisi kazanımlarını karşılama durumu* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Carter III, A.H. (1983). The teaching of values in colleges and universities. *New Directions for Teaching & Learning*, 13(1983), 11-18. <https://doi.org/10.1002/tl.37219831304>
- Council of Europe. (2001). *Common European Framework of Reference for language learning and teaching*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Ceyhun, Y. (2021). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Coşkun, H. ve Derse, G.E. (2021). Türkçe ders kitabındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19 (41), 9-35. <https://doi.org/10.34234/ded.738543>
- Cummins, J. (1979). Linguistic interdependence and the educational development of bilingual children. *Review of Educational Research*, 49, 222-251. <https://doi.org/10.2307/1169960>
- Cummins, j. (2001). Bilingual children's mother tongue: why is it important for education? *Sprogforum*, 7(19), 15-20. <https://www.researchgate.net/publication/238698400>
- Cura, A. (2019). *Türk dili ve edebiyatı öğretim programlarına göre hazırlanan ders kitaplarındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Çetin, Ö. ve Şen, Ü. (2023). Türkçe ve Türk Kültürü 8. seviye ders kitabındaki konuşma ve yazma etkinliklerinin kazanımları karşılama durumu. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 8(1), 1-16.
- Çifci, S., Çiftçi, H. (2024). 5. sınıf Türkçe ders kitabının değerler eğitimi açısından incelenmesi (Anıttepe örneği). *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 12-26.
- Demir, T. (2010). Yurt dışındaki Türk çocukları için Türkçe ve Türk kültürü dersi öğretim programı kapsamındaki Türkçe dersi kazanımlarının değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 913-937.

- Demirbaş, H. (2014). *Eğitim-kültür açısından Avrupa'daki Türk çocukları sorunlar ve çözümler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Demircioğlu, A. (2020). İbn Sina ve Gazali'nin bazı değer kavramları yönünden karşılaştırılması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28), 1562-1584. <https://doi.org/10.26466/opus.684445>
- Demirtaş, S. (2009). *Çocuk yuvasında kalan korunmaya muhtaç çocukların değer eğitiminde yaratıcı dramının etkililiği* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Deniz, K., ve Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 244-255. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kebd/issue/67221/1049177>
- Deshays, E. (1990). *L'enfant bilingue*. Robert Laffont.
- Diebold, A. R. (1961). Incipient bilingualism. *Linguistic Society of America*, 37(1), 97-112. <https://doi.org/10.2307/411253>
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Driessen, G., Van der Slik, F. ve Bot, K. (2002). Home language and language proficiency: A large-scale longitudinal study in Dutch primary schools. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 23(3), 175-194. [10.1080/01434630208666464](https://doi.org/10.1080/01434630208666464)
- Ercan-Güven, A. N. ve Gürbüz-Us, R. (2020). Türkçe ve Türk Kültürü kitaplarındaki dinleme becerisine yönelik etkinliklerin incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama Ve Araştırma Merkezi Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-23.
- Erçelik, H. (2019). *Yunus Emre Enstitüsü Türkçe öğreniyorum setinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.
- Erdem, İ. ve Bahşi, N. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 20 (43), s. 9-35. <https://doi.org/10.34234/ded.993885>
- Esenlikci, A. C. ve Engin, M. A. (2019). 1960'dan günümüze Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayan Türk göçmenlerin sorunları. *Hak İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi*, 8(20), 59-77. <https://doi.org/10.31199/hakisderg.524500>
- Eyel, C., Kaplan, B., ve Ünkaya, G. (2020). The effect of business administration students individual values on their entrepreneurial tendency in Istanbul. *Economics & Sociology*, 13(4), 187-212.
- Gereken, H. (2018). *5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi.
- Gociaoğlu, B. (2023). İki dilli Türk çocuklarına yönelik hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında özür dileme stratejileri. *In International Symposium on Teaching Turkish as a Heritage and Foreign Language* (p. 22).
- Grosjean, F. (1982). *Life with two languages*. U.S.A.: Harvard College
- Grosjean, F. (2015). *Parler plusieurs langues : le monde des bilingues*. Paris: Albin Michel
- Gül, M. (2017). Türkçe ders kitabındaki metinlerin (5. Sınıf) değerler eğitimi yaklaşımıyla incelenmesi. *Erciyes Journal of Education*, 1(1), 59-78.
- Gülden, B., Demirel, O. Ve Demirel, E. (2023). Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras unsurları açısından incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(3), 2016-2031. <https://doi.org/10.24315/tred.1314406>

- Hagège, C. (1996). *L'enfant aux deux langues*. Paris: Odile Jacob
- Harmers, J. F. ve Blanc, M. H. A. (2004). *Bilinguality and bilingualism*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Harmin, M. ve Simon, S.B. (1975). *Values*. in Harsh, 1975. pp. 2-8
- Haugen, E. (1953). *Bilingualism in the Americas*. montgomery AL: University of Alabama Press
- İncekara, S. (2022). *Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki kültür öğelerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Kaplan, Ö. (2023). *Yunus Emre Enstitüsü "Yedi İklim Türkçe" öğretim setinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Karadağ, Ö. ve Baş, B. (2019-1). Türkçe ve Türk kültürü dersine dair ihtiyaç analizi. *Sakarya University Journal of Education*, 9(3), 434-454.
- Karadağ, Ö. ve Baş, B. (2019-2). *Türkçe ve Türk kültürü öğretimi*. Ankara: MEB Yayınları.
- Katı, T. N. (2022). *Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının söz varlığı unsurları üzerine bir araştırma* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi
- Kaushanskaya, M. ve Marian, V. (2009). The bilingual advantage in novel word learning. *Psychonomic Bulletin & Review*, 16(4), 705-710.
- Kavcar, C. (1988). Yurt dışındaki Türk işçi çocuklarına Türkçenin öğretimi. *Ankara Üniversitesi TÖMER Dergisi Dünyada Türkçe Öğretimi Özel Sayısı, S, 1*, 76-83.
- Kaygana, M., Yapıcı, Ş., ve Aytan, T. (2013). Türkçe ders kitaplarında değer eğitimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(7), 657-669.
- Keskinoğlu, M. Ş. (2008). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerine uygulanan mesnevi temelli değerler eğitimi programının ahlaki olgunluğa ve saldırganlık eğilimine etkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Klatte-Folmer, J. (1996). *Turkse Kinderen en hun schoolsucces*. Ph.D Dissertation, Tilburg University, Tilburg: Tilburg University Press
- Klein, W. (1984). *Zweitspracherwerb - eine einföhrung*. Königstein: Athenäum Verlag.
- Knafo, A. ve Schwartz, S. H. (2004). Identity formation and parent-child value congruence in adolescence. *British Journal of Developmental Psychology*, 22(3), 439-458.
- Koç, K. (2007). *İlköğretim 7. sınıflarda okutulan vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde öğrenciye kazandırılması amaçlanan evrensel değerlere ilişkin tutumlar üzerinde öğretim sürecinin etkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları
- Küçüköğlu, A., Albayrak, F. ve Serin, N. (2020). Değerler eğitimi bağlamında Türkçe dersi: Program ve ders kitaplarının karşılaştırmalı incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1499-1518.
- Lanaca, A. R. B., Albor, R. G. Z., ve Recto, F. B. (2022). Values formation within the family as an antecedent of civic participation. *International Journal of Multidisciplinary Research and Analysis*, 05(11), 2979-2989.
- Lewandowski, Theodor (1984). *Linguistisches Wörterbuch 1-2-3*, Quelle und Meyer Verlag, Heidelberg.
- Mackey, W. F. (1967). *Bilingualism as a world problem / Le bilinguisme: Phenomene Mondial*. Harvest House, Mondial
- Macnamara, J. (1967). The bilingual's linguistic performance, *Journal of Social Issues*, 23: 58- 77.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Yurt dışındaki Türk çocukları için Türkçe ve Türk kültürü dersi öğretim programı (1-8. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- Mulder, L. (1996). *Meer voorrang, minder achterstand: Het Onderwijsvoor-rangsbeleid getoetst*. Nijmegen: ITS
- Nguyen, Q. T. N. (2016). The Vietnamese values system: a blend of oriental, western and socialist values. *International Education Studies*, 9(12): 32-40
- Okur, A. ve Yavuz, G. (2022). Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki dört temel beceri ve dil bilgisi etkinlikleri üzerine bir inceleme (5. seviye örneği). Ed. Eryılmaz, R. *14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı* (60-70). Antalya: ALKÜ Yayınları.
- Oruç, Ş. (2016). Ana dili, ikinci dil, iki dillilik, yabancı dil. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 4. 279-279.
- Ömeroğlu, A. F. (2024). Kök değerler açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin incelenmesi. *RumeliDE Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*(Ö14), 107-127. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1455540>
- Önal, M. (2006). Değer. A. Cevizci (Ed.), *Felsefe Ansiklopedisi (Cilt 4) içinde* (s. 51-62). Ankara: Ebabil Yayınları
- Polat, T. (2022). 5. ve 6. seviye Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki okuma metni sorularının incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Schwartz, S. H., ve Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(3), 550-562.
- Schwartz, S. ve Bilsky, W. (1990). Toward a theory of the universal content and structure of values: extensions and cross-cultural replications.. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(5), 878-891.
- Schwartz, S. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna, (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (pp.1-65). San Diego: Academic Press
- Serin, N. ve Arslan, N. (2023). Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki konuşma etkinliklerinin incelenmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 2027-2052. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.1192252>
- Sezer, Ş. (2016). Velilerin üstün yetenekli öğrencilerin değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 29-47.
- Sezer, Ş. (2021). Ortaokullarda değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: Bir durum çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19 (41), s.171-205
- Süverdem, F. B. ve Ertek, B. (2020). İki dillilik ve iki kültürlülük: göç, kimlik ve aidiyet. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 6(2), 183-207.
- Şen, Ü. (2010). Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dili eğitimine yönelik Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yapılan çalışma ve uygulamalar. *Journal Of World Of Turks/Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, 2(3), 239-253.
- Şen, Ü. (2015) *Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına Türkçe öğretimi ve materyal tasarımı Belçika örneği*. Edege Akademi.
- Şimşek, S. ve Alkan, V. (2019). Karakter ve değer eğitimi dersinin kazanımları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 1263-1278.

- Taçyıldız, G. (2022). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Tesser, P. (1993). *Rapportage minderheden* 1993. Rijswijk: SCP.
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.543521>
- Tuulik, K., unapuu, T., Kuimet, K., ve Titov, E. (2016). Rokeach's instrumental and terminal values as descriptors of modern organisation values. *International Journal of Organizational Leadership*, 5(2), 151-161.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2023). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> (14.11.2023)
- Topaloğlu, A. (1989). *Dil bilgisi terimleri szlğ*. İstanbul: tken Neşriyat.
- Vardar, B. (1988). *Aıklamalı dilbilim terimleri szlğ*. İstanbul: ABC Tanıtım Basımevi.
- Verhallen, M. ve Schoonen, R. (1993). Lexical knowledge of monolingual and bilingual children. *Journal of First and Second Language Acquisition*, 14(4), p.344.
- Wach, E. (2013). *Learning about qualitative document analysis*. IDS Practice Paper in Brief. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4&isAllowed=y> adresinden 04.12.2023 tarihinde indirilmiştir.
- Weinreich, U. (1953). *Languages in contact*. New York: The Linguistic Circle of New York
- Yağmur, K. (2006). Batı Avrupa'da Türkçe ğretiminin sorunları ve zm nerileri. *Dil Dergisi*, 134, 26- 41.
- Yağmur, K. (2007). İki dilli çocukların dil becerilerinin ölçümü ve eşik kuramı. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*, (135), 60-76.
- Yaman, M. ve İlkin, A. (2024). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının demokratik değerler bağlamında incelenmesi. *Elektronik Dil ve Eğitim Dergisi*, 5(1), 21-31.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24(1), 209-223.
- Yeşilyurt, Ş. (2021). Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarındaki özel adların kültürel unsur olarak incelenmesi. *RumeliDE Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*(Ö10), 81-117.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı), İstanbul: Seçkin.
- Yıldız, C. (2012). *Yurt dışında yaşayan Türk ocuklarına Türkçe ğretimi (Almanya rneği)*. Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.
- Yıldız, C., Arslan, K. ve Thomas, R. (2021). *İki Dillilik ve Dil Edinimi, Almanya'da Türkçe-Almanca İki Dilli Büyüyen ocuklar zerine Bir İnceleme*. Ankara, Pegem Akademi.
- Yiğittir, S. (2012). İlköğretim 5.sınıf ğrencilerinin değer yönelimlerinin Rokeach ve Schwartz değer sınıflandırmasına göre değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(19), 1-15.
- Zhao, J., He, N., ve Lovrich, N. (1998). Individual value preferences among American police officers. *Policing an International Journal*, 21(1), 22-37.

EKLER

EK-1 Veri Toplama Aracı Olarak Kullanılan Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki On Kök Değer ve Bu Değerlere Ölçüt Olarak Alınan Örnek İfadeler

Değerin Adı	Ölçüt alınan ifadeler
Adalet	Suçlu yakala-, adil ol-, hak, cezalandır- vb.
Dürüstlük	Sözünde dur-, oyunbozanlık yapma-, doğru konuş- vb.
Sabır	Sıra bekleme, sabret, güçlüklerle dayan-, askıda ekmek vb.
Sevgi	Sev-, özle-, hayvan sevgisi, hoşgörü, gönül ver- vb.
Vatanseverlik	Güzel ülkem, ana dil sevgisi, millî takım, bayrak as-, Atatürk sevgisi, kahraman millet, bağımsızlık, şanlı bayrak, cennet vatan, millî bayram vb.
Dostluk	Arkadaşlık, hediyeleş-, barış, kucaklaş-, kardeşlik, muhabbet vb.
Öz denetim	Söz verme, özür dile-, öz eleştiri, farkındalık, kişisel gelişim, tercih et-, duyarlılık vb.
Saygı	El öpme, farklılık, doğaya saygı, ayrımcılık yapma-, ön yargılı olma-, dinle-, hürmet, inanç özgürlüğü vb.
Sorumluluk	Ödev, görev, işini yap- vb.
Yardımseverlik	Paylaş-, el ele ver-, dayanışma, iş birliği, yardım dağıt- vb.

ÖZ GEÇMİŞ

Eğitim Hayatı

- 2009-2013 Gazi Üniversitesi / Gazi Eğitim Fakültesi / Türkçe Öğretmenliği
2022-2025 Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü/ Yabancılar Türkçe Öğretimi

Yayınlar

Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yardımcı Materyallerdeki Kültürel Öğelerin İncelenmesi: “Lezzetli Hikâyeler” Dizisi Örneği.
İkinci/Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültürlerarası Etkileşim Becerisi.

Görev Yeri

- 2013-2016 Savur Anadolu İmam Hatip Lisesi / Mardin
2016-2017 Budaklı Ortaokulu / Mardin
2017- ... Saracalar Ortaokulu / Ankara

